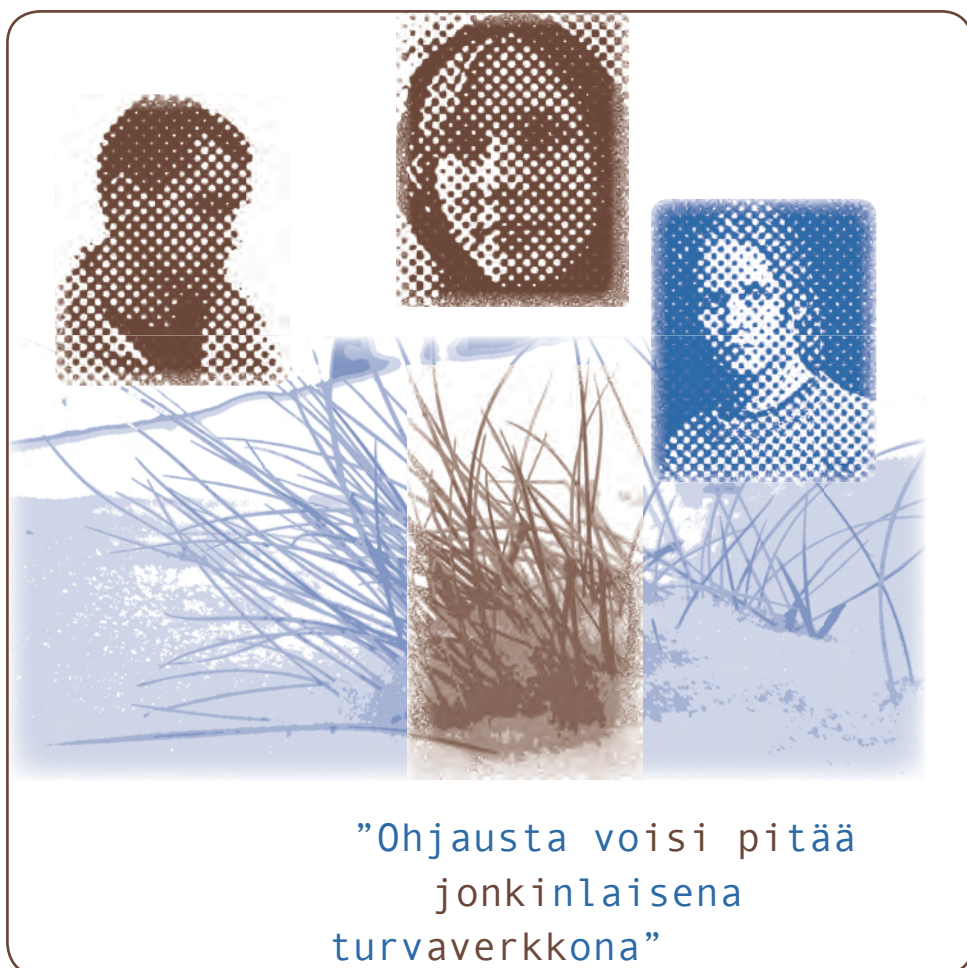

Minna Haapasilta & Lena Siikaniemi (toim.)

NÄKÖKULMIA AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUKSEEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

”Ohjausta voisi pitää
jonkinlaisena
turvaverkkona”

Minna Haapasilta & Lena Siikaniemi (toim.)

**NÄKÖKULMIA AIKUISOPISKELIJOIDEN
OHJAUKSEEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA**

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu
Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 56
© Lahden ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

ISSN 1457-8328
ISBN 978-951-827-092-4

Taitto: Lahden ammattikorkeakoulu, Kirsi Kaarna
Painopaikka: Tampereen yliopistopaino Oy (Juvenes Print)
Tampere 2008

ESIPUHE

Ohjauksesta oppimisen tukena on tullut yhä tärkeämpi kysymys ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten toiminnassa. Erityisen ajankohtaista on aikuisopiskelijoiden ohjaus. Noin 20 prosenttia ammattikorkeakoulujen opiskelijoista on aikuisia ja heidän määränsä kasvaa lähitulevaisuudessa nuorten ikäluokkien pienentyessä. Tutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi tuhansia aikuisia opiskelee lyhytkestoisissa koulutuksissa.

Aikuisten opiskeluun kuuluu usein tasapainon etsiminen työn, perheen ja opiskelun välillä sekä pitkäkestoisen opiskelun mukanaan tuomat kysymykset, kuten sitoutuminen ja jaksaminen. Aikuisopiskelijoiden ohjauksen kehittämistarpeet ja haasteet juontuvat usein heidän elämäntilanteistaan ja sen hallinnasta opiskeluaikana.

Leena Krokfors tähdentää julkaisussaan ”Tavoitteena ajatteleva opettaja” (<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/ohjaus/>), että opettajien koulutuksen tulee tukea opetusteknisten taitojen, analysointikyvyn, tiedostamisen sekä oppilaantuntemuksen kehittymistä. Oppilaantuntemukseen liittyy opettajan taito tunnistaa erilaiset oppilaat ja heidän tarpeensa sekä kyky kehittää opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita sekä vahvistaa heidän kunnioitustaan yksilöiden erilaisuutta kohtaan.

Voimavarat, ratkaisut ja tarinat – aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa – valmennusohjelma vuonna 2008 oli yksi Lahden ammattikorkeakoulun panostuksista aikuisopiskelijoiden ohjauksen kehittämiseksi. Valmennusohjelman lähtökohtina olivat Lahden ammattikorkeakoulussa aikuiskoulutuksen parissa työskentelevien opettajien ja asiantuntijoiden ohjaustaitojen kehittämistarpeet, jotka ohjasivat myös sisältöjen ja menetelmien valintaa. Ohjaustaitojen kehittymisen ohella opiskelijoiden elämäntarinoihin perustuva narratiivinen lähestymistapa vahvisti aikuisopiskelijan elämäntilanteiden merkityksen huomioon ottamista ohjauksessa.

Valmennusohjelman konkreettinen tulos ohjausosaamisen vahvistumisen lisäksi on käsillä oleva julkaisu. Julkaisun on kuvittanut Leena Pohjansalo Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutista. Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillisen opettajakorkeakoulun johtaja Seija Mahlamäki-Kultanen ja Päijät-Hämeen koulutus konsernin henkilöstöjohtaja Lena Siikaniemi ovat toimineet valmennusohjelman suunnittelijoina ja artikkelien kommentoijina.

Hyvä Lukija, toivotan mitä antoisinta ja ajatuksia herättävää lukukokemusta.

Lahdessa kesäkuussa 2008

Helena Karento

vararehtori

Lahden ammattikorkeakoulu

SISÄLLYS

LUKIJALLE	6
<i>Annamaria Ahonen ja Erja Kokko</i> KÄYTÄNTEITÄ AIKUISOPISKELUUN HAKEVAN OHJAUS- JA NEUVONTA- TILANTEISIIN	9
<i>Tarja Kempe-Hakkarainen ja Tiina Vaara</i> ETTÄ KETÄÄN EI JÄTETÄ YKSIN - OPINTOJEN HYVÄ ALOITUS TUTKINTOON JOHTAVASSA AIKUISKOULUTUKSESSA	19
<i>Matti Welin ja Marianne Matilainen</i> AIKUISOPISKELIJAN OHJAUS TEKNIIKAN LAITOKSELLA	29
<i>Annamaija Id-Korhonen ja Marita Rajala</i> AIKUISOPISKELIJAN OHJAUSTA KEHITTÄMÄSSÄ	39
<i>Pirkko Järvelä</i> AIKUISOPISKELIJANA NUORISOASTEEN KOULUTUKSESSA	51
<i>Riitta Airola, Heleena Mattila & Sari Nieminen</i> AIKUISOPISKELIJAN VOIMAANTUMINEN	61
<i>Kaija Huhtanen</i> VARUSKUNTASOITTOKUNNASTA PUHALLINOPETTAJAKSI	75
<i>Eija Mäkelä ja Leena Pohjansalo</i> OLIPA KERRAN - TARINA OPPIMISESTA JA OHJAUksesta KULTTUURIALALLA	87
<i>Jukka Mustonen & Simo Smedlund</i> OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA OHJAAMINEN LIIKETALOUDEN AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINNOISSA	97
<i>Sari Soikkeli</i> AIKU-OHJAUksen KAIKUJA JA HAIKUJA	113

LUKIJALLE

Nykyaikana niin arkikeskusteluissa kuin tulevaisuudentutkimuksessakin mainitaan usein käsite *heikot signaalit*. Ne ovat muutoksen ensi merkkejä, joita voi olla vaikea havaita. Työelämän ja ammattien kehityksessä on nähtävissä myös selviä vahvoja signaaleja. Puhutaan työelämän huonontumisesta ja parantumisesta. Näkemyksestä riippumatta vahva signaali on se, että työ, työelämä, ammatit ja urakehitys ovat muuttuneet rajusti viime vuosikymmeninä. Muutos heijastuu niin tämän artikkelijulkaisun kohderyhmään – aikuisiin ammattikorkeakouluopiskelijoihin – kuin myös koko työikäiseen väestöön.

Työssä jaksaminen, yleinen työhyvinvointi, työyhteisöjen toimivuus ja työntekijöiden osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen ovat jokaisen työpaikan haasteita. Työntekijöiden ikääntyminen tuo selviä paineita edistää kokonaisvaltaisesti työssä jaksamista.

Voimavarat, ratkaisut ja tarinat - aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa oli Lahden ammattikorkeakoulun koordinoima ja Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillisen opettajakorkeakoulun toteuttama valmennusohjelma aikuiskoulutuksen parissa työskenteleville. Ohjelman tavoitteena oli lisätä ammattikorkeakoulun opettajien aikuisten ohjausosaamista. Se sisälsi näkökulmia myös osaamisen tunnistamiseen, tunnustamiseen ja kehittämiseen, sekä uraan ja yrittäjyyteen. Valmennusohjelman lähestymistapa oli narratiivinen. Sillä tarkoitetaan tässä yhteydessä menetelmiä, joilla aikuisopiskelijan koulutus- ja työuraa, nykyistä elämäntilannetta ja tulevaisuutta jäsennetään aikuisopiskelijan elämäntarinan kautta.

Valmennusohjelma sisälsi luentoja sekä pari- ja pienryhmämuotoista harjoitustyöskentelyä. Ohjelman aikana valmennettavat tuottivat aikuisten ohjausta ja ohjauspalvelujen kehittämistä käsittelevän artikkelin, joista tämä julkaisu muodostuu. Ohjelman laajuus oli kuusi opintopistettä ja siihen sisältyi seitsemän lähivalmennusjaksoa sekä itsenäistä ohjaus- ja kehittämistyötä. Valmennusohjelman suoritti hyväksytysti 19 aikuiskoulutuksessa työskentelevää asiantuntijaa.

Julkaisun avausartikkelissa Annamaria Ahonen ja Erja Kokko tarkastelevat toimivia käytänteitä aikuisopiskeluun hakevan henkilön ohjaus- ja neuvontatilanteissa. He jakavat tilanteet neljään vaiheeseen, joista kukin edellyttää erilaisia ohjaus- ja neuvontatoimenpiteitä. Niiden ydin rakentuu hakeutuvan aikuisopiskelijan kysymyksistä, joihin hänellä on tarve saada vastaus. Ilman asiantuntevaa ohjaus- ja neuvontahenkilöstöä hakijan / opiskelijan, ohjausta ei voi toteuttaa asianmukaisesti. Toisessa artikkelissa Tarja Kempe-Hakkarainen ja Tiina Vaara arvioivat opintojen hyvän aloituksen kriteerejä ohjauksen näkökulmasta. Keskiöön nousevat kiireettömyys ja riittävän hen-

kilökohtaisen ohjauksen ja neuvonnan määrä. Lisäksi turvallinen ryhmä ja vertaistutorointi ovat merkityksellisiä. Ohjaussuunnitelma edistää yhteisöllisen ohjausvastuun kehittämistä.

Marianne Matilainen ja Matti Welin hahmottavat kokonaisvaltaisesti ohjaus- ja neuvontatyön kohteita ja prosessia Tekniikan laitoksen aikuisopiskelijoiden ohjauksessa. He ovat artikkelissaan rakentaneet mallin aikuisopiskelijan ohjaukseen. Annamaija Id-Korhonen ja Marita Rajala tarkastelevat fysioterapian koulutusohjelman aikuisopiskelijan ohjauskäytänteitä. He nostavat artikkelissaan esiin ohjauksen kehittämistarpeita ja jatkokehittämisehdotuksia. Pirkko Järvelä kirjoittaa aikuisopiskelijan näkökulmasta muovialan nuorisoasteen koulutuksessa. Hän erittelee artikkelissa ohjauksen kriittisiä kohtia.

Riitta Airola, Heleena Mattila ja Sari Nieminen ovat paneutuneet aikuisopiskelijoiden voimaantumisen mahdollisuuksiin ja ohjauksen merkitykseen siinä. Aineistona on kahden terveystieteiden opiskelijaryhmän kirjoittamat narratiivit. Kaija Huhtanen tarkastelee ohjaussuhteen dialogisuuden ehtoja ja opiskelijan voimaantumista. Tarkastelutapa on yhden aikuisopiskelijan narratiivin analyysi ja tulkinta. Eija Mäkelä ja Leena Pohjansalo ovat rakentaneet artikkelinsa fiktiivisten oppimis- ja ohjaustarinoiden tarkastelulle. He arvioivat tarinoiden kautta Muotoiluinstituutin aikuisopiskelijan ohjauksen nykytilaa.

Jukka Mustonen ja Simo Smedlund ovat keskittyneet opinnäytetyön tavoitteisiin, prosessiin ja ohjaukseen liiketalouden ammattikorkeakoulututkinnon ja ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon osana. Tavoitteena on ollut yhtenäistää ohjauskäytäntöä. Julkaisun päättävässä artikkelissa Sari Soikkeli kirjoittaa aikuisopiskelijoiden ohjauksen edistämisen keinojen määrittelytyöstä opiskelijoiden tukipalveluita tuottavan yksikön näkökulmasta. Artikkelissa on useita mahdollisia tulevaisuuden ohjaustyön avautumia.

Valmennusohjelman aikana käydyissä keskusteluissa on nostettu esiin monia aikuisen ammattikorkeakouluopiskelijan ohjauksen keskeisiä kehittämistarpeita ja -kohteita. Aikuisten ohjauksella on monia erityiskysymyksiä, mutta sitä ei tulisi tarkastella erillisenä ja irrallisena ammattikorkeakoulun ohjaus- ja neuvontapalvelujärjestelmästä. Nuorisokoulutuksessa 2000-luvulla toteutetut lukuisat ohjauksen kehittämishankkeet tarjoavat toimivia ratkaisuja ja käytäntöjä myös aikuisten ohjauksessa sovellettavaksi.

Työtehtävät, -menetelmät ja -välineet ovat kehittyneet ja kehittyvät niin nopeasti, että perinteisissäkin tehtävissä käytettävä teknologia haastaa työntekijät ja työyhteisöt jatkuvaan kouluttautumiseen ja kehittämiseen.

Lahdessa kesäkuussa 2008

Jaakko Helander
yliopettaja, KT, dosentti

Seppo Seinä
yliopettaja, KT

valmennusohjelman ohjaajat
Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillinen opettajakorkeakoulu

”Koen
ohjauksen tärkeäksi,
kun kaikki
on niin pieninä
palasina
maailmalla.”

KÄYTÄNTEITÄ AIKUISOPISKELUUN HAKEVAN OHJAUS- JA NEUVONTATILANTEISIIN

1. Johdanto

Tutkintoon johtavaan ammattikorkeakouluopiskeluun hakeutuvat tai hakua pohtivat henkilöt ovat useimmiten yhteydessä ammattikorkeakouluun opiskelijahaun aikana. Yhteydenottojen aiheet vaihtelevat yksityiskohtaisista täsmäkysymyksistä laajempiin hakijan elämän ja opiskelun yhteensovittamiseen liittyviin selvityksiin. Lahden ammattikorkeakoulussa neuvontaa ja ohjausta hakijoille antavat muun muassa hakutoimiston ja laitosten henkilöstö, esimerkiksi opintosihteerit, opintojen ohjaajat ja myös muu henkilökunta. Nämä neuvonta- ja palvelutilanteet ovat informaation jaon lisäksi myös ohjaustilanteita, vaikka niitä ei aina mielletäkään ohjaukseksi. Hakijan yhteydenoton aikana käsitellyillä asioilla saattaa olla merkittävä vaikutus hänen opiskelijaksi päätymisessään, ja siten pitkäkestoisia vaikutuksia hänen osaamisensa ja uransa kehittämisessä. Tämän vuoksi jokaisen hakijan asian käsittely tulisi hoitaa mahdollisimman hyvin.

Tämän artikkelin tarkoitus on tehdä näkyväksi Lahden ammattikorkeakoulussa tällä hetkellä toimivia ja ehkä osittain ”hiljaisena tietona” olevia käytänteitä aikuisopiskeluun hakevan ohjaus- ja neuvontatilanteisiin. Artikkelin ovat kirjoittaneet opintosihteerit Erja Kokko Hakutoimistosta ja koulutussuunnittelija Annamaria Ahonen Matkailun laitokselta. Molemmat kirjoittajat ovat toimineet hakijoiden ohjaus- ja neuvontatehtävissä usean vuoden ajan.

Ohjaus on vuorovaikutusta hakijan ja ohjaajan kesken. Ohjaajalta ohjaus edellyttää taitoa kohdata toinen ihminen, ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja sekä koulutustuntemusta. Aikuishakijalle neuvonta ja ohjaus ovat tärkeitä osia hänen oman päätöksensä vahvistamisessa hakeutua opintoihin.

Aikuisten ohjaushaasteet tulevat muuttumaan haasteellisimmiksi väestön ikääntyessä ja tällä on vaikutuksensa myös ohjauspalveluiden luonteeseen. Eri kulttuuritaustaisten henkilöiden neuvonta ja ohjaus, kuten maahanmuuttajien ja eri etnisten ryhmien lisääntyminen aikuiskoulutuksessa ovat tulevaisuudessa keskeisiä haasteita, joihin tulee ammattikorkeakoulusektorilla vastata. Näiden ryhmien ohjaus ja neuvonta vaatii yhteistyötä niin ammattikorkeakoulun sisällä kuin eri yhteistyöverkostojen välillä (Lairio & Puukari 2003, 143).

Lahden ammattikorkeakoulussa opiskelijapolku muodostuu seuraavista vaiheista: vaihe ennen opintoja, hakuvaihe, opintojen alku, opintojen eteneminen, opintojen päättäminen ja seurantavaihe. (Lahden ammattikorkeakoulun laatukäsikirja 2006). Näissä kaikissa vaiheissa hakija / opiskelija tarvitsee ohjausta ja neuvontaa.

2. Aikuisten ohjaus

Aikuisille uraohjaus ja -suunnittelu ovat haasteellisia, koska työelämän muutokset tuovat nykypäivänä vaatimuksia koulutukseen ja sen suunnitteluun, sekä koulutukseen hakevan omaan urasuunnitteluun. Ohjauksella edesautetaan hakijan alalle hakeutumista, ammatin valintaa, opiskeluun orientoitumista, opiskelemaan hakemisen vahvistamista ja ehkäpä uuden ammatin valintaa vielä aikuisiällä. Jokaisella aikuisella on oma työhistoriansa, koulutustaustansa ja ammattitaitonsa, jotka tulee ottaa huomioon ohjaustapahtumassa. Ammattikorkeakoulu saa hakijoilta myös tietoa työelämän tarpeista ja siitä, minkä koulutuksen omaavia henkilöitä työelämässä tällä hetkellä tarvitaan.

Ammattikorkeakoulussa ohjaus- ja neuvontapalvelut ovatkin keskeinen osa hakijan ja opiskelijan opiskelijapolkua. Ohjaustilanteessa tulee saada hakijan, opiskelijaksi aikovan nykyinen ammattitaito näkyväksi. Sitä kautta haetaan ohjauksen keinoin ratkaisuja omaan urakehittymiseen. Hakijoilla opiskeluun hakeutumisen syinä voivat olla muun muassa halu edetä omalla uralla, ammatillinen kehittyminen, aiempien opintojen kesken jääminen, työelämän tuomat ammatilliset vaatimukset tai jokin muu syy. Varsinkin aikuiskoulutukseen hakeva lähtee yksilöllisestä tilanteesta ja hänellä on useimmiten erittäin tarkat tavoitteet opiskelulle.

Aikuisten ohjaajalla tulee olla vastaanottava ja positiivinen suhtautumistapa ohjattavaan ja hänen tarpeisiinsa. Aikuisten ohjaajalta vaaditaan keskittymistä ohjattavan tilanteeseen ja kykyä ymmärtää koko ohjattavan kehitysprosessi.

3. Poimintoja toimivista käytänteistä

Hakijan ohjauksen voidaan luokitella tapahtuvan usealla eri tasolla, jotka ovat:

1. hakijan ohjaus alkukyselyssä,
2. hakijan ohjaus hakuaikana,
3. ohjaus ja neuvonta ennen valintakokeita ja
4. hakijan ohjaus valintakokeiden ja opiskelijavalinnan jälkeen.

Yhteydenotot ja ohjaustilanteet Lahden ammattikorkeakouluun tapahtuvat puhelimitse, sähköpostitse tai joskus hakijat myös tulevat henkilökohtaisesti selvittämään asi-

aansa. Internet on yhä selkeämmin yksi käytetyimmistä tiedon lähteistä. Ammattikorkeakoulun laitokset ylläpitävät koulutustarjonnan ja opiskelijahaun tietoja reaaliajassa sekä vastaavat sivujensa sisällöstä. Opiskelijakeskus vastaa yhteishakuun liittyvän sivuston sisällöstä ja kokoaa sivustolleen laitosten tarjonnan kokonaisuuden.

Hakijalle annetaan neuvontaa myös silloin, kun hän ei ole haluamaansa koulutukseen hakukelpoinen (pohjakoulutus ei riitä tai työkokemusta ei ole tarpeeksi). Lairio ja Puukari (2001, 10) toteavat, että ohjaus on tarkoitettu ensisijaisesti niille, jotka tarvitsevat erilaisissa elämäntilanteissa ongelmaansa ratkaisua. Hakijalle voidaan kertoa ammattikorkeakoulututkimuksen tuomasta pätevyydestä työmarkkinoilla tai vaikkapa lisäkoulutuksen hankkimisesta ennen ammattikorkeakouluun hakemista, jotta hakukelpoisuus täyttyy. Seuraavaksi käsitellään tarkemmin aikuiskoulutukseen hakeutuvan ohjaustilanteita ja niiden monipuolisuutta.

3.1. Hakijan ohjaus alkukyselyssä

Tehdessään päätöstä opiskelijaksi hakemisesta hakija on yhteydessä ammattikorkeakouluun selvittääkseen yksilöllisiä, hänen päätökseensä vaikuttavia seikkoja. Hän on kiinnostunut koulutuksesta ja on jo saanut siitä tietoa hakijan oppaasta, mainoksista, www-sivuilta, työvoimatoimistosta tai ystävältään. Yhteydenotto hakuvaiheessa on usein hakijalle ensimmäinen kontakti ammattikorkeakouluun ja tällöin hakija saa ensimmäisen mielikuvan ammattikorkeakoulusta. Joskus tämä kohtaaminen saattaa olla ratkaiseva tekijä kyseiseen ammattikorkeakouluun hakeutumisessa.

Aikuiskoulutuksen opiskelijahaku on kuulunut yhteishaun piiriin keväästä 2007 lähtien. Useimmiten alkuvaiheessa selvitettäviä asioita ovat hakijan hakukelpoisuus tiettyyn koulutusohjelmaan tai ammattikorkeakouluun. Jos hakijalta puuttuu hakukelpoisuus, häntä saattaa kiinnostaa minkälaiset mahdollisuudet hänellä on päästä hakijaksi harkinnanvaraisessa valinnassa. Hakijat haluavat tietää myös hakemiseen liittyvistä käytännön asioista: miten haetaan, mitä tarvittavia todistuksia tulee liittää hakemukseen tai onko ennakkotehtäviä? Hakijat tiedustelevat myös valintakoeaikatauluista ja opiskelun kestosta sekä usein siitä, kuinka vaikea on päästä kyseiseen koulutusohjelmaan. Voidaan sanoa, että ohjaajalla / neuvojalla on informoijan rooli tiedon välittymisessä hakuvaiheessa. Onnismaa (2003, 25–26) kuvaa, että ohjaus on ihmistunte-
musta, vuorovaikutustaitoja, koulutustuntemusta ja kommunikaatitaitoja.

Hakijat kysyvät myös ammattikorkeakoulusta ja siellä opiskelusta yleisesti, aiemmin hankitun osaamisen hyväksiluvuista, opintososiaalisista eduista, opintojen aloituksesta, opintojen maksullisuudesta ja opintojen käytännön järjestelyistä. Hakutoimisto vastaa yleisiin hakemista koskeviin kysymyksiin. Kun keskustelu siirtyy koulutusala- ja koulutusohjelmakohtaiselle tasolle, hakutoimisto siirtää asian kyseisen koulutusalan

vastuuhenkilöille käsiteltäväksi. Tässä vaiheessa laitokset saattavat lähettää hakijalle oman koulutusohjelman esitteitä tai materiaaleja, ohjata tutustumaan opinto-oppaaseen tai muuhun www-sivuilla olevaan aineistoon. Ammattikorkeakoulun tavoite on vastata hakijan kysymyksiin oikein, rohkaisten ja riittävän kattavasti, jotta kysyjä saa haluamansa tiedon ja voi tehdä päätöksen opiskeluun hakemisesta.

3.2. Hakijan ohjaus hakuaikana

Tehtyään päätöksen opiskelijaksi hakemisesta, hakija ottaa yhteyttä ammattikorkeakouluun hakemuksen täyttämiseen liittyvissä asioissa. Hakutoimisto ohjaa nettihaakuun liittyvissä kysymyksissä. Tässä vaiheessa hakijaa saattaa kiinnostaa jo hyvinkin tarkasti se, miten tietyn koulutusohjelman opinnot on järjestetty, mitä opinnot sisältävät, minkälainen on opetussuunnitelma ja millaisia aiemman osaamisen hyväksilukuja hän voi saada. Opintojen aloittamisen lykkäys on myös asia, josta tässä vaiheessa kysytään.

Hakija harkitsee, mihin hän sitoutuu ja mitkä hänen mahdollisuutensa ovat, jos hänet hyväksytään opiskelijaksi. Usein kysytään myös, mitä koulutusohjelman valintakokeet sisältävät, milloin ne pidetään tai onko niihin pääsykoekirjallisuutta. Lisäksi kysytään ennakkotehtävistä, onko niitä ja mistä niitä voi tilata. Näihin kysymyksiin vastaavat laitosten vastuuhenkilöt. Useimmissa asioissa tämä vastuuhenkilö on opintosuhteeri, osittain kyselyt ohjataan laitoksilla opintojen ohjaajien tai yliopettajien käsiteltäviksi. Aikuishakija voi tulla myös käymään laitoksen vastuuhenkilön luona. Tavoitteena ohjauksessa on, että hakija saa kuvan siitä, miten opinnot järjestetään ja mitä ne edellyttävät, jotta hän voi ryhtyä suunnittelemaan opintojen ja muun elämän, kuten työn ja perheen yhteensovittamista.

Hakuaikana yhteydenotot tapahtuvat toisinaan myös hakutoimistosta hakijaan päin. Hakutoimisto on yhteydessä hakijaan, jos tämän hakemuksessa on täydennettävää, hakukelpoisuuteen tai harkinnanvaraisuuteen liittyvää tarkennettavaa tai lisäliitteiden tarvetta, jotta hakemus saadaan käsiteltyä asianmukaisella tavalla.

Valintakokeisiin kutsutaan kirjallisesti hakuajan jälkeen. Valintakoeikutsuminen tehdään yhteishaun esivalinnan valintaperusteiden mukaisesti. Tässä vaiheessa hakijat ovat yhteydessä hakutoimistoon, kun he haluavat tietää valintakoeajankohdasta. Kyselyt ohjataan laitoksille, jos aiheena on valintakokeen sisältö, siihen valmistautuminen tai vanhojen kokeiden saatavuus. Usein hakijat kysyvät laitoksilta myös valintakoeajan siirrosta, kokeen järjestelyistä ja muista käytännön asioista. Tässä vaiheessa moni hakija saattaa vielä harkita, haluaako hän todella aloittaa opiskelun ja miten opinnot ja muu elämä soveltuvat yhteen. Hakijan tulee myös pohtia hyväksilukuja, opintososiaalisia etuja sekä opintovapaan mahdollisuutta.

3.3. Hakijan ohjaus valintakokeiden ja opiskelijavalinnan jälkeen

Valintakokeiden jälkeen hakijat ovat yhteydessä ammattikorkeakouluun ensin opiskelijavalinnan aikatauluihin liittyen. He haluavat tietää miten valintaprosessi etenee ja missä vaiheessa valinnat tehdään. Valintakoepäivinä hakijat saavat tietoa koulutusohjelman valintaprosessin etenemisestä.

Hakijat, jotka saavat kirjallisen tiedon myönteisestä valinnasta ottavat yhteyttä ensisijaisesti Opiskelijakeskukseen. Opiskelijaksi hyväksytyä kiinnostaa usein yhden korkeakoulupaikan periaate, jonotusoikeus ja varasijamenettely. Kysytyjä asioita ovat opiskelupaikan vastaanotto, aloituksen lykkäys ja joissakin tapauksissa asunnon saanti paikkakunnalta. Laitoksilta kysytään paljon myös opintojen aloittamiseen liittyvistä asioista hyvinkin konkreettisella tasolla. Opiskelijan hyväksymiskirjeeseen liitetty materiaali ja ohjeistus vaikuttavat oleellisesti kyselyjen määrään ja sisältöön.

Lahden ammattikorkeakoulun tavoitteena on antaa valintatiedon yhteydessä tarpeeksi kattavat tiedot, joilla uusi opiskelija pääsee valmistautumaan sekä käytännöllisellä että henkiselällä tasolla opintojen aloittamiseen. Tämän jälkeen hyväksytyt opiskelijat ottaa opiskelupaikan vastaan ja sitoutuu opintojen aloittamiseen. Oman osaamisen ja omien tavoitteiden pohdinta sekä käytännön asiat, kuten opintovapaat tai muut konkreettiset opiskeluajan mahdollistavat järjestelyt on hyvä saada alulle jo ennen varsinaista opintojen aloituspäivää. Ensisijainen tavoite on, että opiskelija sitoutuu opintoihinsa ja suorittaa opintonsa ajallaan loppuun.

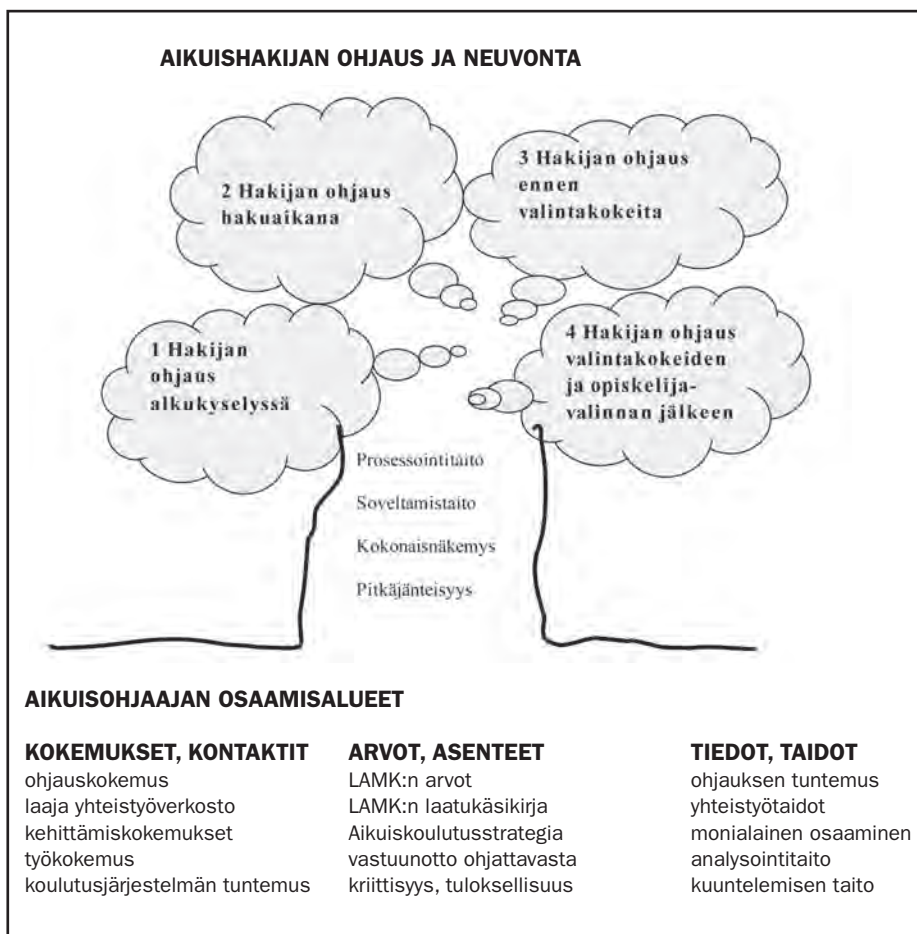
Henkilöt, jotka jäävät opiskelijavalinnassa varasijalle, ovat kiinnostuneita varasijalta kutsumisen käytännöistä: milloin kutsutaan, onko mahdollisuuksia saada opiskelupaikka, miten ja milloin tiedosta ilmoitetaan? Näistä tiedoista hakutoimisto antaa vastauksia ja myös laitoksilla nähdään varasijajärjestys reaaliajassa. Jos hakijalle vapautuu varasijapaikka, soitetaan hakijalle tieto varasijapaikasta ja sen jälkeen hänelle lähetetään hyväksymiskirje.

Niitä hakijoita, joihin valinta ei kohdistunut, kiinnostaa tässä vaiheessa tieto hylkäämisen perusteista sekä oma valintakoetulos. Näistä tiedoista hakija saa kyseisen koulutusohjelman asiantuntijoilta tarkemmin tietoa. Joissakin tapauksissa hakija saa valintakokeen sanallisen arvion ainoastaan psykologisen kokeen järjestäjältä.

Opiskeluvalinnat ja opintojen alkaminen saavat näkyvyyttä esimerkiksi lehdistössä ja muissa medioissa. Tämä lisää varasijapaikka- ja opiskelijahaun kyselyjä. Kyselijät ohjataan hakemaan mahdollisessa ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksen täydennys-haussa tai oman ammattikorkeakoulun lisähaussa.

4. Aikuisohjaajan osaamisalueet

Aikuisten neuvonta ja ohjaus ovat hyvin pitkälle hakijan päätöksenteon vahvistamista oikealla ja reaaliaikaisella tiedolla. Ohjauksen ja neuvonnan ydin rakentuu hakijan kysymyksistä, joihin hänellä on tarve saada vastaus. Kokosimme lopuksi ohjaustilanteita ydinpätevyyspuun kautta (kuvio 1). Ydinpätevyyspuussa ohjaajan ja neuvojan kokemukset, kontaktit, arvot ja asenteet sekä tiedot ja taidot tulevat näkyviksi hakijan ohjaustilanteessa. Ilman asiantuntevaa ohjaus- ja neuvontahenkilöstöä hakijan ohjausta ei voi toteutua asianmukaisesti tai asiantuntevalla tavalla, jota hyvä lopputulos edellyttää. Kuvion sisällöt ovat kirjoittajien kokoamat.

Kuvio 1. Ydinpätevyyspuu (mukaillen Kamensky 2006.)

5. Pohdinta

5.1. Tietoa reaaliaikaisesti

Aikuishakijalle on tärkeää löytää reaaliaikainen tieto internetin kautta. Ammattikorkeakoulun www-sivujen tiedot tuleekin päivittää ajan tasalle hyvissä ajoin ennen hakuaikaa. Alustavaa tietoa tulee päivittää heti hakua edeltävänä syksynä, kun opiskelijavalinnan tiedot seuraavalle hakukierrokselle ovat vahvistuneet. Sivujen sisällön ja rakenteen on hyvä olla jäsenneltyä ja selkeää, jotta hakijat löytävät etsimänsä tiedon. Internet-sivuilla esimerkkinä voisi olla myös yhdet opetussuunnitelmat koulutusaloilta, jolloin hakija saa alustavan tiedon opintojen rakenteesta. Internet-sivut mahdollistavat painettua opasta tarkemman ja yksilöllisemmän informaation antamisen, ja näitä kannattaa hyödyntää enemmän. Näin edistettäisiin myös sitä, että kaikki hakijat saavat samansisältöisenä oikeaa perustietoa koulutuksesta ja siihen liittyvistä asioista. Jos tiedon jakaminen on ainoastaan henkilökohtaisen neuvonnan varassa, perustieto ei aina välttämättä eri tilanteissa välity samanlaisena kaikille kysyjille.

Henkilökohtainen neuvonta on paikallaan erityisesti silloin, kun hakija tiedustelee hänen omaan tilanteeseensa sovellettavia yksilöllisiä asioita. Muut materiaalit, kuten painetut hakijan oppaat ja esitteet tulee olla riittävän ajoissa ennen hakuaikaa valmiina. Henkilökohtaisen ohjauksen välineet, puhelin- ja sähköpostineuvonta ja ohjeistus tulee järjestää niin, että palvelu on saatavilla ilmoitettuna aikoina ilman pitkiä odotusaikoja.

Lahden ammattikorkeakoulussa aikuiskoulutuksen infojen järjestäminen on ollut vähäistä. Luontaisia paikkoja infoille ei ole selkeästi olemassa. Työvoimatoimistoissa järjestettyjen infojen lisäksi aikuiskoulutusta kannattaisi tuoda enemmän esille ammatillisten oppilaitoksien infoissa, joissa esitellään ammattikorkeakouluväylän mahdollisuuksia yhtenä aikuiskoulutusmuotona. Tietoisuutta suorittaa tutkinto työn ohessa tulisi myös tuoda enemmän esille. Täsmämarkkinointi joillekin ikäryhmille voisi tuoda potentiaalisia hakijoita ammattikorkeakouluun.

Ohjauksen ja neuvonnan lopputulokseen vaikuttaa ohjaajan tai neuvojan kyky omalta osaltaan motivoida ohjattavaa tekemään päätös opiskelemaan hakemisesta. Hakijalle ohjaustilanteissa annettu tieto tulee antaa aina mahdollisimman henkilökohtaisella ja konkreettisella tasolla. Liian summittaista tai ”ruusuista” kuvaa ei ole hyvä antaa hakijoille hakuvaiheessa koulutuksesta, opiskelusta ja työmäärästä, joita opintojen eteneminen vaatii.

Eri koulutusohjelmien opiskelumuotojen ja -tapojen esittely on hyvä olla esillä mahdollisimman konkreettisella tasolla, jotta hakija tietää mitä opiskelu tarkoittaa käytännössä. Näin hänellä on edellytyksiä suunnitella sitä, miten sovittaa opiskelu ja muu elämä yhteen. Koulutusalat ja -ohjelmat voisivat tuoda esille opiskelijahaun perustietojen lisäksi tarkentavaa ja mahdollisimman konkreettista informaatiota siitä, mitä kussakin hakukohteena olevassa koulutusohjelmassa esitetty koulutusmuoto, esimerkiksi monimuoto- ja iltaopiskelu, käytännössä tarkoittavat. Tulevaisuudessa voitaisiin käyttää sosiaalisen median keinoja, kuten blogeja, joissa nyt jo opiskelevat aikuisopiskelijat kertovat omista oppimiskokemuksistaan ja näkökannoistaan. Tarkoitus on antaa hakijalle ja opiskelijalle mahdollisimman realistinen kuva siitä, mitä aikataulutus ja opintojen yhteen sovittaminen muun sosiaalisen elämän kanssa käytännössä merkitsee.

5.2. Aiempi osaaminen huomioiden

Aiemmin hankitun osaamisen hyväksiluvuista tulee antaa hakijoille tietoa jo hakuaikana mahdollisimman konkreettisesti. Koulutusalojen ja -ohjelmien tiedoista tulee ilmoittaa millä perusteilla kullekin alalle voidaan hakea hyväksilukuja aiempien opintojen, työkokemuksen ja harrastustoiminnan yhteydessä kertyneen osaamisen perusteella (Lahden ammattikorkeakoulun aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmä 11.12.2007). Tieto tulee olla mahdollisimman tarkalla tasolla, esimerkiksi yksilöiden opintopistemäärä hyväksiluvuista, joita alan yleisimmistä pohjakoulutuksista voi kussakin koulutusohjelmassa saada hyväksi.

Avoimet ja selvät linjaukset aiemmin hankitun osaamisen hyväksiluvuissa tuovat hakijat ja opiskelijat samalle lähtöviivalle, ja ne edistävät yhtenäistä kohtelua kaikille. Tällainen toimintatapa vastaa myös Lahden ammattikorkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän mukaista toimintaa (Lahden ammattikorkeakoulun laatukäsikirja 2006). Se myös ohjaa hakijan odotukset oikealle tasolle opiskeluajan ja opiskeltavien opintopisteiden suhteen. Varsinkin aikuisena opiskelevalle, kenties samaan aikaan työelämässä olevalle, perheelliselle opiskelijalle tällä tiedolla on suuri merkitys hänen tehdessään valintojaan ja sitoutuessaan niihin. Hakuaikana tämä tieto tulee olla jollain tasolla jo hakijan oppaassa tai sitä täydentävällä www-sivulla. Hyväksymisen jälkeen tieto tarkentuu opinto-oppaassa.

Opiskelijaksi valituille tuleekin hyväksymiskirjeen mukaan liittää tietoa siitä, miten hyväksilukuja haetaan ja myönnetään, jotta opiskelija voi alustavasti pohtia, minkälaista aiemmin hankittua osaamista hänellä on. Myös opinto-oppaassa olevien osaamistavoitteiden kuvausten tulisi olla riittävällä tasolla, jotta opiskelija voi suhteuttaa hänellä olevaa osaamistaan opintojakson tavoitteisiin ja käynnistää hyväksiluvun hakuprosessin (Lahden ammattikorkeakoulun aiemmin hankitun osaamisen tunnusta-

misjärjestelmä 11.12.2007). Kirjallista informaatiota tulee täydentää henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta, jota hakijan ja uuden opiskelijan tulee saada aina tarvittaessa. Ohjauksen ja neuvonnan tavoitteena ammattikorkeakoulussa on saada motivoituneet ja innostuneet opiskelijat suorittamaan tutkintonsa ajallaan.

Lähteet

Kamensky, M. 2006. Strateginen johtaminen. Helsinki: Talentum Media Oy.

Lahden ammattikorkeakoulun laatukäsikirja 2006. <http://www.lamk.fi/esittely/laatu>

Lahden ammattikorkeakoulun aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmä 11.12.2007. Saatavissa: http://info.lamk.fi/opetus/tunnustamisjarjestelma_LAMK_12112007.doc. Luettu 25.3.2008.

Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin: ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) 2003. Ohjauksen uudet orientaatiot. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Onnismaa, J. 2003. Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 91. Saatavissa:http://joypub.joensuu.fi/publications/dissertations/onnismaa_epavarmuuden/onnismaa.pdf. Luettu 21.4.2008.

Tarja Kempe-Hakkarainen ja Tiina Vaara

ETTÄ KETÄÄN EI JÄTETÄ YKSIN - opintojen hyvä aloitus tutkintoon johtavassa aikuiskoulutuksessa

1. Johdanto

Tarkastelemme tässä artikkelissa aikuisopiskelijoiden opintojen hyvää aloitusta ammattikorkeakoulussa erityisesti ohjauksen näkökulmasta. Millaisiin asioihin opintojen alkuvaiheessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota sekä millainen ohjaus ja neuvonta aloitusvaiheessa tukevat parhaiten aikuisopiskelijaa. Näihin kysymyksiin haemme vastauksia narratiivisen lähestymistavan avulla kuvaamalla mahdollisimman ihanteellista opintojen aloitusta sosionomi (AMK) -opiskelijoiden kirjoitelmien pohjalta. Ohjauksella ja neuvonnalla tarkoitamme oppimisen ja opiskelun tukitoimenpiteitä, joiden tavoitteena on aikuisopiskelijan opintojen edistäminen ja ammatillinen kehittyminen opintopolun eri vaiheissa. Erotamme artikkelissamme ohjauksen käsitteellisesti oppisisällöllisestä ohjauksesta, joka on sidottu koulutusohjelman opintojaksojen sisältöihin.

Kiinnostus opintojen alkuvaiheen kehittämiseen heräsi loppuvuodesta 2007, kun opintonsa syyskuussa aloittaneelta ryhmältä saadussa palautteessa ilmeni monenlaisia ongelmia. Ne toivat näkyväksi sen, että oppilaitoksen ohjaus ei tukenut aikuisopiskelijointa riittävästi ja monipuolisesti. Käytännöllisen tarpeen lisäksi aikuisten ohjaus- ja neuvontaprosessin kehittämiseen on olemassa myös laajempia aikuispedagogisia tarpeita. Aikuiskoulutuksen opiskelijamäärien kasvu, uudet opettamis- ja oppimiskäsitykset sekä entistä joustavammät ja yksilöllisemmät koulutusratkaisut ovat tuoneet erityisesti ohjauksellisia haasteita opettajan työhön. Lisäksi avointen oppimisympäristöjen ja opiskelumuotojen yleistyminen on siirtänyt opetustyön painopistettä yhä enemmän ohjaukselliseen suuntaan (Tynjälä 2006, 112).

Opettajalta vaaditaan perusedagogiikan lisäksi ohjauksen ja oppimisen taitojen tukemista, opiskelijakeskeisen näkökulman soveltamista, erilaisten opiskelijoiden kohtaamista sekä yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen liittyvää osaamista. Erityisesti tutkintotavoitteisessa aikuisopiskelussa osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tuovat haasteita aikuisopiskelijan ohjaukseen ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan. Opintojen henkilökohtaistamisen vaatimus herättää pohtimaan, miten turvata kaikille opiskelijoille riittävästi aikaa ja huomiota henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja elämänkulun suunnitteluun opintojen alkuvaiheessa.

Opintojen hyvä aloitus on kuin palapelin rakentamista. Koulutusta järjestävän tahon vastuulla on löytää palojen oikeat muodot eli yhteensopivuus, ajoitus sekä ohjauksen

vastuuhenkilöt. Tämän artikkelin tavoitteena on antaa materiaalia sekä palapelin koamisohjeita esimiehille, jotta opiskelijat, opettajat sekä muut opintojen aloitukseen vaikuttavat tahot voivat saada aikaiseksi palapelin, josta ei puutu paloja. Toivomme, että kirjoitelmista nousseita ihanteellisen opintojen aloituksen elementtejä voidaan hyödyntää suunniteltaessa Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksen tulevaa aikuisopiskelun ohjauksen strategiaa (ohjaussuunnitelma) sekä siihen liittyvää palaute- ja seurantajärjestelmää. Opiskelijakeskeinen näkökulma on välttämätön ohjausta kehitettäessä. Toivommekin artikkelin tuottavan uutta näkemystä siten, että sekä opettajat että muut aikuisten ohjaus- ja neuvontaprosessiin osallistuvat henkilöt kykenevät hahmottamaan omaa ohjaustoimintaansa suhteessa aikuisopiskelijoihin ja heidän tarpeisiinsa uudella tavalla.

Artikkeli etenee siten, että alussa tarkastelemme lyhyesti aikuisten ohjauspalveluja sosiaalialan koulutusohjelmassa erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Sen jälkeen kuvaamme ryhmän opintojen aloitusta sekä aikuisopiskelijoiden ohjauksen lähtökohtia ammattikorkeakoulussa. Seuraavaksi kerromme opintojen hyvästä aloituksesta opiskelijoilta saamiemme tarinoiden valossa. Lopuksi esitämme aineiston pohjalta joitakin kehittämisehdotuksia aikuisopiskelijoiden opintojen ihanteelliseksi aluksi.

2. Aikuisopiskelijan ohjauksesta

Ammattikorkeakouluopiskelu on oppimisympäristö, johon jokainen aikuinen viitoittaa oman yksilöllisen polkunsu. Ohjauksessa tämä merkitsee opiskelijalähtöistä toimintaa, jossa tulee huomioida opiskelijoiden yksilölliset erot. Aikuisopiskelijoiden ohjaus- ja oppimistarpeet sekä opintoihin liittyvät kysymykset ovat erilaisia riippuen opiskelijan aiemmasta koulutuksesta ja takana olevasta työkokemuksesta. Vaikka opiskelupolku etenisikin kaikilla opiskelijoilla samankaltaisina vaiheina, niin opiskelijoiden heterogeenisuus ja erilaiset opiskeluorientaatiot tuottavat aina erilaisia ohjaustarpeita. Tärkeä ohjauksen lähtökohta korkeakouluopiskelussa on lisäksi aikuisopiskelijan itseohjautuvuuden ja autonomisuuden tukeminen ja kunnioittaminen, mikä saavutetaan riittävän ajan, huomion ja kunnioituksen antamisena opiskelijalle (Annala 2007, 29.)

Aikuisopiskelijoiden ohjauksessa yksi tärkeä elementti on holistisuus eli kokonaisvaltaisuus opiskelijan ja ohjaajan välisessä ohjaustilanteessa. Ohjaus tai neuvonta tulee olla lähtökohdiltaan kokonaisvaltaista, aikuisopiskelijan erityisyyden, erityisesti elämäntilanteen, taustan ja työkokemuksen huomioivaa. (Lairio & Penttinen 2005, 19.) Aikuisopiskelijan ohjausta luonnehtii myös yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen, uusiin tavoitteisiin suuntautuminen ja joustavuus ohjaustavoissa. Hyvin merkittävä elementti aikuisten ohjauksessa on aikuisten tunnekokemusten huomioiminen, riittävä kannustaminen ja rohkaiseminen. Aikuisten ohjauksen tärkeä tavoite on varmistaa, että opiskelija ei jää yksin ja hänen sitoutumisensa opiskeluun pysyy riittävän vahvana.

Salmisen (2003, 28) mukaan aikuisopiskelijoita voidaan pitää työelämän todellisina asiantuntijoina, joilla on selkeät odotukset siitä, millaista tietoa he kaipaavat, millaiset asiat ovat ajankohtaisia ja millaisia valmiuksia työelämä edellyttää. Tästä syystä aikuisten odotukset koulutuksen laadun suhteet ovat korkealla. Opintojen suorittaminen työn ohessa vaatii monenlaisia käytännön elämän ja arjen pitkäaikaisia järjestelyjä ja uhrauksia. Näin ollen aikuiset myös edellyttävät oppilaitokselta, että opetusjärjestelyt, opetuksen sisällöt, pedagoginen lähestymistapa sekä opintojen ohjaus- ja tukipalvelut hoidetaan hyvin.

3. Opintojen ohjaus ja aloitus tutkintoon johtavassa aikuis- koulutuksessa

Sosiaalialan koulutusohjelman aikuiskoulutuksessa keskeisin ohjauksellinen toimintamuoto on opettajatutorointi. Opettajatutorin ohjaus ja neuvonta on pedagogista toimintaa, jonka tavoitteena on tukea opiskelijan sitoutumista opintoihin sekä auttaa opiskelijaa omien yksilöllisten ammatillisten koulutustavoitteiden suunnittelussa ja niiden saavuttamisessa. Lisäksi ohjauksen tavoitteena on poistaa mahdollisia oppimisen esteitä, ohjata ja tukea aikuisopiskelijaa itseohjautuvuuteen ja reflektivoaan työotteeseen sekä pyrkiä turvaamaan opiskelijan systemaattinen ja tavoitteellinen opintojen edistymisen seuranta.

Opettajatutorpari vastaa ryhmän opintojen ajoituksesta eri lukuvuosina ja huolehtii tiedottamisesta. Kumpikin tutoropettaja vastaa omien opiskelijoidensa henkilökohtaisesta ohjauksesta. Opintojen alkuvaiheessa tutoropettaja ja opiskelija käyvät läpi opiskelijan aikaisempaa koulutus- ja työhistoriaa, opintoihin liittyvää elämäntilannetta sekä laativat opiskelijan HOPS:n.

Opettajatutoreiden lisäksi keskeisiä ohjausta ja neuvontaa antavia henkilöitä opintojen alussa ovat opintosuunnittelija ja opintosihtööri, joiden keskeisimmät ohjaukselliset tehtävät ovat:

Koulutussuunnittelija

- organisoii ammattikorkeakoulun yhteisiä perusopintoja laitostasolla ja tukee sekä ohjaa aikuisopiskelijoita näissä opinnoissa
- vastaa tutkintosäännöstä ja opiskelijatutortoiminnasta
- tukee aikuisopiskelijoita opiskeluun liittyvissä asioissa, kuten kirjoittamisessa, tenttiin lukemisessa ja lukivaikeusasioissa
- antaa tarvittaessa tukipetusta ja ohjausta esimerkiksi tehtävien tekemisessä ja kielissä.

Opintosihtööri

- vastaa aikuisten opiskelijahallintoon liittyvistä tehtävistä muun muassa opiskelijatodistukset, tulostussaldon lisäys ja salasanan vaihto
- vastaa opintojen hyväksi lukujen ja vapaasti valittavien opintosuoritusten kirjaamisesta Winhaan, harjoittelusopimuksista sekä tutkintotodistusten kirjoittamisesta.

Opiskelijoiden käytössä ovat myös opiskelijakeskuksen ohjauspalvelut, ura- ja rekrytointipalvelut, kansainvälisyyskoordinaattorin ohjauspalvelut, opiskelijaterveydenhuollon ja psykologin palvelut, kirjasto- ja tietopalvelut sekä atk- ja tietoverkkopalvelut.

Sosionomi (AMK) -ryhmän opintojen aloitus

Syyskuussa 2007 Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman aikuiskoulutuksessa aloitti yhteensä 25 opiskelijaa sosionomi (AMK) -opinnot. Opiskelijoilla on aikaisempi sosiaali- ja terveysalan ammatillinen perustutkinto tai muun alan opistoasteen tutkinto sekä vähintään kahden vuoden työkokemus alalta. Opintojen alussa toteutettiin kolmena iltana yhteensä 12 tunnin laajuinen Johdatus opintoihin osa I -opintopaketti. Opetussuunnitelmassa opintopakettin tavoitteeksi on asetettu opiskelijan perehdyttäminen Lahden ammattikorkeakoulun kokonaisuuteen, toimintaperiaatteisiin ja Sosiaali- ja terveysalan laitoksen toimintaan. Lisäksi opinto-oppaassa mainitaan sähköiset oppimisympäristöt, opintojen edistämisen tukimuodot ja menetelmät, kirjasto- ja tietopalvelut oppimisprosessin tukijana sekä henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatiminen. (Opinto-opas 2007–2008.)

Opintopakettin aikana tutorit perehdyttivät opiskelijoita muun muassa ammattikorkeakouluopiskeluun, tuleviin opintoihin sekä opintojen korvaavuus-, hyväksiluku-, harjoittelu- ja tenttikäytäntöihin. Koulutussuunnittelija kertoi ammattikorkeakoulun yhteisistä perusopinnoista ja vapaasti valittavista opinnoista sekä opintoetuuksista. Opiskelijoilla oli mahdollisuus tutustua oppilaitokseen sekä saada tietoa opiskelijapalveluista, kuten esimerkiksi psykologin ja terveydenhoitajan palveluista. Opintotoimisto vastasi atk-käyttöjärjestelmään liittyvien tunnusten jaosta sekä sähköiseen tiedotus- ja verkko-oppimisympäristö Reppuun perehdyttämisestä.

Aikuiskoulutuksen lähiopetus toteutetaan pääsääntöisesti arki-iltoina kello 16.30–19.45 välisenä aikana, keskimäärin kolmena iltana viikossa. Osan kursseista ja oppimistehtävistä opiskelijat suorittavat heti opintojen alusta lähtien Lahden ammattikorkeakoulun omassa verkko-oppimisympäristössä, Repussa. Ryhmällä on myös omat Reppu-sivut, jota tutorit ja opettajat käyttävät ajankohtaisista asioista tiedottamiseen, opetusmateriaalin ja tehtävien jakamiseen sekä verkko-oppimisympäristönä. Repussa opiskelijat voivat myös vaivattomasti keskustella keskenään.

4. Narratiivinen aineistonkeruu

Narratiivisuus voidaan väljästi ymmärtää lähestymistavaksi tai tutkimusotteeksi, joka kohdistaa kiinnostuksen kertomuksiin tiedon välittäjinä ja tuottajina (Heikkinen 2001, 119). Kiinnostuimme narratiivisesta lähestymistavasta, koska kokemuksemme mukaan aiemmin käytössä olleet arviointi- ja palautemenetelmät eivät olleet antaneet riittävän kokonaisvaltaista tietoa. Tämä näkyi jälleen syksyllä 2007, kun aloittaneelta ryhmältä pyydettiin palautetta opintojen alkuvaiheesta. Opiskelijoilta saadusta palautteesta ilmeni useita opintojen alkuvaiheen hankauskohtia. Suurimpana ongelmana näyttäytyivät verkko-oppimisympäristön tekniseen käyttöönottoon liittyvät vaikeudet (salasanojen toimimattomuus, kursseille ilmoittautumisen vaikeudet, verkko-oppimisympäristön kuormittuminen) sekä opiskelijoiden ja opettajien tottumattomuus toimia verkko-oppimisympäristössä. Kuvattujen ongelmien vastapainoksi nousi myös vahvoja onnistumisen kokemuksia ryhmäytymisessä, jota edesauttoi ensimmäisellä viikolla alkanut Luovuus itsetuntemuksen välineenä -opintojakso. Opintojakson yhtenä tavoitteena on opiskelijan itseilmaisuuden ja sosiaalisten taitojen kehittäminen luovien toimintojen avulla.

Keräsimme narratiivisen aineistomme maaliskuussa 2008 aiemmin mainitulta aikuisopiskelijaryhmältä, jonka opintojen aloituksesta oli tuolloin kulunut noin puoli vuotta. Pyysimme opiskelijaa kirjoittamaan tarinan, jossa hän kuvitteli uudelleen oman opintojensa alun mahdollisimman hyvänä tai ihanteellisena. Tarinaa kirjoittaessaan opiskelijalla oli mahdollisuus pohtia kertovansa tarinansa esimerkiksi työkaverilleen tai hyvälle ystävälleen, joka suunnittelee ammattikorkeakouluopintoja ja etsii mahdollisimman hyvää opiskelupaikkaa.

Saimme yhteensä 11 tarinaa, joiden pituus vaihteli puolesta käsikirjoitetusta sivusta noin kolmeen sivuun. Emme asettaneet tarinoille mitään erityisiä vaatimuksia esimerkiksi eheidien tai juonellisten kertomusten tuottamisen suhteen. Käytimme opiskelijoiden tarinoita väljästi tutkimusaineistona. Tarkastelimme tarinoiden sisältöä ensin kokonaisuutena ja tarinoita lukiessa niistä hahmottui varsin yhtenäinen yleisvaikutelma ja samankaltaiset odotukset opintojen hyvästä aloituksesta. Seuraavassa vaiheessa kirjoitimme yhden uuden ihanteellista opintojen aloitusta kuvaavan tarinan, joka ei kerro kenenkään yksittäisen opiskelijan kirjoittamaa tarinaa. Se kuvaa niitä elementtejä, joita aineiston pohjalta tulee huomioida opintojen alkuvaiheessa.

Amundson (2005, 91) pitää tarinoiden kertomista luonnollisena tapana jakaa inhimillisiä kokemuksia sekä myös keinona, jolla ihmiset saadaan mukaan niin emotionaalisesti kuin kognitiivisesti. Narratiivisuuteen liittyvä konstruktivistinen ulottuvuus ilmenee tässä yhteydessä lähinnä siten, että tarinoiden voidaan ajatella rakentuvan opiskelijoiden aikaisempien tietojen ja kokemusten varaan ja tuovan esiin opiskelijoiden arkitodellisuuden kokemuksistaan aikuisopiskelijoina (Heikkinen 2001, 119).

5. Että ketään ei jätetä yksin

Opiskelun ensimmäinen päivä oli tosi jännittävä. Onneksi meitä oli informoitu jo hyvissä ajoin kesällä, että opintojen alkuun on varattu kolme kokonaista päivää perehtyä moniin uusiin asioihin. Saimme myös näppärän näköisen ja sopivasti infoa sisältävän lehtisen tervetulokirjeen mukana.

Kiireettömyys tässä kohtaa lievensi huomattavasti sitä, että paniikkimieliala ei vällannut kertaakaan päätäni! Sen jälkeen kun oppilaitos, luokat ja koulun tavat oli esitelty meille läpikotaisin oli turvallisempi olo. Kaikille aloittaville aikuisopiskelijoille järjestetyn yhteisen infon jälkeen olokin tuntui jo varsin kotoisalta. Vastaanotto oli erittäin lämmin ja saimme tutustua koulun henkilökuntaan ja tuleviin opettajiin. Tutorit toivottivat jokaisen tervetulleeksi omaan luokkaan. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden musiikkiesitykset toivat elämyksellisyyttä hetkeen. Tutustuminen omaan ryhmään tapahtui rauhassa ja leppoisasti ensimmäisten päivien aikana. Oli hyvä kuulla myös muiden tunnelmia opintojen aloituksesta. Oli loistava idea aloittaa opinnot ryhmäytymistä tukevilla luovuuden opinnoilla. Muut opinnot alkaisivat vasta seuraavalla viikolla.

Vertaistutoreiden tapaaminen heti opintojen alussa ja tieto heidän tuestaan sai aikaan varman olon opintojen sujumisesta. Uuteen verkkoympäristöön tutustumiseen saimme myös paljon aikaa ja henkilökohtaista ohjausta. Mutta kyllä oli paljon uutta opittavaakin - kaiken maailman reput ja ressit ja willet! Kiireettömyydellä ja sillä, että saimme kaikesta kirjalliset ohjeet perehtymisemme tueksi oli valtava merkitys. Tuli ajatus, että kyllä opinnot lähtevät hyvin sujumaan, kun on tietoa mihin keneltäkin saa apua ja tukea, eikä ketään jätetä yksin. Tietokoneiden ja ohjelmistojen toimiminen moitteettomasti tuotti suurta iloa ja helpotti opintojen liikkeellelähtöä.

Tuleviin opintoihin ja työskentelytapoihin saimme orientoitua rauhassa. Ryhmässä käytyjen keskustelujen lisäksi jokaiselle oli varattu henkilökohtaista aikaa keskustella oman tutorin kanssa. Henkilökohtainen aika ja huomio antavat lisää voimia opiskeluun. Onneksi opettajat näkevät meidät opiskelijat muunakin kuin tenttiarvosanoina ja oppimistehtävinä! Opintotoimiston henkilökunta on joustavaa ja heillä on halua ja valmiuksia ohjata opiskelijaa opintojen alkuvaiheessa. Varsin pian kursseille ilmoittautuminen ja omien opintojen organisointi kävikin kuin tanssi! Asiantuntevan ohjauksen jälkeen kaikki tarvittava tieto löytyy kätevästi koulun omilta verkkosivuilta ja omalta oppimisalustalta.

Onneksi heti alkuun ei lykätty mitään isoja ja vaativia tehtäväkokonaisuuksia ja monimutkaisia verkkokursseja. Henkilökohtainen opastus lukemistekniikassa loi uskoa, etten ole täysin hukassa ja avuton. Opintojen ”pehmeä lasku” tuntui aikuisopiskeli-

jasta hyvältä, olihan edellisistä opinnoista jo vierähtänyt muutamia vuosia, toisilla jopa vuosikymmeniä. Eikä toistaiseksi kukaan ole vielä ennättänyt alkaa puhua lopputyöstä! Perheellisenä opintojen sijoittuminen kolmelle illalle tuntuu loistavalta ja mahdollistaa muunkin elämän opintojen ohessa. Tuntuu, että lukujärjestyksen suunnittelussa on huomioitu aikuisopiskelijan elämäntilanne. Joustavuus aikuisten kohdalla on avainsana ja se näkyy opintojen toteuttamisessa.

Opintojen ensimmäiset viikot ja kuukaudet olivat niin hyvin ohjattuja ja organisoituja, että yhtään epäselvää asiaa ei jäänyt kenellekään eikä kukaan jäänyt missään vaiheessa avuttomana yksin. Opintojen hyvä aloitus antaa paljon motivaatiota jaksaa eteenpäin kohti unelman toteutumista.

6. Pohdinta

Narratiivinen lähestymistapa osoittautui toimivaksi aineiston keruutavaksi. Se avasi uusia näkökulmia ymmärtää aikuisopiskelijoiden tilannetta opintojen alkuvaiheessa. Tarinoiden kautta opiskelijoiden kokemukset avautuivat ennen kaikkea holistisina tunnekokemuksina. Lisäksi niiden vahva affektiivinen ulottuvuus vakuutti todentunnullaan. Heikkisen (2001, 127) mukaan kertomukset antavatkin mahdollisuuden ymmärtää maailmaa eri tavoin kuin paradigmaattinen tietämisen muoto, jonka tarkoituksena on vakuuttaa lukija ensisijassa niiden totuudesta.

Aineistomme pohjalta aikuisopiskelijoiden hyvässä ja ihanteellisessa opintojen aloituksessa ja sen kehittämässä tulisi ottaa huomioon seuraavia elementtejä:

1. *Aika, kiireettömyys sekä henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta* ovat merkittävässä asemassa opintojen alkuvaiheessa turvallisuuden tunteen luomisessa. Tämä tarkoittaa, että opiskelijoita ohjataan jo ennen opintojen alkamista lähettämällä tietoa tulevasta opiskeluympäristöstä, ryhmästä sekä opintojen aikataulusta ja niiden sisällöstä. Ensimmäisten päivien aikana on hyvä varata aikaa siihen, että opiskelijat tutustuvat koulun henkilökuntaan ja toisiinsa omassa ryhmässään. Henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen riittävyys ja joustava saatavuus on varmistettava laaja-alaisesti opintojen alkuvaiheessa, mutta erityisesti silloin kun opiskelijoita perehdytetään uusiin sähköisiin oppimisympäristöihin. Monen aikuisen kokemukset oppimisesta ja opiskelusta voivat olla vuosien takaa, joten opintojen alkuvaiheessa myös opiskelutaitojen harjoitteluun ja tietoon oppimisesta tulee kiinnittää huomiota ja varmistaa riittävä henkilökohtainen oppimisen tuki. (Putkuri 2003, 7 & 32.) Aikuisopiskelijoiden erilainen lähtötilanne ja tuen tarpeet esimerkiksi atk-taitojen ja opiskeluvälmiuksien suhteen tulisi kartoittaa opintojen alkuvaiheessa ja pohtia, miten pienryhmiä tai klinikkatoimintaa voisi hyödyntää näiden asioiden ohjauksessa.

Aikuisopiskelijan elämäntilanteeseen liittyvät muutokset aiheuttavat ohjauksen tarvetta koko opintojen ajan, mutta erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Opintojen alkuvaiheessa opettajatutorin antamalla ohjauksella on merkittävä tuki opiskelijalle henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja elämänkulun suunnittelussa. Tähän vaativaan ohjaustehtävään on opintojen alussa turvattava riittävät resurssit, jotta aikuisopiskelijan yksilölliseen opiskeluprosessiin, ammatilliseen kehittymiseen ja elämäntilanteeseen liittyvät tarpeet pystytään huomioimaan.

2. *Turvallinen ryhmä ja vertaistutorointi* ovat tärkeä tuki aikuisopiskelijoille. Luottamuksellinen suhde ohjaajaan ja ryhmän muihin jäseniin antaa tukea ja turvallisuutta (Putkuri 2003, 34). Vertaistutoreiden tapaaminen heti opintojen alussa ja tieto siitä, että heiltä on mahdollisuus saada tukea opintoihin liittyvissä asioissa lisäävät varmuutta omien opintojen sujumisesta. Hyvä käytäntö on aloittaa opinnot opetussuunnitelmaan sisältyvällä Luovuus itsetuntemuksen välineenä -opintojaksolla, jossa toiminnallisten ja luovien menetelmien avulla lujitetaan myös ryhmän yhteishenkeä.

3. *Aikuiskoulutuksen ohjaussuunnitelma edistää yhteisöllisen ohjausvastuun kehittämistä.* Ohjaussuunnitelmaan tulee kirjata opintojen ohjauksen osa-alueet, sisällöt, toteuttajat ja resurssit opintopolun eri vaiheissa. Lisäksi yhteisöllisen ohjausvastuun kehittäminen edellyttää ohjauksen työnjaon ja ohjausmuotojen selkiyttämistä suunnitelmassa. Toimivan ohjausjärjestelmän lähtökohtana aikuiskoulutuksessa on, että ohjaus- ja neuvontapalveluita on joustavasti ja riittävästi saatavilla kaikille opiskelijoille.

Artikkelin kirjoittaminen on ollut hyödyllinen pysähtymisen paikka, joka on haastanut pohtimaan aikuisten ohjausta ja opintojen aloitusta uudelleen. Ohjaukseen liittyvien kysymysten ja käytäntöjen säännöllinen kehittäminen ja arviointi ovat välttämätön osa ammattikorkeakoulun kokonaistoimintaa, laatutyötä ja opetuksen tuloksellista toteuttamista. Uskomme, että tässä kehittämistyössä asiantuntevin tieto löytyy oman ammattikorkeakoulun sisältä sekä ohjaushenkilöstön että opiskelijoiden asiantuntevuudesta ja kokemuksista. Erittäin merkitykselliseksi opiskelijaryhmän opintojen aloitusprosessin tarkastelun tekee se, että se on mahdollistanut arkipäivän toimijoiden, aikuisopiskelijoiden, äänen kuulemisen. Tämän äänen vastuullinen kuuleminen on kehittämistyön ehdoton edellytys jatkossakin.

Lähteet

Amundson, N. E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Psykologien kustannus Oy. Juva: Ws Bookwell Oy.

Annala, J. 2007. Merkitysneuvotteluja hopsista ja sen ohjauksesat. Toimintatutkimus hopsin ja sen ohjauksen kehittämisestä korkea-asteen koulutuksessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Tampere: Juvenes Print.

Heikkinen, H. L. T. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lairio, M. & Penttinen, L. 2005. Kohti uutta ohjauskulttuuria. Teoksessa A. R. Nummenmaa, M. Lairio, V. Korhonen & S. Eerola (toim.) Ohjaus yliopiston oppimisympäristössä. Tampere: Tampere University Press, 19-43.

Opinto-opas 2007-2008. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan laitos. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tutkintoon johtava aikuiskoulutus. Saatavissa <http://www.lamk.fi/material/sos07a.doc>. Luettu 7.4.2008.

Putkuri, P. 2003. Ohjaus muutoksen mahdollistajana. Kuvaus Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun aikuisohjauksen tilanteesta. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja A: Tutkimuksia 13. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Salminen, H. 2003. Aikuiskoulutuksen haasteet ammattikorkeakoulussa. Teoksessa H. Kotila (toim.) Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Helsinki: Edita.

Tynjälä, P. 2006. Opettajan asiantuntijuus ja työkuulttuuri. Teoksessa A. R. Nummenmaa & J. Välijärvi (toim.) Opettajan työ ja oppiminen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 99–122.

AIKUISOPISKELIJAN OHJAUS TEKNIIKAN LAITOKSELLA

1. Ohjausmallin taustat

Lahden ammattikorkeakoulussa (LAMK) käynnistyi talvella 2008 Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelma. Se oli tarkoitettu ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksessa työskenteleville opettajille. Valmennusohjelman aikana osallistujat tekivät omaan työhönsä liittyvät ohjauscasen.

Tekniikan laitos on yksi Lahden ammattikorkeakoulun Yritys- ja kulttuuritoimialan yksiköistä. Seitsemässä koulutusohjelmassa opiskelee noin 1800 opiskelijaa, joista 14,5 prosenttia kuuluu aikuiskoulutuksen piiriin. Lähtötilanteessa oli epäselvää oliko Tekniikan laitoksella kokonaisvaltaista mallia aikuisopiskelijan ohjaukseen. Malleja opiskelijan ohjaukseen oli olemassa yksittäisistä osaprosesseista, kuten esimerkiksi harjoittelun- ja opinnäytetyön ohjauksesta sekä johdatuksesta ammattikorkeakouluopintoihin. Näissä malleissa ei kuitenkaan ole otettu huomioon aikuisopiskelijan erityistarpeita.

Tämän työn tavoitteena oli suunnitella aikuisopiskelijan ohjausprosessi Tekniikan laitokselle. Prosessi on kuvattu mallina, joka pitää sisällään tärkeimmät tarkistuspisteet opiskelijan opintojen aikana: aihe, ajankohta, vastuuhenkilö(t) ja ohjaustapa. Ohjausmallin pohjana käytettiin aikaisempia hyviä kokemuksia vastaavista toimintamalleista, opiskelijakyselyä sekä Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillisen opettajakorkeakoulun toteuttamaa Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelmaa.

2. Tutkimusmenetelmän kuvaus

Ohjausmallin rakentamiseksi selvitettiin ohjauksen nykytilanne sekä mahdollisesti olemassa olevat kuvaukset aikuisopiskelijan ohjauksesta Lahden ammattikorkeakoulussa. Aikuisopiskelijan ohjaukseen ei löytynyt mallia LAMK:sta. Nykytilaa analysoitiin aikuisopiskelijoiden haastatteluiden perusteella. Haastateltavat olivat opintojensa jo päättäneitä tai loppuvaiheessa olevia tietotekniikan koulutusohjelman aikuisopiskelijoita. Analyysi perustui SWOT-malliin eli nykyisen ohjauksen vahvuuksiin, heikkouksiin, mahdollisuuksiin sekä uhkiin. Tämän pohjalta suunniteltiin malli aikuisopiskelijan ohjauksesta Tekniikan laitoksella.

Haastattelut pohjautuivat kyselylomakkeeseen (liite 1), joka jaettiin opiskelijoille ennen henkilökohtaista haastattelua. Haastattelutilanteessa ohjaaja täytti lomakkeen yhdessä opiskelijan kanssa käydyn keskustelun perusteella. Kyselylomakkeessa oli yhdeksän kysymystä, joilla selvitettiin millaista ohjausta opiskelijat olivat opintojensa aikana saaneet, millaista ohjausta he olisivat tarvinneet sekä millaista ohjausta he olisivat opettajina antaneet. Kysymyssarjassa oli neljä kysymystä, joiden avulla selvitetiin aikuisopiskelijan ohjauksen nykytilaa. Kolme kysymyksistä kohdistui ohjauksen puutteisiin ja vahvuuksiin ja loput kaksi tulevan mallin rakentamiseen.

Haastatteluihin osallistui yhteensä 11 henkilöä, joista kaksi oli naisia. Valmistumisvaiheessa oli yhdeksän opiskelijaa. Yksi haastattelu kesti keskimäärin 45 minuuttia. Haastateltavista viisi oli tietoliikennetekniikan opiskelijoita ja loput ohjelmistotekniikan opiskelijoita.

3. Haastattelut ja niiden analysointi

3.1. Nykytila

Opintojensa alussa opiskelijat perehdytetään ammattikorkeakouluopintoihin tutoropettajan johdolla. Toisin kuin nuorisopuolella, aikuisopinnoissa ei ole opiskelijatutoreita mukana opintojen alkuvaiheessa. Tutoropettaja esittelee yleiset koulun käytänteet, tietojärjestelmät sekä opintosuunnitelman (OPS) ryhmäohjauksessa. Lisäksi tutoropettaja haastattelee jokaisen opiskelijan henkilökohtaisesti ensimmäisen opiskeluvuoden aikana.

Toisen opiskeluvuoden aikana harjoitteluinsinöörin tulee käydä läpi harjoitteluun liittyvät käytänteet ryhmäohjauksena. Lisäksi tutoropettajan tulee käydä vuosittainen henkilökohtainen haastattelu opiskelijan kanssa opintojen edistymisestä, mahdollisista ongelmakohtista ja tulevista opintoihin liittyvistä valinnoista.

Kolmantena opiskeluvuotena opiskelijan ohjausvastuu siirtyy tutoropettajalta vastuuolettajalle. Lukuvuoden alussa vastuuolettaja käy läpi opintosuunnitelman ryhmäohjauksessa ja antaa opiskelijalle tehtäväksi suunnitella omat henkilökohtaiset valinnat ammattiaineiden suhteen. Tämän jälkeen vastuuolettaja haastattelee opiskelijan henkilökohtaisesti ja rakentaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) Winhaan yhdessä opiskelijan suunnitelman ja käydyn keskustelun perusteella. Tässä yhteydessä kartoitetaan opiskelijan aikaisemmat opinnot sekä aikataulutetaan tulevat opinnot. Haastattelun lopussa vastuuolettaja tulostaa opiskelijalle HOPS:n sisällön.

Kolmantena vuonna suoritettava tutkimusseminaarikurssi orientoi opiskelijan opinnäytetyön tekemiseen. Kurssin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet opinnäytetyöprosessin läpikäyntiin sekä työn raportointiin.

Neljäs opiskeluvuosi alkaa vastuopettajan henkilökohtaisella haastattelulla, jossa käydään läpi opinnäytetyön ja harjoittelun sen hetkinen tilanne sekä valmistumisen esteet. Tilaisuudessa, kuten jo opintojen alkuvaiheessakin, kannustetaan opiskelijaa itseohjautuvuuteen eli ottamaan vastuuta omasta valmistumisestaan. Tämän jälkeen opiskelija ottaa itse yhteyttä vastuopettajaan tarvittaessa. Yleensä opiskelu päättyy opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyön ohjauksen yhteydessä vastuopettaja viimeistelee HOPS:n ja varmistaa, että esteitä valmistumiselle ei ole.

Opinto-ohjaaja toimii opiskelijan tukena koko opintojen ajan. Jos opiskelija tarvitsee ammatillista ohjausta ennen kolmatta opiskeluvuotta, hän voi ottaa yhteyttä vastuopettajaan tarvittaessa.

3.2. Ohjauksen puutteet ja vahvuudet

Haastatteluiden perusteella ohjauksen heikkouksia olivat:

- osalle opiskelijoista ei pidetty lainkaan henkilökohtaisia haastatteluja ensimmäisenä vuonna
- opintosuunnitelmassa tapahtuneista kurssimuutoksista tiedottaminen oli puutteellista
- osalle opiskelijoista henkilökohtainen opintosuunnitelma käytiin läpi liian myöhään
- opintojen korvaavuusprosessi koettiin hankalaksi ja epäselväksi
- osalla opettajista kurssikohtainen ohjaus oli puutteellista
- harjoitteluinsinöörin ja opinto-ohjaajan välisten käytänteiden selvitys oli puutteellista
- opiskelijat kokivat, että opintosuunnitelma oli vaikeaselkoinen ja sen läpikäynti itsenäisesti oli hankalaa.

Haastatteluiden perusteella ohjauksen vahvuuksia olivat:

- osa opiskelijoista koki, että substanssiohjaaminen oli ammattitaitoista
- osa opiskelijoista koki ohjaamisen tarpeelliseksi, korkeatasoiseksi, hyvin saatavil- la olevaksi sekä kannustavaksi
- opintojen kontrollointi ja tarkastaminen koettiin hyväksi
- opiskelijat kokivat HOPS:n rakentamisen tarpeelliseksi.

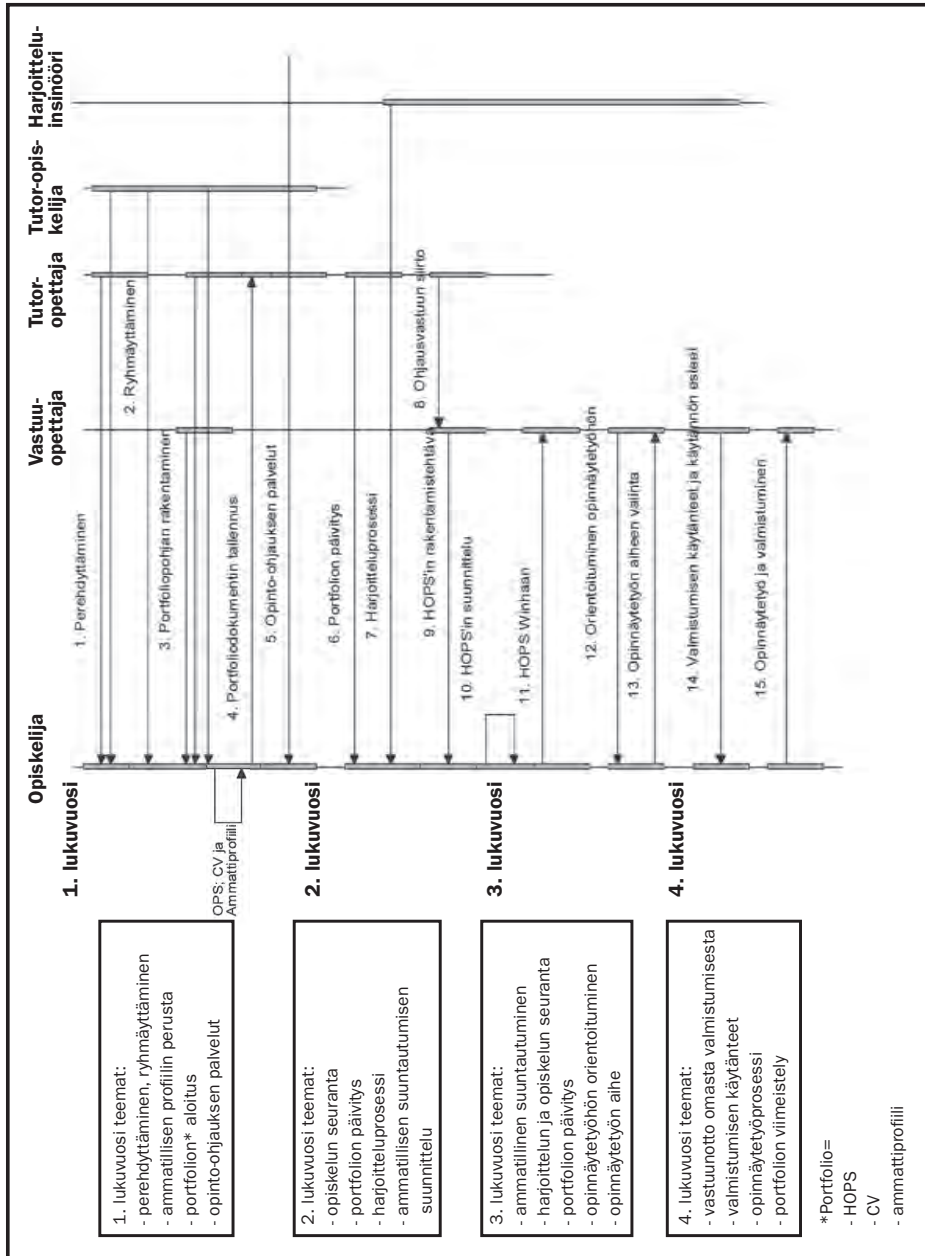
Haastattelujen perusteella kouluarvosanaksi opintojen ohjauksesta tuli 9-. Lisäksi haastatteluissa ilmeni, että opintojen kuormitus koettiin epätasaiseksi. Koska opintojen alkuvaiheessa opiskelija saa uutta informaatiota enemmän kun hän ehkä kykenee vastaanottamaan, niin opintosuunnitelman sisäistäminen alkuvaiheessa on kyseenalaista. Seuraavassa taulukossa on esitetty opintojen ohjauksen nykytilan SWOT-analyysi.

Taulukko 1. Nykytilan SWOT-analyysi.

Vahvuudet - kannustava, henkilökohtainen opintojen ohjaus - ammattitaitoinen substanssiohjaus - opintojen kontrollointi, välittäminen - HOPS Winhaan	Heikkoudet - alkuvaiheen opintojen ohjaus - muutoksista tiedottaminen - opintojen korvaavuusprosessi - harjoitteluinsinöörin ja opinto-ohjaajan näkymättömyys
Mahdollisuudet - selkeä verkkoalusta opintojen ohjaukseen - tutoropiskelijoiden hyödyntäminen - tukea koko opiskelupolun ajan - ammattiprofiilin rakentaminen ja hyväksikäyttö opintojen ohjauksessa - opiskelijalla yksi vastuuhenkilö	Uhat - resurssit viikonloppuisin - ohjausajan puute viikonloppuisin - opiskelijapalveluiden saatavuus

4. Malli aikuisopiskelijan ohjaukseen

Haastatteluiden ja niiden analysoinnin perusteella rakennettiin seuraavanlainen malli aikuisopintojen ohjauksesta Tekniikan laitoksella (kuvio 1).

Kuvio 1. Malli aikuisopiskelijan ohjaukseen.

Opiskelu alkaa perehdyttämällä Tekniikan laitoksen käytänteisiin, henkilöstöön, tietojärjestelmiin sekä opintojen rakenteeseen ja kuormittavuuteen yleisellä tasolla (ks. kohta 1). Perehdyttämisen toteuttavat tutoropettaja sekä tutoropiskelijat yhdessä. Yksi tutoropiskelija johtaa 2-4 opiskelijan ryhmää tutoropettajan alaisuudessa ensimmäisen lukuvuoden ajan. Tutoropiskelijan tehtävänä on ohjata opiskelijoita opintoihin liittyvissä ongelmissa sekä ryhmäyttää oma opiskelijaryhmänsä keskenään ja muiden ryhmien kanssa (ks. kohta 2).

Ensimmäisenä opiskeluvuonna luodaan pohja ammatillisen profiilin rakentamiselle (ks. kohta 3). Pohja rakennetaan syyslukukauden aikana vastuuolettajan, tutoropettajan ja tutoropiskelijoiden yhteistyönä. Vastuuolettaja käy opintosuunnitelman läpi ryhmäohjauksessa ja lähettää OPS:n, ammattiprofiilidokumentin ja ansioluettelon (CV) rungon sähköpostina jokaiselle opiskelijalle. Opiskelijan tehtävänä on hahmotella oma henkilökohtainen opintosuunnitelma ja ammattiprofiili tutoropiskelijan avustamana. Ansioluetteloa käytetään dokumentoimaan opiskelijan osaamista ja sen kehittymistä opiskelun aikana.

Tutoropettaja käy läpi henkilökohtaisen opintosuunnitelman ja ammattiprofiilin haastattelun yhteydessä. Lisäksi tutoropettaja tarkistaa ja ohjeistaa opiskelijaa CV:n käytöstä. Tässä tilaisuudessa tämä ns. portfolio-dokumentti (HOPS, CV ja ammattiprofiili) talletetaan ja sitä käytetään jatkossa opiskelijan vuotuisissa tutorhaastatteluissa seurannan apuvälineenä (ks. kohta 4). Halutessaan opiskelija voi keskustella valinnoistaan vastuuolettajan kanssa.

Kevätlukukauden alussa opinto-ohjaaja pitää oman esittelytilaisuutensa (ks. kohta 5). Opinto-ohjaajan palvelut ovat opiskelijan saatavilla koko opintojen ajan. Opiskelija ottaa tarvittaessa itse yhteyttä opinto-ohjaajaan.

Toisen opiskeluvuoden syksyllä tutoropettaja pitää ryhmäohjaustilaisuuden, jossa käydään läpi sen lukuvuoden kurssit sekä niiden ajoitus. Tämän jälkeen pidetään henkilökohtaiset haastattelutilaisuudet, joissa tarkastetaan ja päivitetään opiskelijan portfolio sekä opintojen edistyminen (ks. kohta 6). Lisäksi toisen opiskeluvuoden aikana harjoitteluinsinööri pitää harjoittelusta tiedotustilaisuuden (ks. kohta 7). Tutoropettajan tehtävänä on hyväksyä harjoittelusuunnitelman substanssiosuus ja peilata suunnitelman ammatillisia tavoitteita opiskelijan ammattiprofiiliin.

Toisen ja kolmannen lukuvuoden vaihteessa opiskelijan ohjausvastuu siirtyy tutoropettajalta vastuuolettajalle (ks. kohta 8). Keväällä tutoropettaja sekä vastuuolettaja käyvät yhdessä läpi jokaisen opiskelijan portfolio-dokumentin. Tämän jälkeen vastuuolettaja pitää ryhmäohjaustilaisuuden opiskelijoille, jossa käydään läpi opintosuunnitelma ja annetaan tehtäväksi suunnitella omat ammattiopinnot kesän aikana (ks. kohta

9). Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelija tekee henkilökohtaisen opintosuunnitelmarun-
gon (ks. kohta 10).

Kolmannen opiskeluvuoden syksyllä vastuuopettaja pitää ryhmäohjaustilaisuuden, jossa käydään läpi lukuvuoden kurssit sekä niiden ajoitus. Lisäksi vastuuopettaja pitää jokaiselle opiskelijalle henkilökohtaisen tutorhaastattelun. Tilaisuudessa käydään läpi opiskelijan suorittamat opinnot ja ammattiin liittyvät harjoittelut. Samalla varmistetaan se, että opiskelun ja harjoittelun aikana syntynyt osaaminen on siirretty ansioluetteloon. Lisäksi tarkistetaan ammattiprofilin sekä HOPS-suunnitelman suhde sekä rakennetaan HOPS Winha-järjestelmään (ks. kohta 11) opiskelijan oman suunnitelman sekä käydyn ohjauskeskustelun perusteella. Tilaisuuden lopuksi vastuuopettaja tulostaa opiskelijalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman.

Tutkimusseminaarikurssi ajoitetaan edelleen kolmannelle vuodelle ja kurssi orientoi opiskelijan opinnäytetyön tekemiseen (ks. kohta 12). Kurssin alussa opiskelija lukee yhden opinnäytetyön sekä esittelee sen muille ryhmäläiselle. Kurssin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet opinnäytetyöprosessin läpikäyntiin sekä työn raportointiin. Lisäksi kurssin loppuvaiheessa jokaisen opiskelijan kanssa käsitellään henkilökohtaisessa haastattelussa tulevan kesän työharjoittelu, mahdollinen opinnäytetyön aihe ja lukuvuoden aikana suoritettavat opinnot (ks. kohta 13).

Neljännän lukuvuoden alussa vastuuopettaja pitää ryhmäohjaustilaisuuden, jossa käsitellään tulevan vuoden kurssit ja valmistumisprosessi yksityiskohtaisesti (ks. kohta 14). Tämä pitää sisällään opinnäytetyön eri vaiheet sekä valmistumiseen liittyvät käytänteet. Tilaisuudessa kannustetaan opiskelijaa itseohjautuvuuteen eli ottamaan vastuuta omasta valmistumisestaan. Lisäksi tilaisuuden jälkeen opiskelija on selvillä valmistumiseen liittyvistä toimintatavoista. Ryhmäohjaustilaisuuden jälkeen vastuuopettaja haastattelee lyhyesti jokaisen opiskelijan. Haastattelussa keskustellaan opinnäytetyön ja harjoittelun sen hetkisestä tilanteesta, portfolioista sekä mahdollisista valmistumisen esteistä. Neljännän lukuvuoden keväällä valmistuvien opiskelijoiden HOPS viimeistellään opinnäytetyön yhteydessä vastuuopettajan johdolla (ks. kohta 15). Samalla varmistetaan, että esteitä valmistumiselle ei ole. Niille opiskelijoille, jotka eivät valmistu sovitussa ajassa, pidetään henkilökohtainen ohjaustilaisuus, jossa käydään läpi suunnitelma opintojen loppuunsaattamiseksi.

5. Yhteenveto

Tavoitteenamme oli rakentaa malli aikuisopiskelijan ohjaukseen Lahden ammattikorkeakoulun Tekniikan laitoksella. Haastatteluiden perusteella selvitettiin aikuisopiskelijan ohjauksen nykytila sekä tarpeet ja toiveet valmistumisvaiheessa olevilta opiskelijoilta. Haastattelun tulokset kerättiin SWOT-analyysin mukaiseen nelikenttään, jota käytettiin pohjana mallin rakentamiselle. Malli pohjautuu lukuvuosisikohtaisiin teemoihin, joissa on määritelty vastuut ja toimijat. Lisäksi malli sisältää aikataulutuksen karkealla tasolla.

Ensimmäisen lukuvuoden teemana on perehdyttäminen opintoihin sekä ammatillisen profiilin rakentamisen aloittaminen. Toisena lukuvuotena teemoina ovat harjoittelu sekä ammatillisen suuntautumisen suunnittelu. Kolmantena lukuvuonna orientoidutaan opinnäytetyön tekemiseen. Neljäntenä opiskeluvuotena opiskelija tekee opinnäytetyön ja ottaa vastuun omien opintojensa loppuunsaattamisesta.

Opintojen ohjauksen työkaluna käytetään portfolioa, johon kuuluu henkilökohtainen opintosuunnitelma, ansioluettelo (CV) sekä opiskelijan ammattiprofiilidokumentti. Portfolioa päivitetään koko opiskelun ajan dokumentoimaan ammatillisen osaamisen kehittymistä. Portfolio rakennetaan verkkoalustalle, jota käytetään tukemaan opintojen ohjausta.

Malli pilotoidaan syksyllä 2008 tietotekniikan koulutusohjelmassa alkavan aikuisopiskelijaryhmän opintojen ohjaukseen. Mallin toiminnan edellytyksenä on toimiva verkkoalusta. Pilotoinnin yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota verkkoalustan rakenteisiin ja käytänteisiin. Tarvittavat muutokset ja tarkennukset malliin tehdään lukuvuoden 2008–2009 aikana opiskelijoilta ja henkilökunnalta suullisesti kerätyn palautteen perusteella. Palaute luokitellaan ja priorisoidaan. Analyysin pohjalta päätetään, mitkä muutokset siirretään malliin. Kevään 2009 aikana malli modifioidaan tarvittavin muutoksin nuorisokoulutukseen. Mallin käyttöönoton toivotaan tekevän opiskelijoiden ohjauksesta tuloksellisempaa, joka puolestaan selkeyttää opintojen loppuunsaattamista ajallaan.

Liite 1.

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

15.2.2008

Kyselylomake

Aikuisopiskelijan ohjaus Tekniikan laitoksella

Ohjaus tässä tapauksessa tarkoittaa opintojesi aikana saamaasi neuvontaa, joka auttaa / auttoi sinua eteenpäin kohti insinöörin tutkintoa.

1. Keneltä ja millaista ohjausta olet saanut ja missä vaiheessa?
2. Miten Sinä olet kokenut saamasi ohjauksen opiskelusi aikana?
3. Minkä kouluarvosanan (4-10) antaisit saamallesi ohjaukselle (sinun tarpeisiisi nähden)?
4. Millaista ohjausta aikuisopiskelija tarvitsee?
aika, paikka, välineet ja ohjaustapa (henkilökohtainen, ryhmä, verkko-ohjaus)
5. Missä vaiheessa ja millaista ohjausta opiskelun aikana eniten tarvitsisit?
6. Mitkä olivat ohjauksen suurimmat puutteet?
7. Mitkä olivat ohjauksen suurimmat vahvuudet?
8. Miten haluaisit ohjausta annettavan, jos nyt aloittaisit oman opiskelusi uudestaan?
9. Miten antaisit ohjausta, jos nyt aloittaisit täällä opettajana?

Annamaija Id-Korhonen ja Marita Rajala

AIKUISOPISKELIJAN OHJAUSTA KEHITTÄMÄSSÄ

”Tärkeintä maailmassa ei ole se, missä olemme, vaan mihin suuntaan olemme menossa. Satamaan päästäksemme meidän on joskus purjehdittava tuulen mukana ja joskus sitä vastaan – mutta purjehdittava meidän on, ei ajelehdittava eikä seisottava ankkurissa”

– Oliver Wendell Holmes –

1. Johdanto

Opiskelijoiden ohjauksen tärkeys tiedostetaan nykypäivänä hyvin niin yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissakin ja ohjauspalveluja on tarjolla melko runsaasti. Oppilaitoksen näkökulmasta ohjauksen tavoitteena on opintojen etenemisen edistäminen ja tutkintojen valmistumisen nopeuttaminen sekä keskeytysten vähentäminen. Opiskelijalähtöisessä ajattelutavassa ohjauksella voidaan vastaavasti mahdollistaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman rakentaminen ja tukea ammatillista kasvua (Seinä 2002; Lerkkänen 2002.)

Ohjaukseen ja ohjauspalveluiden organisointiin liittyy joitakin ongelmia. Opiskelijoilla ei aina ole selvää kuvaa ammattikorkeakoulun tarjoamista ohjauspalveluista (Lerkkänen 2002). Tilannetta hankaloittaa opiskelijan näkökulmasta edelleen se, että ohjausta antavan henkilökunnan työnjako on usein selkiytymätön. Monilta ammattikorkeakouluilta puuttuu myös organisaatiotason ohjaussuunnitelma ja siihen liittyvät yhtenäiset palaute- ja seurantamenetelmät. (Onnismaa 2007; Seinä 2002.)

Markkulan (2006) mukaan puolet ammattikorkeakoulun nuorten koulutusohjelmissa opiskelevista on tyytyväisiä opintojen ohjaus- ja tukipalveluiden riittävyys, tyytymättömiä on neljännes. Opiskelijoista 60 prosenttia toivoo enemmän henkilökohtaista ohjausta ja neljännes kokee, ettei opiskelijan ohjauksessa huomioida opiskelijan omia tarpeita. Ohjauksen koetaan painottuvan opiskelun alkuvaiheeseen. Yli puolet opiskelijoista kokee ohjauksen olevan riittämätöntä työelämään, urasuunnitteluun, motivaatio-ongelmien ja muiden kriisien kohtaamisen yhteydessä.

Ohjauksessa tulisivat huomioida eri opiskeluvaiheiden tarpeet ja opiskelijoiden erilaiset taustat. Oman erityisryhmänsä ohjauksen kannalta muodostavat aikuisopiskelijat, joiden määrän kasvaessa myös ohjaustyö on lisääntynyt. Samanaikaisesti on tiedostettu, että nykyinen ohjaus ei ole opiskelijan kannalta aina riittävää ja monipuolista. (Onnismaa 2007.)

Haasteisiin voidaan vastata opiskelijoiden ohjaustarvetta arvioimalla. Näin voidaan välttää opiskelijoiden yli- ja alipalveleminen ohjauspalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. (Lerikkanen 2002.) Toisaalta kehittämistyö ja neuvonnan järjestäminen edellyttävät oppilaitoksissa, kuten myös työelämässä, ohjauksen arvo- ja strategiavalintaa. Onnismaan (2007) mukaan ohjauspalveluita tulisi yksittäisten ratkaisujen sijasta tarkastella ja kehittää kokonaisuutena ja yhden koulutusalan sijasta koko laitoksen osaamista hyödyntäen.

Tässä artikkelissa esitellään joitakin vaihtoehtoisia ja kiinnostavia teorioita aikuisopiskelijoiden ohjaukseen liittyen ja pohditaan teorioiden hyödynnettävyyttä fysioterapian koulutusohjelman aikuisopiskelijoiden ohjauskäytänteiden kehittämisessä. Lisäksi artikkelissa esitellään fysioterapian koulutusohjelman aikuisopiskelijoiden ohjauskäytänteitä ja kuvataan aikuisopiskelijoiden haastattelun ja kyselyn pohjalta nousseita ohjauksen kehittämistarpeita, kehittämisehdotuksia ja -toimenpiteitä sekä jatkokehittämisehdotuksia.

2. Opiskelija – ohjaamisen kohde vai vuorovaikutteisen prosessin päähenkilö?

Käsitteelle ohjaus löytyy monta tulkintaa riippuen siitä, mistä kokemuksista, toimintaympäristöstä tai teoreettisesta viitekehyksestä käsin sitä tulkitaan. Ohjaus voidaan nähdä muun muassa ammatti- tai tieteenalana, terapiana, opetuksena, neuvojen antamisena, asiakkaan hyvinvoinnin ja kehittymisen edistäjänä, mahdollistamisprosessina tai voimavaraistumisena. (Vuorinen 2006.)

2.1. Ohjauksen teorioiden viidakossa

Ohjausteoriat käsittelevät usein henkilökohtaisen ohjauksen teoreettista taustaa, mutta myös ryhmänohjaus, ohjauksen organisointi ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen voidaan lukea ohjausteorioihin kuuluviksi. Ohjausteoriat ovat vuosisadan alkupuolella keskittyneet yksilön persoonallisuus- ja kykytekijöihin, suuntauksena muun muassa itsearvioinnin ja itsetuntemuksen lisääminen. Muita ohjauksen teorioita ovat psykodynaamiseen ja systeemiteorioihin perustuvat teoriat. Ohjausteorioihin ovat vaikuttaneet selkeästi myös aikojen saatossa vaihtuvat oppimisteoriat behavioristisesta, kognitiiviseen ja konstruktiiiviseen. Konstruktiiivisen ohjaustavan eri muotoja ovat muun muassa sosiodynaaminen ohjaus, voimavara- ja ratkaisusuuntautunut lähestymistapa sekä narratiivinen ohjausteoria. (Helander & Seinä 2005.) Näiden eri teorioiden ylivoimaisuudesta suhteessa toiseen ja niiden vaikuttavuudesta ei ole saatavilla yleistettävää näyttöä. Yleisemmin suomalaisessa kirjallisuudessa esiin tuodut mallit ovat kuitenkin sosiodynaaminen ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus sekä kognitiivisen informaation

prosessointimalli. (Helander & Seinä 2005, Vuorinen 2006.) Varsinaista ohjauksen kulttuureihin liittyvää tutkimusta on tehty vähän (Rinnehallio 2002).

2.2. Mitä ohjauksella saavutetaan?

Hyvän ohjauksen kautta voidaan parantaa ihmisten välistä ymmärrystä, auttaa toista kuvaamaan omaa elämäkokemustaan sekä lisätä itsekunnioitusta ja arvostusta. Sosiaalista ja emotionaalista tukea antava ohjaus voi olla keino auttaa opiskelijaa hyväksymään oma keskeneräisyytensä ja näkemään se kannustavana ja eteenpäin vievänä voimana. Parhaimmillaan ohjaus onkin oppimisprosessi, joka laajentaa näköaloja, antaa tukea valintojen tekemisessä, auttaa mahdollisuuksien hyödyntämisessä ja johtaa ohjauksen tarpeen vähenemiseen. (Peavy 2006, Mattila 2008.)

Ohjauksen arvoperustasta käsin ohjauksen perustana tulisi olla tasa-arvo. Tällöin ohjaus on kysyntään perustuvuuden sijasta kaikille tarjolla oleva palvelu. (Pajarinen ym. 2004.) Hyvässä ohjauksessa korostetaan myös dialogisuutta, jolla käsitetään myötätuntoa, kulttuuriherkkyyttä, kunnioitusta, aitoutta sekä kurinalaista tietoisuutta. (Peavy 2006.)

2.3. Opiskelijan ja ohjaajan roolit

Nykypäivänä ohjaus nähdään yhteistyönä, jossa ohjaaja ja ohjattava yhdessä tarkastelevat ja arvioivat elämänsuunnittelun riskikysymyksiä. Ohjaus- ja neuvontatyössä ei niinkään enää korosteta asiantuntijuutta, jossa ohjaajalla on ohjattavan ”ongelmia ratkaiseva” rooli. (Onnismaa 2007.) Ohjauksen dialogisia piirteitä korostettaessa ohjaaja nähdäänkin valmentajan tai mentorin roolissa (Peavy 2006).

Koska ohjauksen tarpeet ovat moninaisia, ohjaajan kulloinenkin rooli tai ohjauspalvelua antava henkilö määräytyy ohjaustarpeen mukaan. Ohjaus voidaan jakaa tieto- ja informaatiopalveluihin (information), arviointiin (assessment), neuvontapalveluihin (advice) ja syvällisempään ohjauspalveluihin (counselling). Tieto- ja informaatiopalvelut sekä neuvontapalvelut vastaavat opintoja koskevan tiedon jakamisesta tai rajattuihin kysymyksiin vastaamisesta. Nämä ohjauspalvelut eivät välttämättä edellytä pitkäkestoista vuorovaikutteista prosessia. Arvioinnissa korostuu opiskelijan omien toiveiden ja mahdollisuuksien vertailu sekä oman elämän- ja oppimishistorian suhteuttaminen koulutuksen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Näihin keskitytään myös opiskelijaa tukevassa ohjauspalvelussa. (Vuorinen 2006.)

Opiskelijan itsetuntemuksen vahvistamisessa sekä opiskelijalla että ohjaajalla on roolinsa. Samalla, kun opiskelija pohtii omia arvojaan ja tavoitteitaan, ohjaaja toimii opiskelijan tukena ja auttaa häntä tunnistamaan henkilökohtaisia ominaisuuksiaan (kyvyt,

asenteet, persoonallisuus, taidot, kvalifikaatiot jne.) Samoin opiskelija voi tarvita tukea päätöksentekoprosessin jäsentämisessä (tietoiseksi tekemisessä). Tavoitteena on, että opiskelija oppii itse arvioimaan päätöksiään ja niiden merkitystä. Eri vaihtoehtojen arviointi ja uusien elämäntilanteiden aiheuttamien muutostilanteiden kohtaaminen edellyttää myös vuorovaikutteista toimintaa, jota ohjaus tarjoaa. (Vuorinen 2006.)

2.4. Itseohjautuvuus – itsestänselvyykö?

Opintojen ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijan henkilökohtaista kehitymisprosessia. Prosessissa olennaista on se, että opiskelija kykenee vähitellen itse kantamaan vastuun opintojensa suunnittelusta ja toteutuksesta. Vastuun ottamisen myötä yleensä myös opiskelumotivaatio kasvaa. Ammattikorkeakoulun antama tuki opintojen eri vaiheissa mahdollistaa positiivisen prosessin, mutta toisaalta paraskaan ohjauspalvelujärjestelmä ei riitä, jos opiskelijan oma mielenkiinto ei ole herännyt. (Myllys 2002; Kolehmainen 2002).

Kuten edellä on kuvattu, onnistunut ohjausprosessi edellyttää sekä ohjaajan että opiskelijan aktiivista roolia. Tutkimukset vahvistavatkin aikuisopiskelijan itseohjautuvuuspyrkimystä, mutta tuovat esiin myös puutteellisia itseohjautuvuusvalmiuksia. Ohjausta näytetään pidettävän myös erityistoimenpiteenä, jota halutaan välttää leimautumisen tai itseohjautuvuuden menetyksen pelossa. (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004.) Myös ohjaajien näkökulmasta ohjaustyöhön suhtaudutaan eri tavoin. Korkeakouluopiskelijoiden itseohjautuvuuteen saatetaan luottaa perusteettomasti, jolloin opiskelija jää huonoimmassa tilanteessa ”heitteille”. Vastakohtana tälle, voidaan ohjaus viedä äärimmilleen, jolloin se muistuttaa enemmän valvontaa, jossa opiskelijan omalle harkinnalle ei jää sijaa. (Rinnekalio 2002.)

Itseohjautuvuuden rinnalle tai sen sijaan, voidaan ohjauksen tavoitteeksi nostaa opiskelijan ohjaaminen autonomisuuteen. Autonomialla ei tarkoiteta eristäytymistä, vaan päinvastoin autonominen opiskelija tietää milloin ja miten toimia yhteistyössä, hän tunnistaa ohjaustarpeensa ja on tietoinen mahdollisuuksistaan saada apua. Tällöin tilannetta ohjaa sisäinen motivaatio ulkoisen ohjauksen kohteena olemisen sijasta. Jotta tähän päästään, tulisi ohjauksen alkuvaiheessa keskustella ohjaussuhteen luonteesta ja mahdollisuuksista, ei pelkästään ohjaajan, vaan erityisesti opiskelijan näkökulmasta. (Vuorinen 2006.)

2.5. Yksin vai ryhmässä?

Yleisin käytetty ohjausmuoto ammattikorkeakouluissa on henkilökohtainen ohjaus, joka käsittää erilliset ura- ja rekrytointipalvelut, opintotoimistot sekä ohjauksen muuhun opetukseen sisällytettynä (Onnismaa 2007; Pajarinen ym. 2002). Henkilökohtai-

sen ohjauksen saatavuus voi olla opiskelijan omaan aktiivisuuteen perustuvaa (Pajarinen ym. 2002).

Yhtenä uusimpana ohjauksen työmuotona on kehitetty ryhmäohjausta (Vuorinen 2006). Ryhmäohjauksen eduksi katsotaan muun muassa se, että yhteistyö toisten ihmisten kanssa voi tuottaa parempia ja useampia ratkaisuja sekä varmuutta työhön. Yhteistyö voi olla myös erityisen miellyttävää ihmisten tuottaessa toisilleen niin sanottuja sosiaalisia palkintoja. Ryhmät suoriutuvat myös yksilöitä paremmin mutkikkaiden tehtävien ratkaisemisessa. (Pennington 2005.)

Sosiodynaamiselta kannalta tarkasteltuna oppiminen tapahtuu enimmäkseen ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja viestinnän kautta. Ryhmäohjauksen voidaan katsoa perustuvan kolmeen konstruktivistista oppimista koskevaan periaatteeseen: 1) ryhmäohjaus tarjoaa sopivan oppimisympäristön osaamisen lisäämiseen ja näkökulmien tarkistamiseen, 2) ryhmäohjauksessa tulee käyttää oppimismenetelmiä, jotka perustuvat toimintaan ja 3) hyvin ohjatut ryhmät tarjoavat rohkaisua ja rakentavaa tukea, joiden kautta ihmiset oppivat parhaiten. (Peavy 2006.)

Ryhmäohjausta voisi tarjota opiskelijoille järjestelmällisesti enemmän yksilöohjauksen rinnalla. Myös vertaistuki on merkittävä ohjausmuoto aikuisopiskelussa ja se koetaan hyvin kokonaisvaltaisena koko opiskeluprosessin tukimuotona. (Pajarinen ym. 2002.) Nyky-yhteiskunnan ennustamattomuuden ja vakiintumattomuuden katsotaan myös edellyttävän uusien ohjaustapojen kehittämistä (Peavy 2006). Monipuolisten ohjauspalveluiden kehittäminen palvelee opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita (Pajarinen ym. 2004).

3. Aikuisopiskelijoiden ohjauksen nykytila Lahden ammatti- korkeakoulun fysioterapian koulutusohjelmassa

Ensimmäinen aikuisopiskelijoiden ryhmä Lahden ammattikorkeakoulun fysioterapian koulutusohjelmassa aloitti syksyllä 2007. Ryhmän opiskelijoilla oli pääsääntöisesti aikaisempi työura ja ammatillinen koulutus. Opiskelijat laativat henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa (HOPS) tutoropettajan ohjauksessa opintojensa alussa ja HOPS:ssa huomioidaan aiemmin opitun tunnustaminen, jolloin opiskelija voi saada hyväksilukuja opintojaksoista tai opintojakson osista. Ensimmäisen lukukauden alussa opintoihin sisältyy tutoropettajan opettamana ammatillista kasvua tukeva opintojakso, jonka sisältönä ovat omien vahvuuksien ja kehittämisalueiden tunnistaminen, oppimismenetelmät sekä portfoliotyöskentelyn käynnistäminen perusportfoliolla.

Fysioterapian koulutusohjelmassa toteutetaan ns. tutorimallin mukaista ohjausta, jossa ohjaus toteutuu opetuksen ja oppimisprosessin ohjaukseen liittyneenä perustuen opetussuunnitelmaan. Opettamisen ja ohjaamisen yhdistäminen onkin Rinnekallion (2002) mukaan usein käytetty tapa ammattikorkeakouluissa. Mallin heikkoutena on se, että yhtenäisten ohjauslinjojen sijasta tämä malli tuottaa usein kulttuurisia eroja eri koulutusohjelmien välillä. (Rinnekallio 2002.)

Aikuisopiskelijan moninainen elämänkenttä ja aikuinen oppijana ovat herättäneet paljon keskustelua aikuisopiskelijaryhmää ohjaavien opettajien keskuudessa. Keskustelujen ydinkysymyksenä on ollut se, miten aikuisopiskelijoiden ohjausprosessia voidaan kehittää heidän tarpeitaan vastaavaksi. Näissä keskusteluissa opettajat ovat tuoneet esille tarpeen saada uusia työkaluja aikuisopiskelijan ohjaukseen. Vastaavia keskusteluja ja pohdintoja on käyty myös koulutusohjelman yliopettajan kanssa.

3.1. Haastattelun tuloksia

Aikuisopiskelijoiden ohjaustarpeen selvittämiseksi tehtiin kahden fysioterapia-alan aikuisopiskelijan yhteishaastattelu helmikuussa 2008. Opintoja heillä oli tässä vaiheessa takana kuusi kuukautta. Haastattelu oli kestoltaan 60 minuuttia. Haastattelussa käytettiin tukena elämänkentän teemoja, jotka opiskelijat saivat paperilla haastattelutilanteen alkaessa. Näitä teemoja olivat muun muassa koulutushistoria, selviytymisvoimavarat, vahvuudet ja urahaaveet. Haastattelussa olivat mukana molemmat opettajat. Tilanteessa tehtiin muistiinpanoja, joiden perusteella haastattelun tuloksista tehtiin yhteenveto. Haastattelun tulosten yhteenvedon perusteella aikuisopiskelijoilla on tarve saada lisää ohjausta etenkin opiskelun alussa kohdattaviin käytännön ongelmiin, esimerkiksi verkkoympäristön hallinta. Haastattelussa ilmeni, että opiskelijat eivät useinkaan kysy opettajalta tai tutorilta epäselviä asioita, eivätkä he koe tuntevansa ryhmäänsä riittävän hyvin, jotta muilta kysyminen tuntuisi kaikissa tilanteissa luontevalta. Aikuisopiskelijan opiskeluun käytettävän ajan niukkuus voi osaltaan hidastaa aikuisopiskelijoiden ryhmäytymistä.

Haastattelussa nousivat esiin myös tarpeet omien opiskeluvalmiuksien ja opiskelukäytäntöjen kehittämiseen sekä yksilöllisen ohjauksen saamiseen opintojen alkuvaiheessa. Aikuisopiskelijoita huolestutti myös palkattomien harjoittelujaksojen aiheuttama taloudellinen kuormitus. Aikuisopiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet ja taloudelliset taustat asettavat täten ohjaukselle ja opetukselle monimuotoisuuden ja joustavuuden vaateita.

Haastattelu vahvisti teoriaosuudessa esiin tuotua näkemystä siitä, että opiskelijalle tulisi luoda enemmän mahdollisuuksia määritellä itse ohjauksen tarpeita ja ajoitusta myös opiskelun alkuvaiheessa. Koko ryhmälle suunnatut opintojen alkuvaiheen oh-

jaustilanteet varmistavat sen, että opiskelijat saavat tarvittavan tiedon ja informaation, mutta sen rinnalle on tarvetta luoda uusia, joustavampia käytänteitä, jotta ohjauksen tarpeisiin kyettäisiin vastaamaan mahdollisimman kattavasti yksilölliset tarpeet huomioiden.

3.2. AAPO-kyselyn satoa

Sosiaali- ja terveystieteiden laitoksella toteutettiin syksyllä 2007 kysely aikuisopiskelijoille AAPO (Aikuisten ammatillisen koulutautumisen polku) -hankkeeseen liittyen (ks. Lantta 2007). Kyselyyn osallistui tutkintoon johtavan aikuisten fysioterapian, hoitotyön ja sosiaalialan aikuisopiskelijat. Kyselyn tuloksista voidaan nostaa esille, että aikuisopiskelijoista 70 prosentilla on lapsia, heitä on eniten ikäryhmässä 41–50-vuotiaat ja 62 prosenttia aikuisopiskelijoista käy päätoimisesti töissä. Aikuisopiskelijat kokevat saavansa rohkaisua ja tukea opintoihin erittäin paljon puolisoiltaan ja muilta opiskelijoilta sekä melko paljon ryhmän tutoropettajalta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena kyselyssä oli aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen, jossa ohjausta ja neuvontaa opiskelijat kokivat saavansa eniten muilta opiskelijoilta (Huotari 2008).

Opiskelijoiden ikärakenne ja aiempi osaaminen huomioiden, konstruktivistinen, opiskelijan omaa elämän- ja oppimishistoriaa hyödyntävä dialoginen ohjaustapa on perusteltua. Tätä näkökulmaa vahvistavat myös muun muassa Onnismaan (2007), Peavyn (2006) ja Vuorisén (2006) näkemykset. Opiskelijaryhmän merkitystä korostaa ryhmältä saatu rohkaisu ja tuki opinnoissa. Vertaistuki on siis aikuisopiskelijoille luontainen toimintatapa, mutta sen vahvistamisessa ja mahdollistamisessa oppilaitos voi olla apuna, esimerkiksi vertaistutorjärjestelmää kehittämällä.

3.3. Ohjauksen kehittämistarpeet ja kehittämisehdotukset

Kirjallisuuskatsaus, opiskelijoiden haastattelun tulokset sekä keskustelut oman koulutusohjelman ja muiden koulutusohjelmien opettajien kanssa kannustavat kehittämään uusia käytäntöjä aikuisopiskelijan ohjaukseen. Fysioterapian koulutusohjelmassa aikuisten ohjauksesta on kerätty kokemuksia vuoden ajan ja näiden kokemusten perusteella kehitetään uusia käytänteitä ohjaukseen. Toinen aikuisryhmä on aloittamassa opinnot syksyllä 2008 ja kehittämisehdotuksia on tarkoitus soveltaa heidän opinnoissaan. Seuraavassa esitellään kehittämisehdotuksia aikuisten ohjaamiseen.

Kehittämiskohteiksi valittiin 1) pienryhmäohjaus ja 2) vertaistutorointi, joilla halutaan madaltaa kynnystä hakeutua ohjaukseen ja hakea tukea opiskelua edistäviin tai hankaloitaviin kysymyksiin. Näin parannetaan myös ohjauksen riittävyttä ja oikea-aikaisuutta. Tutoropettajan koko ryhmän opetukseen liittyvän ja yksilöohjauksen rinnalle käynnistetään pienryhmissä toteutuva ohjaus. Pienryhmät kokoontuvat opettajan

johdolla säännöllisesti koko opiskelun ajan. Pienryhmäohjaus tarjoaa Peavyn (2006) mukaan sopivan oppimisympäristön osaamisen lisäämiseen ja näkökulmien tarkistamiseen sekä tarjoaa rohkaisua ja rakentavaa tukea. Ohjauksessa käytetään toimintaan perustuvia oppimismenetelmiä, jolloin pienryhmässä toteutuva ohjaus saattaa antaa ratkaisuvaihtoehtoja jo ennen omaa tarvetta.

Vertaistuki on opiskelijan näkökulmasta erittäin tärkeä tuen muoto ja aikuisopiskelijoiden vertaistutorjärjestelmää tulisikin kehittää heidän ehdoillaan. Ensimmäisen aikuisryhmän opiskelijoita kannustetaan ryhtymään vertaistutoriksi syksyllä 2008 alkavalle aikuisryhmälle. Ensimmäinen kontakti vertaistutoriin voisi tapahtua jo pääsykoevaiheessa, jolloin alalle hakeutuville opiskelijoille varattaisiin mahdollisuuksia keskusteluun (opettajan ohella) jo vuoden opiskelleen opiskelijan kanssa.

Ohjausmenetelmiä kehittäessä opiskelijat ovat mukana kehittämistyössä. Tällä hetkellä fysioterapian koulutusohjelman yliopettaja keskustelee koulutusohjelmaan liittyvistä asioista kuukausittain opiskelijaryhmien edustajien kanssa. Opiskelijoilta kerätään jatkuvasti palautetta opintojaksoihin liittyen, ohjausprosessista palautetta kerätään muun muassa henkilökohtaisten tutorkeskustelujen yhteydessä ja tutortuntien yhteydessä.

4. Pohdinta

Aikuisopiskelijoiden haastattelun avulla ja aikuisten ohjaukseen liittyvään kirjallisuuden tutustumalla saimme vahvistusta omille ajatuksillemme. Esiin nousi kehittämistarpeita, joihin nyt haemme ratkaisuja käynnistämällä ensin pienryhmätoimintaa yksilö- ja kokoryhmäohjauksen rinnalle. Jatkamme palautteen keräämistä ja kehitämme aikuisten ohjausta koulutusohjelmassamme sen mukaisesti edelleen. Vertaistutorjärjestelmän kehittämisen haasteena on aikuisopiskelijoiden kiireinen aikataulu, joka vertaistutorjärjestelmää kehitettäessä tulee ottaa huomioon.

4.1. Jatkokehittämisehdotukset

Yksilöllisten ohjaustarpeiden perusteella tarjottu ohjaus tulee mitoittaa osoitettuun tai yhdessä arvioituun tarpeeseen tai kysyntään (Vuorinen 2006). Ohjauksen palvelujärjestelmä, yhdessä sovittu toimintatapa, tulee selkeästi kuvata opiskelijalle niin, että hän on tietoinen ohjauksen toteutumisesta opintojensa eri vaiheissa. Näin se on osa ohjauksen ja opetuksen laatuja järjestelmää. Moniulotteisen ja monien työntekijöiden muodostaman palvelujärjestelmän kuvaamisen voi toteuttaa prosessikaaviona ja se voi olla yhteinen koko laitoksen aikuisopiskelijoille. Prosessissa tulee huomioida erilaisten opiskelijoiden erilaiset ohjaustarpeet sekä keinot niiden arvioimiseen. Seuraava kysymys kuuluukin, miten tätä ohjaustarvetta tulisi arvioida?

Palvelujärjestelmän tulee mahdollistaa monipuolinen ohjaus, jossa hyödynnetään henkilökohtaista ohjausta, erilaisissa kokoonpanoissa toteutettavaa ryhmäohjausta ja verkko-ohjausta opiskelijan tarpeiden mukaisesti hänen elämäntilanteensa ja oppimisvalmiutensa huomioiden. Opiskelijalle tärkeää vertaistuen käyttöä kehitettäessä on hyvä huomioida aikuisten käytettävissä oleva rajallinen aika ja pohtia ratkaisuja vertaistuen järjestämiseen lähiopintojen aikana. Tulee pohtia myös sitä, miten ohjauksella voidaan tukea niitä opiskelijoita, joiden opinnot uhkaavat pitkittyä tai keskeytyä. Näiden opiskelijoiden tunnistaminen riittävän ajoissa onkin yksi ohjauksen suurimpia haasteita.

4.2. Oman oppimisen pohdinta

Aikuisopiskelijan ohjaus -koulutus antoi hyvän mahdollisuuden päivittää ja laajentaa osaamista, toteuttaa yhteistyötä ammattikorkeakoulun eri koulutusohjelmien opettajien välillä sekä pohtia ja kehittää omia toimintatapoja. Teoreettiseen viitekehykseen syvällisempi perehtyminen olisi kuitenkin vaatinut pidemmän aikajänteen, joten rajasimme viitekehystä valitsemalla osin tunnettuja kirjoittajia sekä käyttämällä mahdollisimman uusia lähteitä. Itse artikkelin kirjoittaminen oli haaste muiden työkiireiden ohella, mutta sen kautta saimme ajatuksiamme näkyville ja pääsimme lähemmäksi yhteistä ymmärrystä aikuisten ohjaamisesta. Yhdessä kirjoittamisen onkin todettu olevan mahdollisuus tehdä näkyväksi kehityshankkeissa tuotettua yhteistä toimintaa sekä yhdessä opittua uutta tietoa. Sen avulla voidaan tuottaa asiantuntijuuden horisontaalista ja vertikaalista kehittymistä. (Vanhanen-Nuutinen 2006.) Aikuisopiskelijan ohjauskoulutus ja yhteistyö artikkelin kirjoittamisessa toisen koulutusohjelman opettajien kanssa mahdollistivat myös laajemman näkökulman kehittämistyöhön. Prosessin edetessä vahvistui oma näkemysemme siitä, että ohjauspalveluita tulisi kehittää kokonaisuutena, koko ammattikorkeakoulun henkilöstön osaamista hyödyntäen. Olemme kokeneet järjestetyn aikuisopiskelijan ohjauskoulutuksen osaltaan tukeneen tätä pyrkimystä.

Lähteet

Helander, J., Seinä, S. 2005. Mielen malleista ohjaustodellisuuteen – ohjausteoria opinto-ohjaaja koulutuksessa. Teoksessa J. Lerkkanen (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Opinto-ohjaajakoulutuksen 20-vuotisjuhla-julkaisu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51, 13-18.

Huotari, P. 2008. AAPO-hankkeen peruskysely. Julkaisematon aineisto.

Kokko, P., Kolehmainen, S. (toim.) 2002. Yhdessä ammattikorkeakouluopintoja edistäen! Opintojen edistäminen ja tukeminen – projekti loppuraportti. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Kolehmainen, S. 2002. Mihin opintojen edistämällä pyritään? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.) 2002. Yhdessä ammattikorkeakouluopintoja edistäen! Opintojen edistäminen ja tukeminen – projekti loppuraportti. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 7–11.

Lantta, K. (toim.) 2007. AAPO – Aikuisten ammatillisen kouluttautumisen polku. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 34. Tampere: Juvenes Print.

Myllys, H. 2002. Vastuu oppimisesta on oppijalla. Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.) Yhdessä ammattikorkeakouluopintoja edistäen! Opintojen edistäminen ja tukeminen – projekti loppuraportti. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 69–74.

Markkula, J. 2006. Ammattikorkeakoulu opiskelijan silmin. Opinnot, opintojen ohjaus ja vaikuttamismahdollisuudet. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs. 28.

Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö – Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Tampere: Tammer-Paino.

Pajarinen, M., Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Opetushallitus.

Peavy, V.R. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.

Pennington, D.C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologiaa. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, S. & Varis, T. (toim.) 2007. Ammatillinen kasvu. Professional growth. Professori Pekka Ruohotien juhlaKirja. Tampereen yliopisto. Ammatikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.

Seinä, S. 2002. Toiminnan suuntaaminen sen mukaan, mitä on näköpiirissä. Teoksessa J. Helander & S. Seinä (toim.) Citius. Altius. Fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 15–20.

RinneKallio, H. 2002. Holhousta vai heitteillejättöä? – Ohjauksen kulttuureista ammattikorkeakouluissa. Teoksessa J. Helander & S. Seinä, S. Citius. Altius. Fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 41–50.

Vanhanen-Nuutinen, L. 2006. Yhdessä kirjoittamista kehittämässä. Teoksessa H. Kotila (toim.) Opettajana ammattikorkeakoulussa. Helsinki: Edita Prima Oy, 203–215.

Vuorinen, R. 2006. Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä. Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälineenä. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, tutkimuksia 9.

”Aikuisopiskelijat
aika itsekseen,
kun tunnit on viikonloppuisin
ja koululla on ihmisiä vähän.
Säännöllinen vastaanottoaika
olisi tärkeä....”

Pirkko Järvelä

AIKUISOPISKELIJANA NUORISOASTEEN KOULUTUKSESSA

1. Johdanto

Tässä artikkelissa kerrotaan omakohtaisista kokemuksista aikuisopiskelijan ohjauksesta Lahden ammattikorkeakoulun Tekniikan laitoksen muovitekniiikan koulutusohjelmassa. Teoreettinen tausta ja viitekehys jäävät vähäisemmälle osalle.

Muovitekniiikan koulutusohjelma on vielä hyvin nuori verrattuna moneen muuhun koulutusohjelmaan. Muovialan insinöörien (amk) koulutus alkoi omana koulutusohjelmanaan Lahden ammattikorkeakoulussa vasta vuoden 2001 alussa. Tätä ennen muovitekniiikan opintoja oli voinut suorittaa mekatroniikan koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdossa ammattikorkeakoulun aloittamisvaiheesta alkaen. Muovitekniiikan opiskelumahdollisuuksien tuntemus saattaa vielä olla huonosti tunnettua ainakin muualla kuin Lahden seudulla. Tämä on saattanut olla osaltaan vaikuttamassa siihen, että alasta kiinnostuneita aikuisopiskelijoita on ollut suhteellisen vähän. Lahden ammattikorkeakoulussa on alkanut yksi aikuisryhmä, jossa oli muutama muoveihin suuntautunut opiskelija. Ryhmästä valmistui aikanaan vain kolme opiskelijaa muovialan insinööriksi (amk). Tämän jälkeen ei muoviohotoihin kohdistuvaa aikuisryhmää ole aloitettu, vaan halukkaat on ohjattu nuorisoasteelle ja/tai muiden aikuisryhmien yhteyteen.

Kaiken ikäisillä henkilöillä on tarvetta oppia uusia asioita, täydentää tietojaan tai kouluttautua uusiin ammatteihin. Puhutaan myös elinikäisestä oppimisesta. Kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta ryhtyä kokopäiväiseksi opiskelijaksi erilaisista elämäntilanteista johtuen. Onneksi nykypäivänä on monia mahdollisuuksia opiskella vaikkapa työelämän ohella. Tämä vaatii opiskelijalta vahvaa motivaatiota ja halua käyttää vapaa-aikaansa opiskeluun. Tällaisiakin henkilöitä löytyy, ja heitä on syytä kaikin tavoin rohkaista ja ohjata opiskelun joskus karikkoisella tiellä.

Aikuisopiskelijan ohjaukseen on viime aikoina kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota ja se on koettu tärkeäksi. Tästä ovat esimerkkeinä myös erilaiset projektit, joissa on paneuduttu aikuisopiskelijan ohjauksen kehittämiseen. (Aikuiskasvatuksen tutkijatapaaminen 2008; Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -hanke 2007; Aikuisopiskelun ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelma 2008; Aikuiskoulutuksen kompetenssin toteuttamisohjelma 2007; Putkuri 2008; Saukkonen 2006).

Aikuisille suunnattu neuvonta ja ohjaus asettuvat elinikäisen oppimisen toimintapolitiikassa yhdeksi keskeiseksi palveluksi, jonka kautta pyritään edistämään elinikäistä oppimista, aktiivista kansalaisuutta ja työelämän toimivuutta. Elinikäisellä oppimisella viitataan yleensä elämän ajan jatkuvaan aktiiviseen opiskelu- ja oppimisprosessiin, jolle on tyypillistä kokemusten kautta tapahtuva toiminta- ja ajattelutapojen muutos. (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004).

Koko elämän jatkuvaa koulutusta pidetään nykyisin tärkeänä tienä täysivaltaiseen aikuisuuteen. Elinikäisen oppimisen ja oppimisyhteiskunnan ihanteiden mukaan yksilöllinen oppiminen laajenee yksilön yhteiskunnallisesti vastuulliseksi teoksi. Aikuisopiskelijan ohjaus kiinnittyy elinikäiseen oppimiseen ja tähän liittyvään toimintapolitiikkaan. Tulevaisuudessa suomalainen aikuiskoulutus nähdään rakentuvan neljälle peruseriaattelelle, jotka ovat: 1) itsensä jatkuva ja määrätietoinen kehittäminen, joka muodostuu yhä useamman suomalaisen elämäntavaksi ja työyhteisöt kehittyvät oppiviksi organisaatioiksi, 2) aikuiskoulutus tuottaa nopealiikkeisesti ja joustavasti ammattitaitoista työvoimaa kaikille työntekijätasoisille ja kaikkiin ammatteihin, 3) aikuiskoulutus kehittää opetus- ja oppimismenetelmiään ja sisällön laatuun siten, että se tarjoaa aikuisikäisille korkeatasoisia mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen sekä tutkinto- että vapaatavoitteisesti ja 4) aikuiskoulutus ylläpitää ja vahvistaa osallistuvaa demokratiaa, ehkäisee syrjäytymistä ja tukee aktiivista kansalaisuutta. Aikuisten oppimista pitää myös tukea ja kannustaa kiinnittämällä huomiota oppimisvalmiuksiin, oppimismotivaatioon sekä neuvonta- ja ohjausjärjestelmiin sekä uusien oppimisympäristöjen menetelmien ja sisältöjen kehittämiseen. (Pajarinen ym. 2004).

2. Ohjauksen kriittisiä kohtia

2.1. Opiskelupäätöksen tekeminen ja opiskelemaan hakeutuminen

Muovitekniikassa ei valitettavasti ole pitkään aikaan tarjottu omaa mahdollisuutta aikuisopiskelijoille tarkoitettuun opiskeluun. Tämä johtuu hyvin pitkälti siitä, että potentiaalisia opiskelijoita on niin vähän, ettei omaa ryhmää kannata perustaa. Lisäksi tiedetään, että ainakin osa opiskelun aloittaneista keskeyttää opintonsa.

Aikuisopiskelija rakentaa omaa koulutuspolkuaan monien muutosten värittäessä ja vaikuttaessa elämänkulkuun. Uuteen opiskeluun tarttuminen, opiskelun suunnittelu sekä oppimisen esteiden voittaminen ovat usein aikuisopiskelijan haasteita. Tällöin saatavilla oleva ohjaus voi tarjota aikaa ja tilaa selventää ja pohtia näitä oppimisen, työn ja elämäntilanteen kysymyksiä sekä mahdollisuuksia uudelleen suuntautumiseen. (Putkuri 2008).

Toinen ryhmä aikuisopiskelijoiksi kutsuttavia ovat opinnoissaan viivästyneet henkilöt. Heistä moni on siirtynyt työelämään kesken opintojensa. Jossain vaiheessa tulee tilanne, jossa huomataan, että valmiiksi suoritettu tutkinto tulisi olla. Syitä ovat esimerkiksi työtehtävien muuttuminen, työttömäksi jääminen tai henkilön itsensä halu suorittaa tutkinto.

Miten sitten pitäisi neuvoa ja ohjata näitä halukkaita? Yleisin tilanne on se, että sovietaan yhteinen tapaamisaika, jossa tilannetta selvitetään. Opiskelemaan todella haluava työelämässä oleva henkilö on todennäköisesti oma-aloitteisesti ottanut selvää koulutusohjelman sisällöstä ja opintojaksoista internetistä. Tämän lisäksi hänellä saattaa olla jo melko valmis suunnitelma siitä, mitä hän minäkin vuonna suorittaa ja siitä, pitääkö hän opintovapaata vai pyrkiikö suorittamaan opintojaksot työn ohessa. Tässä vaiheessa yleensä riittää tieto siitä, että osa perusopinnoista voidaan suorittaa muiden aikuisopiskelijaryhmien kanssa viikonloppuisin ja muina sovittuina aikoina. Tapauskohtaisesti osa opintojaksoista voidaan suorittaa ilman, että lähitunneilla on pakko olla läsnä. Tämä tieto saattaa alentaa kynnystä hakeutua opiskelemaan.

Alkuinformaatioiden yhteydessä kerrotaan myös, että muovitekniikan koulutusohjelmassa suoritettavaan tutkintoon tulee hakeutua yhteishaussa nuorisoasteen koulutukseen ja osallistua pääsykokeeseen. Varhaisessa vaiheessa annettu ohjaus auttaa yksilöitä rakentamaan urapolkuaan omien päätösten ja ratkaisujen kautta läpi elämänkaarren. Aikuisopiskelun ohjauksen pyrkimyksenä voisi olla, että opiskelijalle muodostuu henkilökohtainen suhde opiskeluun, jonka turvin hän voi suunnitella, käynnistää, ylläpitää ja ohjata oppimisprosessiaan.

2.2. Opintojen aloitusvaihe ja HOPS:n tekeminen

Aikuiset, aivan samoin kuin nuoretkin, kaipaavat aluksi yleistä informaatiota opiskeluun liittyvissä asioissa. Tällainen orientoiva vaihe ja perehdyttäminen opiskeluun ja oppilaitokseen, opetussuunnitelmaan, oppilaitoksen toimintatapoihin ja käytäntöjen esittely sekä opintososiaalisista asioista tiedottaminen ovat tärkeitä asioita opintojen alussa. Perehdyttämisessä on mukana yleensä useita eri tahojen edustajia, kuten esimerkiksi opinto-ohjaaja, tutoropettaja, opiskelijatutorit, opintososiaalisten asioiden hoitaja ja terveystalvelujen edustaja. (Pajarinen ym. 2004; Piiparinen 2007).

Aiemmin aikuisopiskelijoiden joukossa saattoi olla henkilöitä, joille tietokoneen käyttö ei ollut kovin tuttua. Lahden ammattikorkeakoulussa lähes kaikki informaatio on nykyään sähköisessä muodossa verkko-oppimisympäristö Repussa (Moodle), joten on erittäin tärkeää osata käyttää informaation löytämiseen liittyviä työkaluja. Apua saa yleensä oman ryhmän opiskelijoilta, ja tämän vuoksi on tärkeää oppia tuntemaan toiset opiskelijat. Tällainen ryhmäytyminen on erittäin tärkeää niin nuorisoasteen kuin

aikuisopiskelijankin kohdalla, sillä ryhmä toimii merkittävänä kantavana voimana koko opintojen ajan.

Aikuisten edellisistä opiskeluaajoista saattaa olla kulunut useita vuosia tai vieläkin pidempään. Onkin tärkeää, että aikuisopiskelijaa ei jätetä yksin selviytymään kaikesta, vaan hänelle annetaan tarvittaessa henkilökohtaista opastusta. Kahdenkeskiset keskustelutilaisuudet (tutorkeskustelut) ovat hyvä mahdollisuus henkilökohtaiseen ohjaukseen. Tärkeää on huolehtia siitä, että ohjausta on saatavilla silloin, kun sitä tarvitaan.

Opinnoissaan viivästyneet opiskelijat tulevat suoraan tai heidät ohjataan yleensä keskustelemaan yliopettajan kanssa. Kaikkia aiempina vuosina olleita opintojaksoja ei välttämättä enää ole, jolloin opintoihin etsitään yhdessä sopivia ratkaisuja. Tästä alkaa HOPS:n laatiminen, joka tehdään yhdessä opiskelijan kanssa. Ohjaajan roolina on ehdottaa sopivia opintojaksoja tai pyytää opiskelijaa itseään etsimään sellaisia. Suomen Virtuaaliammattikorkeakoulun tarjonnasta saattaa löytyä sopivia ja mielenkiintoisia opintojaksoja. HOPS:n suunnittelun yhteydessä tuodaan esille myös LAMK:n Tekniikan laitoksen opintotarjonta sekä ohjataan tarkastelemaan myös muiden laitosten tarjontaa. HOPS tarkistetaan tarvittaessa.

2.3. Aiemmin opitun tunnistaminen, tunnustaminen ja hyväksi lukeminen

Aiemmin opitun tunnistaminen, tunnustaminen ja hyväksi lukeminen tulee entistä ajankohtaisemmaksi etenkin aikuisopiskelijoiden kohdalla. Pitkään oli ohjeena se, että vähintään ammattikorkeakoulutasoisista opinnoista voitiin antaa korvaavuus tai hyväksyä esimerkiksi vapaasti valittaviin opintoihin. Nykyään tällaisesta tiukasta koulutustasoon sidotusta oppimisesta ollaan siirtymässä väljempään tulkintaan. Aiemmin opitun osaamisen voi osoittaa esimerkiksi todistuksin ja siihen liittyvän sisällön kuvauksen perusteella tai osaamisensa voi osoittaa jollakin muulla tavalla. Joissakin tapauksissa on mahdollista hyväksyä osa opintojaksosta aiemmin opitun perusteella ja osa suorittaa tapauskohtaisesti sovitavalla tavalla. (Piiparinen 2007).

2.4. Opintojen etenemisen seuranta

Aikuiset tarvitsevat ohjausta etenkin opintojen alussa ja tietyissä kriittisissä kohdissa. Itseohjautuvuutta ei voida ehdottomasti liittää aikuisopiskelijaan, sillä on havaittu, että valmius itseohjautuvuuteen ja itseohjautuun oppimiseen ei ole kaikille aikuisillekaan ominainen piirre. Aikuinen oppija ei välttämättä ole valmis siirtymään ilman tukea mieleenpainajan roolista itseohjautuvaan, toimintansa kehittäjän rooliin. (Saukkonen 2006).

Opinto-ohjaajan tai tutoropettajan olisi syytä seurata opiskelijan opintojen etenemistä säännöllisesti. Monissa tapauksissa tällainen kannustus ja huomioon ottaminen voi saada opiskelijan jatkamaan opintojaan pienestä notkahduksesta huolimatta. Lisäksi voidaan tarvita ohjausta siitä, kuinka tilanteesta päästään eteenpäin.

Aikuisille on kertynyt yksilökohtainen, usein monipuolinen elämäkokemuksen varasto, joka toimii samalla oppimisen resurssina. Elämäntilanteen moninaisuus syntyy siitä, että aikuisopiskelijan elämäntapaan kuuluvat opintojen ohella rinnakkaisina työ, perhe, erilaiset luottamustehtävät sekä muut harrastukset ja vapaa-ajan tehtävät. Aikuisopiskelijat ovat usein työelämässä olleita ja he voivat opiskella työnsä ohella, tai heille on muuten järjestynyt tilaisuus opiskeluun. Opiskelumotiivina voi olla oman työmarkkina-aseman parantaminen, ammatin vaihto, terveydelliset syyt, lisäkoulutuksen tarve, harrastus yms. Aikuinen opiskelija on usein myös perheellinen. Monenlaiset elämäkokemukset mahdollistavat uudistuvaa, laajenevaa ja syvenevää oppimista. (Pajarinen ym. 2004).

Toisaalta elämäkokemusten varanto ja elämänalueiden moninaisuus voivat myös olla rajoittamassa opiskelua. Aikuisella voi olla perheen toimeentuloon liittyviä huolia, lastenhoidon ja opiskelun yhteensovittamisen ongelmia sekä äitiysloman ja perhevapaiden tuottamia katkoksia. Elämäkulun varrella hankitut oppimiskokemukset voivat olla tuottamassa oppimisen lukkoja. Elämäkokemukset voivat myös rajata pikemminkin kuin laajentaa yksilön toiminta- ja oppimismahdollisuuksia. Aikaisemmat oppimiskokemukset saattavat olla kielteisessä muodossa jopa merkittäviä. (Pajarinen ym. 2004).

2.5. Opinnäytetyöprosessi

Opintojen edettyä opinnäytetyön tekemisen vaiheeseen, voi vastaan tulla joillekin kriittinen kohta. Jos opinnäytetyön aihe ei löydy siitä yrityksestä, jossa opiskelun ohella työskentelee, niin mistä sen voi löytää. Oma aktiivisuus ottaa yhteyttä eri yrityksiin voi tuottaa tulosta, koululle on saattanut tulla kyselyjä opinnäytetyön tekijöistä tai koulun taholta voidaan antaa sopiva aihe.

Opinnäytetyön eli pienimuotoisen tieteellisen tutkimuksen tekemiseen tarvitaan ohjausta. Yliopettaja on ensisijainen vaihtoehto ohjauksen antajaksi, vaikkakin varsinaisen opinnäytetyön ohjaaja voi olla myös joku muu opettaja kuin yliopettaja. Opiskelijasta riippuen ohjausta opinnäytetyön tekemiseen tarvitaan hyvin vaihtelevissa määrin. Opiskelijan elämäntilanteilla on tässä kohdin myös suuri merkitys. Joissakin tapauksissa pienikin kannustus voi saada opiskelijan jaksamaan vaikeiden karikoiden lomitse.

3. Kokemuksia eri vaiheiden ohjauksesta

Opiskelupäätöksen tekeminen niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka ovat ottaneet hyvissä ajoin yhteyttä ja saaneet ajanmukaista tietoa, on yleensä ollut positiivinen. Kaiken kiireen keskellä kannattaa kuunnella potentiaalisia opiskelijoiksi aikovia henkilöitä ja vastata tai ottaa yhteyttä heihin nopealla aikataululla. Tämä osaltaan viestittää koko oppilaitoksen toimintatavoista ja luo positiivista mielikuvaa.

Opintojen aloitusvaiheeseen kannattaa panostaa ja antaa mahdollisimman selkeä kuvaus toimintavoista ja käytössä olevista työvälineistä. Osa informaatiosta voidaan antaa ryhmäohjauksella, mutta ainakin halukkaille on suositeltavaa pitää yksi tai kaksi henkilökohtaista keskustelutilaisuutta. Tästä on saatu positiivista palautetta ja tämän tyyppistä ohjausta on syytä jatkaa resurssien tarjoamisrajoissa. Omassa ohjaustyössäni olen toteuttanut sekä ryhmäohjausta että henkilökohtaista keskustelua. Ohjauksen yhteydessä on selkeästi tullut esille nuoriso- ja aikuisopiskelijan välinen ero. Aikuiset pitävät nuoria yleisemmin mielekkäänä oppimista, johon liittyy soveltamista, ongelmanratkaisua, käytännön kokeilua ja osaamisen selvää karttumista. Aikuista voidaan kuvata tietoiseksi oppijaksi, joka liittyy pohdinnoin opittua kokemukseensa tai elämänhistoriaansa.

Opiskelijat tarvitsevat ohjausta HOPS:n laadintaan. Varsinkin opinnoissaan viivästyneen henkilön kanssa keskustellaan HOPS:sta ja puuttuvien opintojen suorittamisen järjestämiseksi ohjataan opiskelija opintojaksoa opettavan/opettaneen opettajan luokse sopimaan suoritustavasta. Henkilökohtaisesta ohjauksesta on tullut positiivista palautetta, ja onpa joku kysynyt, miksei tällaista ohjausta ollut silloin aikoinaan, kun työelämä veti puoleensa?

Opintojen etenemisen seurannalla voidaan havaita mahdolliset heikosti opinnoissaan menestyneet opiskelijat ja asiaan voidaan puuttua. Aikuisopiskelijat eivät yleensä näissä asioissa tarvitse niin paljon ohjausta, kuin nuorisoasteen opiskelijat. Joskus voisi pohtia, millaisiin rooleihin ohjaaja joutuu tai pääsee ohjatessaan opiskelijaa. Rooleihin kuuluvat luonnollisesti opintojen aloittamiseen liittyvä ohjaaja ja ryhmäytättäjä, oppilaitoksen toiminnan ja käytänteiden opastaja, HOPS:n ja opintojen suunnittelun yhteistyökumppani ja monet muut roolit. Muista rooleista voi mainita esimerkiksi aikuinen, äiti, valmentaja, asiantuntija, opettaja, sparraaja, kuuntelija, kyseenalaistaja. Opinnäytetyöprosessi on useissa tapauksissa osoittautunut melko haastavaksi, koska kokopäivätyössä oleva henkilö ei automaattisesti voi tehdä opinnäytetyötään normaalin työajan puitteissa. Aikuisopiskelijoiden hyvä motivaatio ja halu saada opinnot suoritettua onneksi auttavat. Myös oikea-aikainen ohjaus ja kannustus saattavat viedä asioita eteenpäin ja antaa opiskelijalle uskoa omiin suorituksiinsa.

Erään opiskelijan opinnäytetyöprosessi ei lähtenyt sujumaan. Mietimme yhdessä työn sisältöä alustavan sisällysluettelon pohjalta ja kävin hänen työpaikallaan keskustelemassa työn sisällöstä ja tarpeellisuudesta. Yrityksessä oli todellinen tarve tehdä selvitys opiskelijan esittämästä aiheesta. Opiskelija teki erittäin hyvän opinnäytetyön, josta oli yritykselle todellista hyötyä, myös opiskelija itse työllistyi yritykseen. Kannustuksesta ja sen vaikutuksesta on ilo saada positiivista palautetta opiskelijoilta, kuten joissakin tapauksissa on käynyt. Tämä antaa voimia myös ohjaajalle tulevaisuuttakin varten. Eräs mieleen painuneimmista ja parhaista palautteista on erään ”roikkujan” opinnäytetyönsä alkusanoihin kirjoittama kohta: ”Haluan myös antaa kunniamaininnan yliopettajalle ja opinto-ohjaajalle. Tiedän, että teette työtänne, mutta kunniamaininta tulee siitä, että teette työnne hyvin. Olisivatpa kaikki LAMK:n opettajat yhtä hyvin motivoituneita kuin te.”

4. Yhteenveto ja pohdinta

Artikkelin näkökulmana on aikuisopiskelija nuorisosteiden koulutuksessa Lahden ammattikorkeakoulun muovitekniikan koulutusohjelmassa. Aikuisopiskelija, joka aikoo suorittaa insinööri (amk) tasoisen tutkinnon muovitekniikasta, joutuu suorittamaan sen pääasiassa nuorisosteiden opintoina, lukuun ottamatta ammattikorkeakoulun yhteisiä ja kaikille koulutusohjelmille yhteisiä matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja ja kieliopintoja.

Ohjauksen kriittisiksi kohdiksi on tunnistettu opiskelupäätöksen tekeminen ja opiskelemaan hakeutuminen, opintojen aloitusvaihe ja HOPS:n tekeminen, aiemmin opitun tunnistaminen, tunnustaminen ja hyväksi lukeminen, opintojen etenemisen seuranta ja opinnäytetyöprosessi. Näissä kaikissa vaiheissa tarvitaan asiantuntevaa ja motivoitunutta ohjaajaa, joka jaksaa ja haluaa paneutua opiskelijan ohjaamiseen ja kannustamiseen. Oikea-aikainen ja tilanteeseen sopiva ohjaus johdattaa parhaassa tapauksessa opiskelijan hänen omalle opiskelupolulleensa toteuttamaan kenties jo kauankin mielessä ollut itsensä kehittämistä.

Olen koonnut artikkeliin joitakin omakohtaisia kokemuksia eri vaiheiden ohjauksesta. Osassa ohjaus on toiminut hyvin ja opiskelija on päässyt tavoitteeseensa, joissakin tilanteissa lopputuloksena on ollut opintojen keskeyttäminen.

Seuraavassa on esitetty joitakin ohjaukseen liittyviä hyviksi ja toimiviksi havaittuja asioita.

- Opintojen aloitusvaiheessa on tärkeää antaa tietoa käytänteistä ja muista oleellisista opiskeluun vaikuttavista asioista. Tärkeää on ohjauksen saatavuus ja sen oikea-aikaisuus.

- Opiskelijalle on tärkeää tuntea ja tietää opintopolkunsa suunta niin väli- kuin lopputavoitteineen. Tämän perusteella hänellä on mahdollisuus suunnitella tulevaisuutta ja siihen liittyvää ajan käyttöönsä. HOPS:n laatiminen nousee tässä tärkeäksi vaiheeksi.
- Opintojen etenemistä on myös syytä seurata, jotta asioihin voidaan puuttua riittävän ajoissa ja löytää sopivia ratkaisuja opintojen etenemiseen. Opiskelijakollegoilla on myös mahdollisuus havaita mahdollisia poikkeavuuksia toisten opinnoissa ja niiden etenemisessä.
- Opinnäytetyöprosessi ja sen ohjaaminen on tärkeä vaihe. Hyvä tapa saada käsitys opinnäytetyöstä on osallistua valmistuvien opiskelijoiden opinnäytetyöseminareihin, joissa kuullaan ja keskustellaan toisten tekemistä töistä.
- Opinnäytetyön aihe olisi suotavaa löytää yritysmaailmasta, koska viimeistään tällöin päästään tutustumaan yrityselämän arkipäivään. Tätä kautta voidaan myös lisätä yhteistyömahdollisuuksia yrityselämän ja oppilaitoksen välille.
- Eräs tärkeä seikka ohjaamiselle on riittävät resurssit. Ohjaukseen kannattaa panostaa, sillä siitä saatava hyöty voi olla moninkertainen panostukseen nähden.

”Tarvitsisin ehkä
konkreettisempaa
ohjausta. Ei jaksaisi
olla kovin aktiivinen
opintojen etsimisen
suhteen.”

Lähteet

Aikuiskasvatuksen tutkijatapaaminen. Aikuiskasvatus kevytyhteisöjen ajassa. Rovaniemi 14.2.-15.2.2008. Lapin yliopisto.

Saatavissa: <http://www.ulapland.fi/?depid=25207&preview=1>.

Aikuiskoulutuksen kompetenssin toteuttamishjelma. Kuopion yliopisto 2007.

Saatavissa: <http://www.uku.fi/kkk/kompetenssi/ohjaus.shtml>.

Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa –hanke. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu 2007. Saatavissa: <http://www.pkamk.fi/aikuisopiskelijanohjaus/>.

Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelma 2008. Lahden ammattikorkeakoulu.

Pajarinen, M., Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Opetushallitus.

Saatavissa: <http://www.edu.fi/julkaisut/aiko.pdf>.

Piiparinen, S. 2007. Aikuisten neuvonta ja ohjaus – nykytila, haasteet ja käsitteet. Turun yliopiston Avoin yliopisto. Saatavissa: <http://web.abo.fi/fc/opu/avoin/material/AikuistenNeuvontaJaOhjausRyhmaB.pdf>.

Putkuri, P. 2008. Voimaa aikuisten ohjaukseen. Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -hanke. Saatavissa: <http://ojs.seamk.fi/index.php/kever/article/view/77/155>.

Saukkonen, M. 2006. Itseohjautuvan aikuisopiskelijan ohjaus. Doria.

Saatavissa: <https://oa.doria.fi/handle/10024/6680>.

Riitta Airola, Heleena Mattila & Sari Nieminen

AIKUISOPISKELIJAN VOIMAANTUMINEN

*”Sanoista minunkin on rakennettava siltaa kipujeni
ja unelmieni välille. Teen sen, vaikka tiedänkin,
ettei sitä pitkin voi koskaan kulkea perille asti.”*

– Lindqvist –

1. Johdanto

Aikuiskoulutuksen suosio terveysalalla on vuosien saatossa ollut vahva. Joskus jopa ihmetyttää, mikä saa aikuiset ihmiset hakeutumaan yhä uudelleen opintojen pariin. Yksi motiivi on urakehitys ja sen suhteen odotukset ovat moninaiset. Toisen asteen tutkinnon suorittanut hakeutuu sairaanhoitajan koulutukseen kehittyäkseen alallaan entistä vastuullisempaan työhön. Suomessa tai ulkomailla sairaanhoitajan tutkinnon suorittanut haluaa ammattikorkeakoulututkinnon tai oikeuden harjoittaa ammattiaan Suomessa tai suorittaa erilaisia erikoistumisopintoja laajentaakseen mahdollisuuksiinsa uudenlaisiin työtehtäviin. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto tai yliopisto-opinnot hämmöttävät puolestaan johto- tai opetustehtäviin haluavien mielessä.

Voimaantuminen on myös yksi tärkeä, mutta ei välttämättä tiedostettu motiivi opiskelulle. Tämän artikkelin tarkoituksena on paneutua syvällisesti aikuisopiskelijoiden oppimiseen, ohjaukseen ja voimaantumisen mahdollisuuksiin siinä. Tarkastelu tapahtuu erikoistumisopinnoissa olleen sairaanhoitajaryhmän ja sairaanhoitajiksi opiskelevien maahan muuttaneiden kirjoittamien tarinoiden pohjalta. Tutkimme näitä tarinoita narratiivisella metodilla ja tuotamme neljä uutta tarinaa opiskelijoiden erilaisista kokemuksista.

Aikuisopiskelijan moninaiset odotukset ja paineet asettavat hänen ohjaajilleen erityisiä haasteita ja nostavat vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä. Artikkelin pohdinnassa nostamme tarkastelun kohteiksi teemoja, joista esitämme tulkinnallisia ja heuristisia näkökulmia.

2. Aikuisopiskelun perusta

”Minä ohjaan, sinä poljet, niin kuin tanssi matka käy.

Mummolaan kun pyöräilemme, pilven hattaraa ei näy.”

– Suomalainen lastenlaulu –

2.1. Ohjaaminen

Ammattikorkeakoulussa opiskeleva aikuisopiskelija määritellään yleensä 25-vuotiaaksi tai sitä vanhemmaksi opiskelijaksi, joka palaa koulutukseen usein ensimmäisen ammatillisen koulutusvaiheen ja työkokemuksen jälkeen. Aikuisen oppijan ohjaustarpeet voivat vaihdella hyvin paljon ja perustuvat erilaisiin taustoihin. Aiemmilla koulutus- ja oppimiskokemuksilla on suuri merkitys tulevalle oppimiselle. (Valleala 2007.) Niiden perusteella hän voi toisinaan kokea jopa itseluottamuksen puutetta ja olla epävarma omien kykyjensä riittävydestä. Oppimiseen ja opiskeluun liittyvät myönteiset kokemukset ovat tärkeitä erityisesti silloin, jos opiskelijalla on aiempia opiskeluun liittyviä turhautumisen ja huonommuuden tunteita.

Ohjauksen tavoitteena on opiskelijan ammatilliseen asiantuntijuuteen kasvu ja persoonallisen kasvun tukeminen, henkilökohtaisen oppimispolun hahmottaminen ja opiskelijan oman vastuullisuuden tukeminen opintojen toteutuksessa ja etenemisessä. Korkeakoulukeskeisenä tavoitteena ohjauksessa on tukea opiskelijaa tutkinnon suorittamisessa normiajassa sekä ehkäistä opintojen viivästyminen tai keskeytyminen. Opiskelijakeskeisissä tavoitteissa korostuvat opiskelijan tukeminen ja kannustaminen mielekkään tutkinnon rakentamisessa ja oman alan osaajaksi kehittämisessä. (Seinä 2002; Eteläpelto & Vähäsantanen 2006.)

Opintojen aikana aikuisoppijalta edellytetään itseohjautuvuutta, johon aikuinen usein tarvitsee erityistä ohjausta kyetäkseen hankkimaan ja reflektoimaan opinnoissaan tarvitsemaansa tietoa. Itseohjautuvuudella ymmärretään oppijan sisäistä motivaatiota, suunnitelmallisuutta, itseluottamusta, oma-aloitteisuutta, luovuutta ja joustavuutta. Se tarkoittaa myös kriittisen ja itsenäisen ajattelun taitoa, asioiden järkipäistä harkintaa sekä oman toiminnan seurausten ymmärtämistä. (Valleala 2007.) Aiemmat koulutuskokemukset, joissa itseohjautuvuutta ei ole tuettu tai edellytetty, voivat heikentää aikuisen itseohjautuvuusvalmiuksia. Uutta saattaa olla myös entistä vahvempi itsenäinen vastuunotto opinnoista. Aikuisen itseohjautuvuus toteutuu vahvasti ja taitavasti ohjatussa opiskelussa, jossa aikuisen oppijan on mahdollista sitoutua opintoihin ja opiskeluyhteisöön. Lisäksi opiskelijoiden välinen ja opiskelijan ja ohjaajan välinen vuorovaikutus ovat tärkeitä itseohjautuvuuden toteutumisessa. Kun opiskelijan itseohjautuvuus lisääntyy, muuttuu ohjaajan rooli enemmän taustalla oljaksi sekä oppimisprosessin asiantuntijaksi. (Tynjälä 2005.)

Opintojen alussa on oleellista laatia aikuisopiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), joka auttaa hahmottamaan tulevia opintoja ja mahdollistaa myös aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen. HOPS:iin kirjataan muun muassa aiemmat opinnot, joista opiskelija saa hyväksilukuja tai korvaavuuksia, sekä ne opinnot, jotka opiskelijan on suoritettava. Opiskelusuunnitelmaan on hyvä kirjata myös aikataulutus ja opintojen etenemisjärjestys. Ohjauskeskusteluissa ohjaaja ja ohjattava seuraavat opintojen edistymistä opiskelusuunnitelman avulla. Aikuisoppijan ohjauksen tarve vaihtelee opintojen aikana. On oleellista löytää taso, jossa ohjausta on sopiva määrä siten, ettei ohjattavaa holhota liikaa eikä vastaavasti jätetä yksin opiskelunsa kanssa. (Annala 2002.)

Aikuisen ohjaus toteutuu usein ohjaajan ja ohjattavan kahdenkeskisessä keskustelussa ja kohtaamisessa. Ohjaukseen liittyy vahvasti etiikka: millaista valtaa ja kieltä ohjaaja käyttää tapaamisten aikana. (Toiviainen 2008.) Aikuisopiskelijan ohjaajan tulee olla tietoinen omaa toimintaansa ohjaavista ohjausteorioista ja hyödyntää niitä opiskelija-kohtaisesti. Ohjaaja voi pyrkiä muun muassa auttamaan ohjattavaansa opiskeluun liittyvissä valinta-, päätöksenteko- ja ongelmatilanteissa. Ohjaaja ei esitä valmiita ratkaisuja, vaan yhdessä ohjattavan kanssa pyrkii löytämään juuri tälle sopivan ratkaisun. Ohjaaja voi myös kiinnittää huomionsa ohjattavan opiskelussa tapahtuneisiin onnistumisiin sekä niiden syihin ja pyrkiä tällä tavalla vahvistamaan ohjattavan voimaantumista. Ohjauksessa yritetään löytää uudenlaisia näkökulmia ja merkityksiä opiskeluun liittyviin seikkoihin. Persoonallisen ammatillisen tarinan rakentaminen on yksi keino tuottaa reflektiivistä suhtautumista omaan ammatilliseen osaamiseen ja asiantuntijuuteen. Narratiivisen lähestymistavan avulla voidaan kartoittaa ammatillista kehityshistoriaa, saada aikaan muutosta ja edistää kriittistä reflektiota suhteessa oppijan omaan ammatilliseen osaamiseen ja identiteettiin. (Helander & Seinä 2005; Peavy 2006.)

Uuden haasteen aikuisopiskelijan ohjaajalle tuovat monikulttuuriset maahanmuuttajaopiskelijat. Maahanmuuttajaopiskelijan ohjauksen lähtökohdasta voidaan karkeasti sanoa, ettei se eroa merkittävästi hyvin hoidetusta aikuisopiskelijan ohjauksesta. Yleisten ohjaustaitojen lisäksi ohjaajalta edellytetään monikulttuurisia taitoja. Ohjaajalla tulee olla muun muassa riittävästi valmiuksia ymmärtää toista ihmistä, tämän maailmaa ja ajattelutapaa, tietoa sosiaalisesta ja kulttuurisesta roolikäyttäytymisestä sekä sellaiset vuorovaikutustaidot, jotka mahdollistavat kielellisen ja kielenulkoisen viestinnän. Hänen on hyvä tiedostaa ohjausprosessin kulttuurisidonnaisuus, omien ja ohjattavan kulttuuristen odotusten ja normien erilaisuus. (Pohjola 2007.)

2.2. Oppiminen

Miten vastataan erilaisen aikuisoppijoiden haasteisiin? Mitä oppimisella tarkoitetaan? Oppimista on määritelty asioiden muistamisena ja mieleen painamisena sekä ymmär-

tämisenä. Laajimmillaan tulkittuna kaikkia kokemuksia ja ajattelun muutoksia voidaan ajatella oppimisena, sillä oppiminen on muuttumista. Opettajan opetustoimintaan puolestaan vaikuttavat hänen käsityksensä oppimisesta ja opettamisesta omalla alallaan. Opettajien havainnoissa ja tulkitessa opetustilanteita näiden käsitysten valossa he omaksuvat käsitystapoja tukevan lähestymistavan opetukseensa. Erilaisten opetuskäsitysten mukaan opettaminen voidaan nähdä joko tiedon kertomisena ja välittämisenä tai opiskelijan opiskelutoiminnan organisointina tai oppimisen mahdollistamisena ja oppimisympäristön rakentamisena. (Lindblom, Yläne, Nevgi & Kaivola 2004.)

Tieto jäsennetään usein teoreettiseen tietoon eli mitä-tietoon (knowing that) ja käytännön tietoon eli miten-tietoon (knowing how). Teoreettinen tieto on objektiivista ja varmaa ja sen paikkansapitävyys on osoitettu tieteellisillä tutkimuksilla. Teoreettinen tieto voi olla myös subjektiivista, yksilön sisäistämää ja muodostamaa tietoa, jonka avulla hän on yhteydessä ympäröivään todellisuuteen. Käytännön tieto puolestaan kytkeytyy kokemuksiin, esimerkiksi ongelmatilanteisiin liittyvään toimintaan, tekemiseen ja päättelyyn. Teoreettinen tieto ja käytännön tieto ovat kiinteässä riippuvuussuhteessa toisiinsa ja molempia tarvitaan esimerkiksi hoitotyössä. Tarvitaan tietoa myös tilanteiden ennakkoinnin ja etenemisen suhteen; tällöin etsitään vastauksia kysymykseen ”miksi?”. (Lauri 2006.)

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan tiedon luominen on mahdollista vain rakentamalla uusi tieto aikaisemman varaan. Ihmisen pitkäkestoisessa muistissa oleva jäsenytynyt tietorakenne, skeema, ohjaa ihmisen havaitsemista ja uuden tiedon vastaanottoa. Oppimisen aikana uusi tieto yhdistetään olemassa olevaan vanhaan tietorakenteeseen, jolloin se vahvistuu, täydentyy tai muuttuu. (Lauri 2006; Roisko 2007.) Opiskelija tarvitsee melko lyhyen ajan sisällä useita ”kohtaamisia” sellaisen uuden ja oleellisen tiedon kanssa, joka tukee ja kehittää hänen tietorakennettaan (Pitkäniemi 2000).

Kasvaminen ammatillisuuteen ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen vaatii selkiintynyttä tieto- ja taitorakennetta, joka luo ammatillisen toiminnan perustan. Ammatillisuutta kuvaavia ominaisuuksia ovat muun muassa asiantuntemus, itsenäisyys, sitoutuminen työhön sekä eettisyys ja siihen liittyvät ohjeet. (Ruohotie & Honka 2003.) Teoriatiedon hyödyntäminen käytännön työssä ja sitä kautta työn kehittäminen sekä uusien sovellusmahdollisuuksien luominen ovat hoitotyössä keskeisiä. (Roisko 2007.) Jos oppimista mietitään ammatillisena kasvuna ja kehityksenä, niin tällöin oppijat ovat tietoisia siitä, että oppiminen vahvistaa heidän ominaisuuksiaan ammatillisina. Parhaimmillaan oppiminen merkitsee teorian ja käytännön yhdistämistä oppijan omaa työtä kehittäväällä ja hänen professionaalista kasvuaan edistävällä tavalla. Aikuisoppijan kehittynein oppiminen koostuu hänen kyvyistään muuttaa todellisuutta koskevia näkemyksiään, kehittää työtään, kasvaa ja kehittyä ammatillisesti sekä säädellä itse omaa oppimistaan. (Roisko 2007).

Asiantuntijaksi kehittämisessä puolestaan on kolme keskeistä asiaa: 1) ammattikohtaiset tiedot ja taidot, joissa yhdistyvät ammatin hallintaan liittyvät tietorakenteet ja ymmärrys, 2) kyky soveltaa ammattikohtaisia tietoja ja taitoja erilaisissa ympäristöissä ja 3) kyky ylläpitää ja kehittää ammattiosaamista. (Ruohotie & Honka 2003.) Dreyfus ja Dreyfusin (1986) kehittämän asiantuntijaksi kehittymisen teorian mukaan ihminen kehittyy aloittelijasta asiantuntijaksi viiden vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa, aloitteluvaiheessa, on tyypillistä sääntöjen mukainen ja tilanteeseen sidottu päätöksenteko ja toiminta sekä kykenemättömyys asettaa asioita tärkeysjärjestykseen. Toisessa vaiheessa pätevä toimija on hankkinut käytännön työkokemusta kahden kolmen vuoden ajan ja hän pystyy tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen toimintaan. Taitava toimija (työkokemusta kolmesta neljään vuoteen) ja asiantuntija (työkokemus vähintään viisi vuotta) puolestaan pystyvät luomaan tilanteista kokonaisnäemyksen, joka ohjaa heidän toimintaansa eteenpäin. (Dreyfus & Dreyfus 1986.)

2.3. Näkökulma voimaantumiseen

Mattila (2008) on tutkinut sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten (opiskelijat, opettajat, hoitotyön ja sosiaalialan ammattilaiset, lääkärit, psykologit jne.) voimaantumisen mahdollisuuksia työssään ja kirjoittanut tutkimuksensa tuloksista voimaantumisen heuristisen ydinkertomuksen. Sen mukaan voimaantuminen kulkee sekä yksilöiden että työyhteisöjen elämändraamoissa itsen toteuttamisen ydinjuonena. Voimaantuminen ilmenee ihmisen olemassaolokokemuksessa ilona ja terveytenä sekä eettisesti oman itsen ja toisen ihmisen ihmisyyden ja itseksi tulemisen aitona kunnioittamisena. Se on lähimmäisenrakkauten ravitsemää molemminpuolista silleen jättämistä (gelassenheit), jonka ydinsisältö on olla pakottamatta tai estämättä toista ihmistä tai olla itse alistumatta ja lannistumatta toisen ihmisen tahtoon.

Sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten työssä koettua elämän voimaantumisuunta voidaan Mattilan (2008) mukaan kuvata kolmenlaisina kokemuksina omasta olemisesta ja itseksi tulemisesta. Ilottomassa uupumisen kurimuksessa, jossa kokija tuntee tasapainoilevansa yksin jätettynä jyrkän reunalla, työ tai opiskelu alkaa tuntua epätoivoiselta yritykseltä vastata joka puolelta tuleviin vaatimuksiin. Työyhteisössä käytävä raaka olemassaolon taistelu lannistaa ja uuvuttaa. Ilotonta uupumisen kurimusta näyttää leimaavan usko, että syy siihen löytyy aina itsen ulkopuolelta.

Tekohaуска paikallaan pitävä voimaantumattomuuden kierre on pääasiassa myös voimia kuluttavaa, sillä muutosta vastustetaan. Työyhteisössä näytellään asiantuntijoiden roolinäytelmää, jossa kaikki on hyvin, kun vaikeista asioista ei puhuta. Se on taitavien asiantuntijoiden työyhteisö, jossa parhaista roolisuorituksista kilpaillaan sivistyneesti (tarkoittaa peiteltyä) ja jossa ammatillinen asiantuntijuus ulottuu helposti toisten ihmisten elämään. (Mattila 2008.)

Iloisessa voimaantumisen pyörteessä on nostetta. Kun elämä ymmärretään jatkuvana muutoksena ja itseys ymmärretään keskeneräiseksi, ollaan valmiita muuttumaan ja kehittymään. Keskeneräinenkin itseys uskalletaan nähdä itse ja näyttää toisille. Kun työyhteisössä ei tarvitse pelätä itseyden loukkaajia, selkään puukottajia tai katseella murhaajia, siellä uskalletaan olla omana itsenä ja osallisena yhdessä eteenpäin menemisen meiningsä. (Mattila 2008.)

Läpi elämän draaman virtaava voimaantumisen perusjuoni vaihtelee oman olemisen, ajan ja ympäristön mukaan. Se tapahtuu aina itsessä, mutta se ei voi koskaan tapahtua toisten kustannuksella, vaan kaikki itsekeskeiset pyrkimykset estävät voimaantumisen mahdollisuuden. Ne ovat aina kilpailua vallasta toisen yli (power over). (Mattila 2008.)

3. Aineiston kuvaus ja menetelmälliset ratkaisut

Artikkelia varten analysoitiin kaksi aineistoa. Yksi aineisto oli koottu Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksessa vuosina 2006–2007 erikoistumisopintoja opiskelleelta ryhmältä. Tämä aineisto oli kerätty tavanomaisena arviointipalautteena kahdessa vaiheessa: opintojen puolivälissä ja niiden päättyessä. Kokonaisuudessaan aineisto koostui 50 arviointikertomuksesta, jotka ovat opiskelijoiden reflektiivisiä koulutuksen ja oppimisen arviointikertomuksia, joihin olemme halunneet paneutua tavanomaista tarkemmin. Toinen aineisto koottiin tätä artikkelia varten keväällä 2008 teemoitetuilla kyselylomakkeilla, joissa kuusi maahan muuttanutta kolmea eri etnistä kulttuuria edustavaa, sairaanhoitajaksi opiskelevaa aikuisopiskelijaa kertoi opiskelukokemuksistaan.

Erikoistumisopiskelijoilta saadut kaksi aineistoa analysoitiin erillisinä laadullisella sisällönanalyysillä tarkoituksena tuottaa kuvaukset opintojen eri vaiheista. Halusimme selvittää, minkälainen muutos opiskelijoiden kertomuksista oli tulkittavissa. Analyysiyksiköksi valittiin lausuma, ajatuskokonaisuus, jolla opiskelija kuvasi omaa oppimistaan ja koulukseen liittyviä asioita. Analyysia jatkettiin pelkistämällä ja ryhmittelemällä ilmauksia alaluokiksi. Limittäin alaluokkien muodostamisen kanssa hahmotimme ja nimesimme kahdeksan teemaa. Näiden teemojen alaluokat tyypittelimme kolmenlaisiksi opiskelukokemuksiksi ja jatkoimme analyysia narratiivisella otteella ja kirjoitimme näistä kokemuksista uudet kertomukset: *tiedolla valtaistumisen kertomus, taidolla valtaistumisen kertomus ja etsimällä voimaantumisen kertomus*.

Koska halusimme liittää maahan muuttaneiden aikuisopiskelijoiden kokemukset tähän artikkeliin, opiskelijoita pyydettiin kirjoittamaan ajatuksiaan erikoistumisopiskelijoiden aineistoista nousseiden teemojen pohjalta. Heidän tuottamansa aineisto tiivistet-

tiin ja järjestettiin myös laadullisen sisällönanalyysin avulla. Tyypittelevässä tarkastelussa ei saatu selviä eroja, ja kirjoitimme tästä aineistosta yhden uuden kertomuksen, jonka nimesimme *varmistamalla vahvistumisen kertomukseksi*.

4. Ainakin neljänlaisia oppijoita ja ohjattavia

*”Yksi etsii viisautta, toinen etsii rauhaa,
kolmannenpa sydämessä veren kosket pauhaa,
nuorin on hän tietäjistä, pyhyiteensä pyrkivistä.”*

– Leino –

Kirjoittamamme uudet kertomukset eivät ole kenenkään yksittäisen opiskelijan kokemuksia, vaan ne on koottu useista samantyyppisistä kertomuksista kuvaamaan erilaisin odotuksin ja kokemuksin opiskelevaa opiskelijaa, joita tutorit kohtaavat ohjatessaan heidän opintojaan. Aineistoista syntyneet kertomukset eivät ole keskenään vertailukelpoisia, koska toinen ryhmä vasta opettelee suomen kieltä ja kulttuuria ammatillisen oppimisen ohella, ja toinen ryhmä syventää puolestaan ammatillista osaamistaan erikoistumisopinnoissa.

4.1. Varmistamalla vahvistumisen kertomus

Opiskelen maahanmuuttajana sairaanhoitajaksi. Opintojen aikana päivitän aiemmin omassa maassani hankkimani ammattipätevyuden vastaamaan suomalaista sairaanhoitajatutkintoa. Tulevaisuudessa toivon olevani osaava ja tasapainoinen sairaanhoitaja Suomessa. Toivon, että kehityn suomenkielen taidossa ja saan paljon teoriatietoa. Selkeä ja ajoissa annettu lukujärjestys auttaa minua tietämään, mitä pitää tehdä ja mihin mennessä. Toivon, että saan harjoitella hoitotyötä erilaisissa paikoissa.

Sairaanhoitajaopintojen sisältöön haluan tutustua rauhassa. Minulla on kiinnostava tavoite, jota kohti pyrin motivoituneena. Opintojen aikana tarvitsen teoriatietoa sekä käytännön tietoa. Käytännön tietoa saan harjoittelemalla erilaisissa työpaikoissa.

Hyvät opintojen järjestelyt perustuvat selvään tiedottamiseen. Tarvitsen tietoa myös opintojen aikataulusta ja opintoihin ilmoittautumisesta. On hyvä, että maahanmuuttajat huomioidaan opetusryhmissä ja meidät jaetaan pikkuryhmiin suomalaisten opiskelijoiden sekaan. Opin koulussa kuuntelemalla ja taitopajoissa itse kokeilemalla ja harjoittelemalla. Haluan nähdä ensin, kokeilla itse ja saada vahvistuksen. Sitten voin olla varma, että osaan.

Oma maahanmuuttajaryhmä auttaa minua paljon opinnoissa. Voin jakaa kokemuksia ja ajatuksia. Saan erilaisia näkökulmia ja opin huomaamaan virheitäni. Tarvitsen

omaa aikaa ja sitä, että opiskelen itse rauhassa. Minua auttaa jaksamaan, kun opettajat, sairaalan ohjaajat ja suomalaiset opiskelijat ovat ystävällisiä ja kannustavia. Oman kulttuurin ihmisten tuki on myös tärkeää.

4.2. Tiedolla valtaistumisen kertomus

Aloittaessani koulutuksen odotin saavani kattavaa, luotettavaa ja viimeisintä tietoa. Halusin, että koulutuksessa varmistetaan tietopuolinen osaamiseni tehokkaasti ja kattavasti. Paljon on oppimista tapahtunutkin ja mielenkiintoni oppimiseen on säilynyt koko ajan. Nyt valmistuessani mietin, että mieleen jääneistä luennoista, hyvästä saadusta materiaalista ja täyteohjelmastakin on koostunut looginen ja kattava kokonaisuus. Kuitenkin olisin halunnut vielä lisää jotakin erittäin spesifiä tietoa. Kokonaisuudessaan lähipäivät olivat hyviä ja myös Moodle (sähköinen oppimisympäristö) oli hyvä oppimisen väline.

Tutoropettajalta odotin vankkaa asiantuntijuutta, ja hän täytti odotukseni. Hän oli selkeä, johdonmukainen ja kannustava tietäjä. Sain rohkaisevaa ja kannustavaa arviointia, millä oli tärkeä merkitys minulle. Kuitenkin odotin vielä enemmän arviointia varmistuakseni siitä, että olin oikealla tiellä. Ryhmän yhteishenkikin tuki opiskeluani. Tulin koulutukseen saadakseni kattavan tiedon. Valmistun nyt varmistuneena siitä, että tietoni ovat ajan tasalla ja omaan viimeisintä tietoa. Sain, mitä lähdin hakemaan. Tällä tietomäärällä varustettuna uskallan lähteä ohjaamaan toisia ihmisiä – potilaita ja asiakkaita. Jos en jotakin tiedä, niin tiedän, mistä löydän avun ja neuvon.

4.3. Taidolla valtaistumisen kertomus

Tulin koulutukseen suoraan työelämästä hakeakseni tietojeni ja taitojeni päivitystä. Koulutuksen sisältö oli mielestäni monipuolinen katsaus, käytännönläheinen ja hyödynnettävä. Koulutuksessa käytetyt potilasesimerkit ja erilaiset tutustumiskäynnit olivat valaisevia. Työharjoittelu oli hyvä, mutta se olisi saanut olla pidempi. Opetuksen ja oppimisen keinoja käytettiin monipuolisesti.

Tutoropettaja oli motivoiva ja innolla työtänsä hoitava ammattitaitoinen organisaattori. Minulle oli tärkeää, että hän oli aina tavoitettavissa ja käytettävissä ja järjesteli kaiken moitteettomasti. Ryhmällä oli minulle merkitystä ammattitaitoni kehittäjänä ja se toimi myös itsearviointini tukena.

Koulutus oli vaativaa. Olen oppinut paljon – olen työssäni ja ohjauksessani varmempi, sillä voin hyödyntää työssäni oppimaani. Olen myös oppinut järjeistämään ajankäyttöäni. Haluan viedä oppimaani uutta tietoa työyhteisöön ja hyödyntää sitä käytännössä.

Koulutuksen alkaessa odotin tietojeni ja taitojeni päivitystä sekä kannustusta ja tukea opintoihini. Yhteenvetona voin sanoa, että tämä oli monipuolinen koulutuskokonaisuus, jossa harjoittelu, käytännönläheiset tehtävät ja tutustumiskäynnit täydensivät tietojani ja taitojani. Myös projektityö oli antoisa. Koulutuksen järjestelyt olivat joustavat ja mahdollistivat työn ja perhe-elämän ohella opiskelun. Opiskelu herätti halun yhä edelleen syventää oppimaani ja viedä sitä käytäntöön. Jatkossa olisi hienoa, jos tälle samalle ryhmälle järjestettäisiin myöhemminkin tapaamisia lyhyiden täydennyskoulutusten merkeissä. Ihmettelen vain, kuinka paljon pitääkään vielä oppia?

4.4. Etsimällä voimaantumisen kertomus

Lähdin opintoihin avoimin mielin tavoitteenani substanssiosaamisen lisäksi myös erilaisten metataitojen vahvistaminen. Koulutus oli haastavaa ja antoisaa syventymistä. Ja mikä parasta, saimme osittain vaikuttaa sen sisältöön. Asiat avautuivat minulle omakohtaisiksi.

Tutoropettajan koin tasa-arvoiseksi ja aidosti kiinnostuneeksi ihmiseksi. Ryhmän jäsenen erilainen tausta toi moniäänistä rikkautta keskusteluihin ja laajensi näkökulmia. Aktiivinen osallistuminen keskusteluihin ja oma-aloitteisuuteni kehittyivät. Pohdintaa omasta kehitymisestä on tapahtunut ja sisäinen motivaatio on löytynyt. Mielenkiinto uuden opiskeluun on herännyt. Vertaisarvioinnista on tullut merkittävä väline. Hoitotyö muuttuu ja kehittyä ja toivon mukaan myös minä muutun ja kehityn. Kiitos, kun sain olla mukana oppimassa!

*”Ja jos vähän mulla vain aikaa on,
mun mieleni kaari on mittaamaton.”*

– Leino –

5. Johtopäätökset ja pohdinta

Vaikka kokemus on aina osoittanut, että aikuisopiskelijat ovat kaikki omia yksilöitään omine odotuksineen ja haaveineen, on heidän kertomustensa syvälinen tarkastelu tuottanut toisaalta uutta ymmärrystä heidän oppimiskokemuksistaan ja toisaalta tärkeitä ja edelleen askarruttavia kysymyksiä. Opiskelijakeskeisyys on aikuisopinnoissa tärkeä lähtökohta, mutta riittääkö ohjauksessa se, että opiskelijoiden odotuksiin vastataan vai pitääkö oppimispolun johtaa kauemmaksi? Opetussuunnitelma antaa opinnoille tietyt raamit, mutta tutorin toimintaan ohjaajana vaikuttavat myös hänen henkilökohtaiset odotuksensa ja kiinnostuksen kohteensa. Nostamme muutamia kertomuksista nousseita teemoja tarkasteltaviksi.

5.1. Ohjauksen akrobatiaa

Aikuisopiskelijan ohjaus on haasteellista, koska opiskelijat ovat tulleet opiskelemaan hyvin erilaisin odotuksin. Useimmilla aikuisopiskelijoilla on opintoja aloittaessaan jokin keskeinen tavoite. Se voi olla varmuuden ja ammattitaidon hakeminen kuten maahanmuuttajilla. Erikoistumisopiskelijoilla se voi olla kattavien tietojen saaminen, tietojen päivitys, taitojen hakeminen käytännön kehittämiseksi tai oman itsen kehittämistä, etsimistä ja löytämistä.

Tutorin tehtävänä on näyttää houkuttelevia mahdollisuuksia, jotta opiskelija pystyisi laajentamaan omaa näkökulmaansa itseensä ja ulos maailmaan. Hoitotieteessä ilmiöstä puhutaan terveytenä, jota esimerkiksi Newman (1996) määrittelee laajenevaksi tietoisuudeksi. Houkutukset eivät saa olla manipulointia, vaan niiden tulee olla kuin avoimia ovia. Opiskelija itse päättää, mistä ovista hän kurkistaa ja lähteekö hän tarkemmin tutkimaan sieltä avautuvaa maailmaa vai pysytteleekö tutussa ja turvallisessa. On ohjauksen akrobatiaa osata avata useita erilaisia ovia, joista jokainen opiskelija voi valita itseään kiinnostavimmat vaihtoehdot ja siten varmistuu, valtaistuu tai voimaantuu valitsemallaan tiellä.

5.2. Tutorin varjosta voimaantumiseen

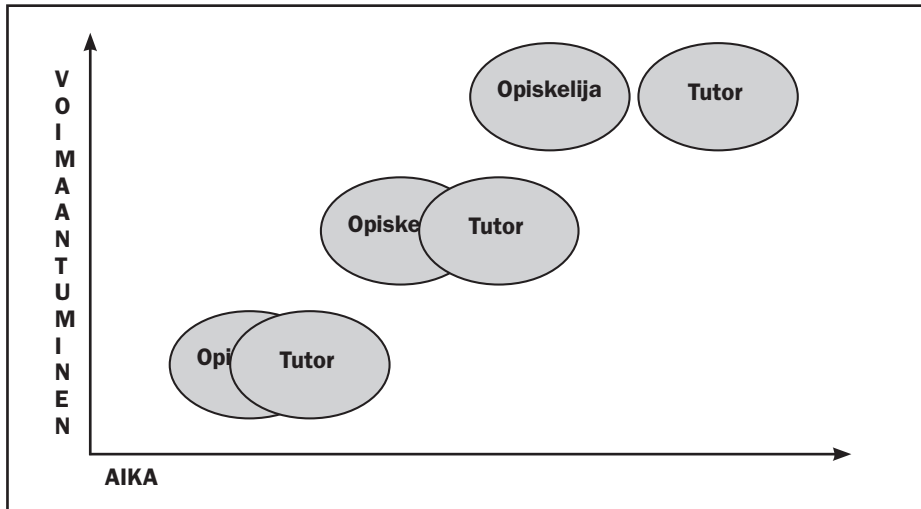
”Kukaan aikuinen ei voi olla toisen opetuslapsi.”

– Lindqvist –

Lindqvistin (1990) mukaan varjo on käsite, joka kuvaa parhaiten toiseutta itsessä. Toiseuden käsitteen ydin on siinä, miten minä ja toinen olemme toisalta erillisiä ja toisalta yhteen kuuluvia, oikeastaan samoja. Varjoon liittyy useita ulottuvuuksia, jotakin outoa, pelottavaa ja raskasta, mutta sitä ei kuitenkaan pidä samaistaa pahuuteen. Varjo on sekä tutorin että opiskelijan raja, kohtalo ja resurssi. Se on itsessä olevaa tiedostamatonta, jonka seuraukset voi nähdä, mutta jonka pohjaa ei koskaan suoraan tavoiteta.

Jos tutor ei ole uskaltanut tutkia ja tunnistaa omaa varjoaan, opiskelijoille on tarjolla suuri valta hämmentää häntä ottamalla tiedostamattomasti esiin asioita, jotka ovat tutorille sillä hetkellä vaikeita, ristiriitaisia ja eniten keskeneräisiä. Valtaistuneet opiskelijat koetaan helposti rasittavina ja opettajien kyvykkyyttä punnitsevinä. Tietoa hakevat opiskelijat arvioivat opettajan tietämystä, kun taitoa hakevat puolestaan opettajan taitojen ajantasaisuutta. Tutorin tietoisuus omasta varjostaan suojaa häntä tiedostamatonta julmuudelta ja parhaimmillaan se auttaa näkemään omaa suuruudenhulluutta ja välttämään sitä. Kun tutor tunnistaa varjonsa, hänen on vaikea kohdella kaltoin oh-

jattaviaan. Parhaimmillaan tutorin ja opiskelijan varjoista voi muodostua silta heidän välilleen. (Lindqvist 1990.) Opiskelijalla tulee olla rohkeutta tulla esiin tutorin varjon alta, ja tutorilla tulee olla voimaa ja keinoja päästää tai tuupata opiskelija omille siivilleen (kuvio 1).

Kuvio 1. Tuutorin varjosta voimaantumiseen (Mattila & Airola 2008).

Aina opiskelijalle ei kuitenkaan mahdollistu voimaantuminen. Tutor ei aina uskalla tai halua antaa opiskelijan voimaantua. Nurmen (2008) mukaan ainakin osa suomalaisista potee auttajasyndroomaa, joka ilmenee siten, että heikompa, tässä tapauksessa opiskelijaa, halutaan auttaa, mutta hän ei saisi vahvistua. Tutor voi kokea hankalana voimaantuneen opiskelijan tai jopa pelätä häntä. Neuvottomalla tutorilla ei ole väliä työkennellä voimaantuneen opiskelijan kanssa. Toisaalta tutor voi näin käyttää valtaansa ja saada siitä tyydytystä. Tällöin opiskelijalle on helpointa ja turvallisinta suostua olemaan tutorin varjossa (ks. kuvio 1).

*”Peto olen. Peljätän,
kun näytän näköpäini.”*
– Leino –

Vaikka opiskelija voimaantuukin aina itse, tutorin merkitys on tärkeä opiskelijan voimaantumisen polulla. Jos tutor oivaltaa voimaantumisen merkityksen, opiskelijoiden kanssa työskentely on erittäin palkitsevaa ja molemmat voimaantuvat vuorovaikutuksessa. Opettajan taito olla vertaisena laajentaa tiedon- ja taidonhakijan mahdollisuuksia voimaantumisen tielle.

*”Pisar olen. Pienenen
tai suurenen kuin tahdon.”*

– Leino –

Voimaantumisen aste ja rohkeus voimaantua vaihtelevat. Opiskelijan voimaantumisen saattaa lisääntyä koulutuksen etenemisen myötä. Ohjaus tukee opiskelijaa tulevaisuutensa jäsentämisessä siten, että hän kokee voimaantuneensa ohjausprosessin aikana (Lerkkanen 2008).

5.3. Valtaistuminen ja voimaantuminen

Valtaistumisen ja voimaantumisen erottaminen toisistaan on haasteellista ja voidaan-kin kysyä, onko koulutuksen tavoitteena valtaistunut vai voimaantunut ammattilainen. Sekä valtaistuminen että voimaantuminen ovat ihmiselämän yleisinä ilmiöinä nähtävissä sekä tutorissa että opiskelijoissa. Voimaantuminen kääntyy helposti valtaistumispyrkimykseksi silloin, kun sitä yritetään tukahduttaa. Tällöin voimaantumisen mahdollisuus vaihtuu vallankäytöksi tai puolustukseksi. Esimerkiksi nopea ja rutiininomainen toisen ymmärtäminen on itse asiassa kohtaamattomuutta. (Lindqvist 1990). Valtaistuminen näkyy pätemisenä joko tiedollisesti ja/tai taidollisesti, mikä tulkitaan usein virheellisesti voimaantumiseksi. Valtaistuminen vaatii ulkoista vahvistusta, ja ulkoisena vahvistajana voi olla juuri tieto tai taito. Valtaistumisen arvo on välineellinen, ja vallankäyttäjät tavoittelee voittoa ja omaa kunniaansa.

Voimaantuminen on sisäsyntyinen prosessi, jonka perustana on tasavertainen ihmissyys. Se on jokaisen oman olemisen kunnioittamista ja ilmenee vertaisdialogisena vuorovaikutuksena. Tieto ja taito kulkevat voimaantumisen prosessissa mukana rikastuen ammatillista osaamista ja kehittymistä. Voimaantunut etsii itseään ja ihmetellen kunnioittaa toista, myös itsekseen tulevaa ihmistä.

Yhteenvetona aikuisopiskelijan ohjauksessa on pohjimmiltaan aina kysymys joko tutorin ja opiskelijan keskinäisestä kilpailusta tai toistensa voimaantumisen sallivasta ja sitä edesauttavasta dialogisesta suhteesta. Raja näiden välillä on liikkuva kuin veteen piirretty viiva. Tie valtaistumisesta voimaantumiseen kulkee havahtumisen kautta, mikä edellyttää sekä tutorilta että opiskelijalta rohkeutta tarkastella itseään ja omaa toimintaansa. Sekä tutor että opiskelijat voivat toimia toistensa havahduttajina, mikä vaatii avointa, tasavertaista ja luottamuksellista yhteistyösuhdetta. Se on kahden ihmisen välinen olemassaolokokemus, joka joko mahdollistaa voimaantumisen tai estää sen.

*”Pois aurinko painui, lankesi ilta,
jää taivahan rannalle säihkyvä silta.”*

– Leino –

Lähteet

Annala, J. 2002. Ammattikorkeakoulun HOPS – vähän vanhaa, vähän uutta ja vähän lainattua? Teoksessa J. Helander & S. Seinä (toim.) Citius. Altius. Fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 83-91.

Dreyfus, H.L. & Dreyfus, S.E. 1986. Mind over machine. New York: Free Press.
Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Vantaa: Dark Oy, 41-43.

Garam, I. 2007. Aikuiskoulutus ja kansainvälisyys. Suomalaisten oppilaitosten näkemyksiä kansainvälisestä toiminnasta. Occasional paper 2/2007. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO, 29-30.

Hakkarainen K. & Järvelä S. 2005. Tieto- ja viestintätekniikka asiantuntijaksi oppimisen tukena. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Helsinki: WSOY, 241-256.

Helander, J. & Seinä, S. 2005. Mielen malleista ohjaustodellisuuteen – ohjausteorioiden opinto-ohjaajankoulutuksessa. Teoksessa J. Lerkkanen (toim). Opinto-ohjauksen tarkoitus. Opinto-ohjaajankoulutuksen 20-vuotisjuhla-julkaisu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51, 13-18.

Kaikkonen, P. 1999. Kulttuurien välinen oppiminen ja kasvatusta. Teoksessa K. Matinheikki-Kokko (toim.) Monikulttuurinen koulutus – perusteita ja kokemuksia. Opetushallitus, 17-22.

Koppinen, M-L. 1999. Monikulttuurinen opettaja – silta kahden kulttuurin välillä. Teoksessa K. Matinheikki-Kokko (toim.) Monikulttuurinen koulutus – perusteita ja kokemuksia. Opetushallitus, 145-150.

Lairio, M., Puukari, S. & Varis, E. 1999. Oppilaanohjaus maahanmuuttajaoppilaiden tukena. Teoksessa K. Matinheikki-Kokko (toim.) Monikulttuurinen koulutus – perusteita ja kokemuksia. Opetushallitus, 127-141.

Lauri S. 2006. Hoitotyön ydinosaaaminen ja oppiminen. Helsinki: WSOY.

Leino E. 1914. Painuva päivä. Katkelma runosta Painuva päivä.

- Leino E. 1915. Elämän koreus. Katkelma runosta Aamun sarastaessa.
- Leino E. 1917. Leirivalkeat. Katkelma runosta Tähti.
- Leino E. 1924. Shemeikan murhe. Katkelma runosta Opettaja.
- Lindqvist M. 1990. Auttajan varjo: pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa. Helsinki: Otava.
- Lindqvist M. 2005. Toivosta ja epätoivosta. Helsinki: Otava.
- Maahanmuuttajataustainen opo on kulttuurisensitiivinen. 2007.
Saatavissa: <http://home.cimo.fi/campus/alla.html>. Luettu 8.3.2008.
- Mattila H. 2008. Voimaantumisen ydin, sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten mahdollisuuksia voimaantua. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 151. Kuopio: Kopijyvä.
- Peavy, V.R. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.
- Pohjola S. 2007. Maahanmuuttajataustainen opo on kulttuurisensitiivinen.
Saatavissa: <http://home.cimo.fi/campus/alla.html>.
- Seinä, S. 2002. Toiminnan suuntaaminen sen mukaan, mitä on näköpiirissä. Teoksessa J. Helander & S. Seinä (toim.) Citius, altius, fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset, 15-20.
- Toiviainen, H. 2008. Ohjaamisen mahdollisuudesta. Aikuiskasvatus 28 (1), 73.
- Tynjälä P. 2005. Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuuden edellytysten rakentaminen koulutuksessa. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Helsinki: WSOY, 160-179.
- Valleala, U. 2007. Oppiiko vanha koira uusia temppuja? Näkökulmia aikuisten opiskeluun ja oppimiseen. Teoksessa K. Collin & S. Paloniemi (toim.) Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttänä. Juva: WS-Bookwell, 55-72.

Kaija Huhtanen

VARUSKUNTAOITTOKUNNASTA PUHALLIN- OPETTAJAKSI

1. Aluksi

Tässä artikkelissa tarkastelen musiikin aikuisopiskelun ohjaamista ja alaan liittyviä erityispiirteitä, niin opintojen kuin sisällön ohjaamisen osalta. Tuon "särön" (Malinen 2000) käsitteen kautta esiin aikuisen oppimisen erityislaatua ja aikuisen ohjaamisen ominaislaatua sekä pohdin aikuisen ohjaamisen haasteita musiikin alalla. Tarkastelen ohjaussuhteen dialogisuuden ehtoja sekä opiskelijan voimautumista ohjattavan aikuisopiskelijan, Nooran¹ tarinan kautta. Tekstissä olevat lainaukset (kursivointi) ovat peräisin hänen puheestaan tai vaihtamistamme sähköpostiviesteistä.

2. Selvät sävelet

Voitaisko tavata heti tänään, infojen jälkeen?

Taivas on pilvessä ja sateen mahdollisuus leijuu ilmassa syyskuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2007. Lukuvuoden avajaisseremonia Lahden ammattikorkeakoulun Musiikin laitoksella hassutteluineen on juuri saatu vietyä läpi – me opettajat lauloimme yhdessä Irwinin laulun "Vain elämää, ei sen enempää" reippaaksi syksyn aloitukseksi sekä puhuimme erittäin epäviralliseen sävyyn omista vastuualueistamme. Tervetulo-kahvit ja -kakut on nautittu sekä ensimmäinen opintojen ohjausta koskeva info on pidetty. Työhuoneeseeni astuu Noora, reippaan oloinen nuori nainen. Kädessään hänellä on uusille opiskelijoille jaettu kansio, joka sisältää monenmoisia papereita, muun muassa lukujärjestyspohjan, lomakkeet henkilökohtaista opintosuunnitelmaa ja matkalippujen alennusta varten, tietojärjestelmiin tarvittavan AD-tunnuksen sekä paljon muuta tietoa.

En tiedä Noorasta vielä mitään muuta kuin sen minkä hakuun liittyvät paperit kertovat. Tiedän, että hänen pääinstrumenttinsa on klarinetti, työpaikka on Mikkelin varuskuntasoittokunnassa ja että hänellä on tehtynä muusikon tutkinto toisen asteen koulutuksesta Päijät-Hämeen konservatoriossa. Tutustuminen ja samalla yhteinen ohjausmatkamme alkaa tästä hetkestä.

Käy ilmi, että edeltävä tutkinto on tehty oppisopimuskoulutuksessa. Lisäksi Nooralla on monivuotinen kokemus sotilassoittokunnassa soittamisesta (virka) sekä opetusko-

¹ Nimi muutettu.

kemusta kansalaisopistosta vuodesta 1999 lähtien (klarinetti, huilu, saksofoni). Hänen tavoitteenaan on työtehtävien monipuolistaminen sekä opettajaksi pätevytyminen. Niinpä alamme käydä läpi Nooran aiempia opintoja ja niistä saatavia hyväksilukuja, pohdimme opintojen suoritusjärjestystä, manailemme vielä osittain keskeneräistä yhteistä lukujärjestystä, haemme pedagogisten opintojen aikoja, mietimme opinnäyte-työtä ja siihen liittyvää seminaaria.

En vielä osaa yhtään arvioida, miten Nooran opinnot lähtevät sujumaan, millainen hänen motivaationsa on tai miten realistiset hänen odotuksensa niin opinnoista kuin omasta kapasiteetistaan mahtavat olla. Luottaako hän minuun ja kaikkiin meihin, jotka koulutusta toteutamme? Entä miten hän mahtaa saada aikataulunsa Mikkelistä saakka soviteltua, miten hänen muu elämänsä mukautuu työskentelyyn aikuisopiskelijana? Sillä työnteostahan tässä on kyse, ja kyvystä priorisoida asioita ja joustaa tilanteen mukaan.

On ehkä parempi, ettei Noora tiedä, miten vihreä olen aikuisopiskelijoiden ohjaajana. Olen toki aiemmin ohjannut kymmeniä opinnäytetöitä, myös aikuisten kanssa ja tuuppinut hellän rohkaisevasti loppusuoralla olevia aikuisopiskelijoita kohti maalia ja valmistumista. Vilpittömän iloisena heidän puolestaan olen voinut ojentaa heille ruusun valmistujaisjuhlassa. On tuntunut hyvältä saatella heitä, jokaista yksilönä, halauksin ulos opinahjostamme. En ehkä ole muodollisesti pätevä ohjaamaan aikuisten opintoja, mutta osaan toimia jollakin intuitiivisella tasolla. Lisäksi siitä on vasta muutama vuosi, kun itse sain omat aikuisopintoni päätökseen. Minulla on siis tuoretta kokemusta opiskelijana olemisesta, joskin tunnistan yhä selvemmin oman tarpeeni kasvattaa tietämystäni sekä taitojani aikuisten ohjaamisesta.

Havaitsemme, ettei Nooran kansioista kuitenkaan löydy opetuksen observointia varten laadittua lomaketta. Lähdemme sitä yhdessä hakemaan opintotoimiston puolelta. Näin on saatu yhteinen matkamme alkuun.

3. Laajemmille lavoille

Ajattelin, että tätä kautta mulla on enemmän mahdollisuuksia.

Musiikin alalla aikuiskoulutukseen hakeutuvilla on tyypillisesti takanaan, lähi- tai kaukomaanmuutossa, konservatoriossa suoritettu soiton/laulunopettajan tutkinto. Tällöin on kyse aiempien opintojen päivittämisestä; jossain yhteyksissä kuulee vielä käytettävän termiä "muuntokoulutus". Jotkut hakijoista ovat suorittaneet tuoreemman toisen asteen tutkinnon ja ovat nyt hakemassa varsinaista opettajanpätevyyttä. Mikäli opetustyössä oleva haluaa saada pätevän palkkaa, on vähintään ammattikorkeakoulu-

tutkinto oltava suoritettuna. Näin ollen usein motivaation lähteenä ovatkin taloudelliset näkökohdat, mutta yhtä lailla taustalla voi olla halu laajentaa omaa osaamistaan ja päivittää tietämystään, joka on kenties jo pitkän aikaa sitten hankittua. Musiikin alalla on tarjolla vain vähän täydennyskoulutusta, eivätkä työnantajat ole olleet erityisen innokkaita kustantamaan työntekijöidensä lisäpätevyitymistä. Alalle on toistaiseksi ollut tarjolla sen verran runsaasti koulutettua työvoimaa, ettei ole ilmaantunut tarvetta huolehtia talossa jo olevien osaajien tietojen ja taitojen paikkaamisesta. Uusia, juuri valmistuneita on paljon vapailla työmarkkinoilla.

Työtilanteen muutos näkyy muun muassa siinä, että vastavalmistuneille ei ole vakiutisia työsuhteita tarjolla, vaikka työtä sinänsä löytyy (Karhunen & Rensujeff, 2006). Tästä johtuen monet orkesterisoittajat katsovat viisaimmaksi hankkia myös opettajanpätevyyden. Tällöin työmahdollisuudet lisääntyvät huomattavasti. Nooran tapaus on esimerkki tästä ilmiöstä: varuskunnan soittokunnassa soittamisen lisäksi hän kauko- viisaasti haluaa taata itselleen laajemman osaamisen.

Musiikin alalla aikuisten haku koulutukseen tapahtuu nuorten haun jälkeen, yleensä kesäkuun alussa. Hakukelpoisuus käsittää 1) korkeakoulukelpoisuuden 2) riittävät musiikkiopinnot (<http://www.lamk.fi/mus/hakeminen/aikuiset/>). Suurin osa hakijoista on suorittanut jo aiemmissa opinnoissaan pääinstrumenttinsa B-tutkinnon, joten pääsykokeeseen ei sisälly soittokoetta. Pääpaino on haastattelussa, jossa pyritään saamaan selville hakijan motivaatio sekä edellytykset suoriutua koulutuksesta. Opintojen ohjaus alkaa itse asiassa jo tästä haastattelusta.

Nooran kohdalla on kyse nimenomaan siitä, että hänen osaamisrepertuaarinsa ja etenkin muodollinen pätevyytensä laajenee. Urapolkujen vaihtoehdot kasvavat merkittävästi tämän käynnissä olevan koulutuksen avulla. Noora on jo ehtinyt toimia opetustehtävissä lähes kymmenen vuoden ajan, joten substanssi on hänelle varsin tuttua. Tästäkin huolimatta nyt meneillään oleva koulutus on jo lisännyt hänen taitojaan ja tietämystään, muun muassa ohjattu opetusharjoittelu ja didaktiikka ovat olleet apuna. Toisaalta kasvatustieteen opinnot ovat olleet odotetun kaltaisia. Oletettavasti opinnäytetyön tekeminen tulee antamaan uutta ymmärrystä aikuisten opettamisesta. Erityisen kiinnostavaa on se, millaisen "Opettajaksi kasvun portfolion" (Huhtanen 2006) hän tulee tuottamaan. Sen työstäminen sisältää oman toiminnan ja aiempien kokemusten reflektiota, mutta myös koko opiskeluaika eri osioineen käydään läpi. Nooran käytännön kautta omaksuma hiljainen tieto on epäilemättä antanut hänelle pääomaa opetustyöhön, mutta toistaiseksi hän ei ole joutunut arvioimaan siihen sisältyviä rutiineja kriittisesti. Portfoliotyöskentely johdattaa hänet tarkastelemaan kriittisesti opettamisen malleja ja niihin sisältyviä arvoja. Tämän seurauksena hän kykenee ottamaan mukaan omaan työkalupakkiinsa sen hyvän, mikä niissä on ja vastaavasti pääsemään eroon vähemmän toimivista elementeistä.

4. Aikuisen oppiminen ohjaamisen lähtökohtana

Aikuisopiskelijan pitää olla itse aktiivinen.

Aikuisopiskelijalla on jo huomattava määrä niin taitoa kuin kokemusta omalta alaltaan. Verrattaessa häntä nuoreen opiskelijaan, hän on huomattavasti itsenäisempi sekä itseohjautuvampi (Keralampi 2007, 20-21). On syytä myös ottaa huomioon hänelle jo mahdollisesti vakiintunut ja useimmiten tiedostamaton oppimisen tapa. Lisäksi aikuisopiskelijan elämän- ja työtilanne saattavat sanella opiskelulle huomattavasti tiukemmat reunaehdot verrattaessa heitä nuoriin opiskelijoihin. Nämä kaikki yhdessä edellyttävät ohjaajalta toisenlaista lähestymistapaa, kuin nuorten opiskelijoiden kanssa toimittaessa. Onko aikuisia ohjaava valmentaja, konsultti vai fasilitaattori? (Huh-
tanen 2008.) Millaisella tavalla hänen tulisi toimia, miten asennoitua, jotta aikuinen voisi saada opiskelustaan mahdollisimman paljon irti sekä kokea omanlaisensa voimautumisen (ks. Siitonen 1999) opintojensa kautta? Mahdollista on myös se, että aikuisopiskelijan odotukset niin opintoja kuin niiden ohjausta kohtaan ovat epärealistiset. Ei myöskään ole tavatonta, että työelämän vastuista ja rooleista irti päästäessään aikuisopiskelija saattaa regressoitua ja alkaa käyttäytyä vaativan lapsen tavoin. Tämä kohdistuu suoranaisena kiukutteluna ohjaajaa kohtaan.

On ensisijaisen tärkeää selvittää aikuisopiskelijan oma motivaatio, sekä ulkoinen että sisäinen, mielellään jo opintoihin hakeutumisen vaiheessa. Se on koko opiskelun kantava voima ja ainoastaan sen siivittämänä aikuinen kykenee sitoutumaan pitkäjänteiseen ja systemaattiseen toimintaan. Aikuista ohjattaessa on tärkeää tuntea hänen oppimishistoriansa. Esimerkiksi soittotaidon oppimisen alueella hänellä saattaa olla kokemuksia, jotka värittävät hänen käsityksiään itsestään oppijana. Tällöin oppimisen lähtökohta voi olla negatiivinen (ks. esim. Numminen 2005), jolloin tehtävänä on ensin päästä kiinni aiempien asenteiden poisoppimiseen. Vasta tämän jälkeen päästään suuntautumaan uuden oppimiseen terveeltä pohjalta.

Anita Malisen (2000) väitöstutkimus esittelee tunnetuimpien aikuispedagogiikan tutkijoiden – Malcolm Knowlesin (1985, andragogiikka), David Kolbin (1984), Jack Mezirowin (1991), Donald Schönin (1983) ja Reg Revansin (1982) – oppimisteorioita. Näiden perusteella Malinen pitää aikuisen oppimisen lähtökohtana hänen elämäkokemustaan, jonka varaan oppiminen kiistattomasti rakentuu. Aikuisen mukana kulkeva kokemuksellinen tieto koostuu kahdesta kerroksesta. Tietämisen ja osaamisen "kova ydin" on sanaton, kokonaisvaltainen ja siihen aikuisella sisältyy "totuus" maailmasta. Ytimessä sijaitsevat ne perustavanlaatuisimmat käsitykset, jotka ovat kehittyneet ensisijaisten kokemusten myötä. Ydintä ympäröi "suojaava vyöhyke", joka käsittää joustavampia käsityksiä, "toissijaisia hypoteeseja". (Malinen 2000, 134–135.) Oppimisen haasteena on päästä kiinni kovan ytimen sisältämiin käsityksiin, haastaa ne ja mahdollisesti muuttaa niitä.

Malisen mukaan aikuisen oppiminen on tietämisen ja osaamisen kovassa ytimessä olevien ennakkoluulojen ylittämistä. Tarkoitus on päästä tilanteeseen, jossa ensisijaiset käsitykset – ennakkoluulot – antavat myöten. Tästä Malinen käyttää "särön" käsitettä: todellista oppimista voi tapahtua vain, mikäli aikuisen oppijan tapaan ajatella ja tietää saadaan syntymään särö. Särö, epäily, seuraa elämäkokemuksen ja ravistelevan oppimiskokemuksen yhteentörmäyksestä. Asiat näyttäytyvät yllättäen ennalta arvaamattomassa valaistuksessa ja aiempi, turvallinen ja tiedetty tulee haastetuksi. Ilmiötä voisi verrata mannerlaattojen liikkumiseen. Tämän seurauksena aikuisessa herää tarve todelliseen oppimiseen. Jos taas säröä ei synny, opiskelija vain suorittaa kurssin tai tentin.

Mitä tämä sitten merkitsee opiskelijan ohjaamisen kannalta? Ohjaajan on hyvä tiedostaa, että aikuisessa ilmenevä taitaminen kantaa sisällään hiljaisesti (tacit) tiedettyä, joka perustuu vuosien kokemukselle. Tämä näyttäytyy vankkana kerroksena vakiintuneita ajattelu- ja toimintatapoja, jotka ylläpitävät rutiineja (ks. Kauppi 2004, 195). Kuitenkin tätä kokemusten rikkautta on syytä kunnioittaa, antaa sille tilaa ja koettaa hyödyntää niitä ohjauksessa. (Saarnivaara 2004, 114.) Aikuisen ennakkokäsitysten muuttuminen ei käy nopeasti, mutta kun aikuinen viimein antautuu muutokseen, voivat seuraukset olla huomattavan laajakantoiset. Elämä ei ehkä palaudukaan samoihin uomiin opiskelujen jälkeen.

Kaiken kaikkiaan aikuista ohjattaessa on syytä hyväksyä se, että hänellä on hyvin erityyppisiä tavoitteita. Osa heistä tulee hyvin käytännöllisellä asenteella hakemaan tiettyä koulutusta ja siihen sisältyvää todistusta, joka takaa paremman palkan ja pätevoitää muodollisesti. Heidän tarpeensa on lähinnä saada neuvontaa ja tietoa opintojen toteutuksesta, eikä joutuminen syvällisen oppimisen aiheuttamaan turbulenssiin näytä heidän kohdallaan edes tarkoituksenmukaiselta. Osalle aikuisopiskelijoista itse substanssin omaksuminen ei tuota ongelmia, sen sijaan kompastuskiviksi voivat muodostua esimerkiksi opintojen edellyttämän tietotekniikan hallinta tai vieraat kielet. Aiemmas- ta opiskelusta kun on saattanut kulua vuosikymmen tai parikin. Väistämättä mukana on myös niitä aikuisia, joille opiskelu tuottaa niin suuren haasteen, että opinnot jäävät kesken, kaikesta asiantuntevasta, tukevasta ja empaattisestakin ohjauksesta huolimatta. Joidenkin yksilöiden kohdalla "särö" kuitenkin pääsee syntymään ja koko elämää ravisteleva muutos lähtee käyntiin todellisen oppimiskokemuksen seurauksena. Voi käydä niinkin, että opiskelun seurauksena koko elämä muuttuu.

5. Musiikin alan erityispiirteet ohjauksen kannalta

Useimmilla koulutusaloilla sekä aikuisten että nuorten opintojen ohjaus voidaan toteuttaa ilman itse alan substanssin tuntemusta. Kun ohjaajalla on tietoa ja kokemusta ohjauksen käytänteistä sekä vankka tuntemus koulutuksen rakenteesta ja menettelytavoista, voi hän toimia myös aikuisen opintojen ohjaajana. Musiikki, kuten muutkin taidealat, on tässä mielessä poikkeus. Kysymys on aina jossain määrin taitelijana ja persoonallisuutena kypsymisestä, mikä ei ole aivan sama asia kuin muilla aloilla tapahtuva asiantuntijuuden ja ammatillisuuden kasvu. Taidealojen henkilökohtaisuus muodostaa omanlaisensa haasteen myös opintojen ohjaamisen kannalta. Identiteettiin liittyvät kysymykset ja ongelmat tulevat näillä aloilla muita vahvemmin esille. Alalle on sosiaalistuttu huomattavan nuorena (ks. esim. Laanti 2006). Maaailma on näyttäytynyt vaikkapa "viulunmuotoisena" jo alle kouluikäisestä asti, ja nuorena tapahtunut ammatinvalinta – jos sitä ylipäätään on edes tehty – on perustunut jo olemassa olevalle soittajaidentiteetille (ks. Huhtanen 2004, 28-29, 31-33, 86-91; Lepistö 1991). Myös se, että ammattiin liittyvää soitto- / laulutaitoa on hankittu tyypillisesti jo lapsuudesta asti, muodostaa omanlaisensa haasteen.

Ennakkokäsitysten murtuminen, mikä on todellisen oppimisen edellytys, on musiikin alalla erityisen rankka prosessi, sisältyyhän siihen elämän perustavanlaatuisen arvojen kriittinen tarkastelu. Yhtä lailla tiedostamatta rakentuneen identiteetin perinpohjainen tarkastelu saattaa johtaa aikuisopiskelijan suuren hämmennyksen valtaan. Musiikin alalla toimivien identiteetti on rakentunut pitkälti suhteessa oman instrumentin kanssa toimimiseen vuosikymmenten kuluessa. Mestari-kisälli –suhteessa lapselta lähtien toteutunut opetus on jättänyt lähtemättömät jälkensä tapaan olla opettajana. (Huhtanen 2006.) Yhtä lailla aikuisopiskelijat kuljettavat tyypillisesti mukanaan omien mestareidensa toimintamalleja. Niiden turvin on saatettu vuosikausia harjoittaa menestyksellistä opettajan praktiikkaa oppilaitoksissa. "Särön" syntyminen voi saattaa koko aiemman toiminnan uhatuksi: miten toimia siitä eteenpäin? Uuden rakentaminen vie aikaa ja on työlästä; vanhaan ajatteluun ja sen mukaiseen toimintaan palaaminen olisi ehkä sittenkin helpompaa...²

Alan omakohtainen tuntemus on erityisen merkittävää silloin, kun ryhdytään tekemään hyväksilukuja aiempien opintojen perusteella. Niin Nooran, kuin monen muunkin ohjattavani kohdalla olen saanut huomata, kuinka tärkeää on ymmärtää erilaisten opintokokonaisuuksien sisältöjä. Aivan helposti ei esimerkiksi "satsiopin" sisältö avaudu ulkopuoliselle. Kysehän on itsestäänselvästi soinnutuksen ja muotoanalyysin yhdistelmästä. Sisällön tuntemus auttaa myös merkittävästi siinä, että ymmärtää opiskeltavien

² Toisinkin voi käydä. Osa aikuisopiskelijoista koostuvasta portfolioryhmästäni, joka sai Opettajaksi kasvu –opintojakson päätökseen keväällä 2007, totesi lähes valaistuneen oloisena, että vasta kyseinen kurssi on saanut heidät ymmärtämään, mille heidän opetustyönsä musiikkiopistossa varsinaisesti rakentuu ja mitä se todellisesti merkitsee.

kokonaisuuksien mahdollisen opiskelujärjestyksen. Musiikin alalla ei voi noukkia tarjottimelta mitä tahansa haluamassaan järjestyksessä, koska oppiminen voi edetä vain tietyssä järjestyksessä. Lisäksi se, että on itse kulkenut läpi taiteilijaksi kasvamisen kivun ja kauneuden taipaleet, kärsinyt omat esiintymisjännityksensä ja kokenut omat riittämättömyyden tunteensa toisiin vertailtaessa, auttaa samaistumaan opiskelijan ahdistukseen aivan toisenlaisesta perspektiivistä. Niin empatiaa kuin inhimillisyyttä kaiataan toisinaan erittäin paljon.

6. Nyt tehään – virkavapaata on tää vuosi – sit ei taas ehdi

Nooran opintoihin kohdistuvat odotukset tuntuivat liittyvän nimenomaan hänen pääaineeseensa (klarinetti), opetusharjoitteluun sekä ainedidaktiikkaan. Myös kasvatus-tieteelliset opinnot kiinnostivat ja opinnäytetyön tekeminen motivoi häntä. Työnimenä opinnäytetyöllä on ollut "Kansalaisopistot musiikkipedagogin työpaikkana", mikä osuu suoraan Nooran arkeen, kansalaisopisto kun oli ollut hänen toinen työnantajansa jo vuodesta 1999 lähtien.

Hyväksilukujen jälkeen Nooralle jäi suoritettavaksi noin 90 opintopistettä. Opintoajan kestoksi oli realistista suunnitella puolitoista vuotta. Tässä vaiheessa (huhtikuu 2008) tilanne näyttää erittäin hyvältä. Noora on edennyt täydellisesti aikataulunsa mukaisesti, kaikki suunnitellut kurssit ovat tulleet suoritetuiksi ja vieläpä hyvin arvosanoin. Hänellä näyttää olevan itsetunto kohdallaan, sillä hän on myös kyennyt antamaan varsin osuvaa kritiikkiä koulutuksen järjestämistä tai sisältöjä kohtaan. Hänen kohdallaan olen joutunut miettimään, emmekö ole organisaationa valmiita näin ketterään ja nokkelaan opiskelijaan.

Kasvatustieteen opinnot olivat jotakuinkin odotettuja, joskin kritiikkiä ovat saaneet jotkut yksittäiset opintojaksot, mm. didaktiset perustaidot. Sieltä napsahti 3 opintopistettä tosi helposti. Lisäksi kurssin vetäjä toimi Nooran mukaan väärin päin koettaessaan ympätä väkisinkin kasvatustieteellisen termin kuvaamaan todellisuutta. Muutakin jaksoja Noora kritisoi, muun muassa palautteen saamisen suhteen, jota hänen mukaansa ei saanut kunnolla. Mua ihmetyttää kovasti, kun tenttejä ja kirjallisia tehtäviä ei saa takaisin. Niistä virheistähän sitä parhaiten oppisi ja mieleen jäisi! Tietää, että virheitä on, mutta et tiedä mitä. Sittenkin 'opiskelua tenttejä varten'? Myös kieliopinnot saavat tuomionsa: Ymmärrän, että mieluummin muusikot tekisivät esim. kielet omassa ryhmässään että ammattikieltä tulisi, mutta sitten pitäisi opettajan paremmin toteuttaa tätä. Englannin osalta toimi, mutta ruotsi oli kyllä ISO pettymys prepositiopainotteisine tunteineen. Käytännön luetun tai kuullun ymmärtämisen kanssa kurssilla ei ollut mitään tekemistä. Tässä siis haaste ammattikorkeakoulun yhteisille opinnoille.

Mikä on tehnyt etenemisen Nooralle helpoksi? Ensinnäkin hänellä itsellään on alusta alkaen ollut selkeä päämäärä, *tää tehdään reilussa vuodessa*, suurimmaksi osaksi hänen virkavapaansa aikana. Toiseksi hänellä oli suuri määrä hyväksiluettuja opintoja niin aiemmasta tutkinnosta kuin työkokemuksen perusteella. Lisäksi hänen olosuhteensa vaikuttavat opiskelun kannalta ideaaleilta: virkavapaus antaa tarvittavan rauhan opiskella, perhe ei rasita (sitä ei ole!). Noora vaikuttaa kaikin tavoin tasapainoiselta ja oppimishaluiselta. Hänen aiemmat opintonsa ovat siinä määrin tuoreessa muistissa, että opiskelu toimintana tuntuu tutulta ja Nooralla on hyvät opiskelutaidot. Myös tietotekniikka on hallussa, edes verkossa toimiminen ei tuota kitkaa. Opinnäytetyön aihe on suoraan Nooran opetustyön arjesta ja auttaa häntä itseään konkreettisesti omassa opetustyössään. Katsellessa hänen saamiaan arvosanoja opintorekisteristä on pakko todeta, että hän on fiksu nuori nainen.

Toisin kuin verkkaisemmat, "tyypilliset", aikuisopiskelijat, Noora kävi heti syksyllä käsiksi yhteisiin ammattikorkeakoulu- sekä pedagogisiin opintoihin, täsmälleen yhdessä sopimassamme järjestyksessä. Häkellyttävällä tarkkuudella hän on edennyt kirjaimellisesti suunnitelman mukaan. Vaikuttaa siltä, että hänen kaltaisensa ihminen toimii systemaattisesti ja saa tyydytystä siitä, että opintopistetili karttuu ja suunnitelmassa pysytään. Kysyttäessä omasta jaksamisesta ja pärjäämisestä tiukassa aikataulussa Noora toteaa: *Itsetuntemus on auttanut. Tiedän, millainen olen ja mihin kykenen*. Hänen mukaansa aiempi opiskelu aivan lähimenneisyydessä on antanut hyvän rutiinin sekä varustanut realismilla. Teknologian tuore haltuunotto on ollut suureksi avuksi.

Lieviä pettymyksiäkin tuli. Aikuisopiskelija ei saa enää instrumenttiopetusta, mikäli hän on jo aiemmassa tutkinnossaan suorittanut pääinstrumenttinsa B-kurssitason. Tämä tehdään selväksi jo hakuvaiheessa, mutta selvästikin Nooralla oli kaipaus saada soittaa, edes ryhmässä. Hän toteaa, että [...] *se yllätti, ettei ollut mitään soittoa. Tiesin, ettei yksilösoittoa enää ole luvassa, mutta odotin ehkä juuri niitä ryhmätunteja, mutta sekin nyt johtuu siitä, että ei ole muita klarinettiopelinjalaisia*. Järkevänä ihmisenä hän kuitenkin ymmärtää syyn sekä myös sen, miten olisi voinut toimia toisin. *Jos olisin paremmin tämän tiedostanut, olisin yrittänyt tunkeutua vaikka huilitien tunnille. Se olisi ollut mielenkiintoista ja antoisaa, mutta en osannut mennä asiaa Rainerilta (puhaltimien vastuulehtori) kysymään*.

Nooran tapaus tuo esiin sen, ettei Musiikin laitos koulutuksen järjestäjänä ole tottunut näin nopeaan ja määrätietoiseen opiskelijaan. Kärsimättömyyden tenttien palautetta kaivatessa on syytäkin ravistella myös hitaammalla vaihteella toimimaan tottuneita opettajia. On aika totutella uudentyypisiin "asiakkaisiin", jotka ilmaantuvat aikuisopiskelijoiden muodossa. Heidä on opittava palvelemaan heidän tarpeitaan kuunnellen.

7. Mitä on ohjauksen "onnistuminen"?

Lähdettäessä ohjauksen pedagogisesta kontekstista, tavoitteena on auttaa opiskelijaa kehittämään taitojaan ja huolehtimaan itsestään, voimaautumaan (Lairio & Huhtanen 2004, 95). Luonnollisesti opintojen sujuminen on eräs ilmentymä tästä. Opiskelijalla itsellään on todennäköisesti odotuksia ohjauksen suhteen, useimmiten tiedostamattomalla tasolla. Noora toteaa opintojen aloituksesta: *Ensimmäinen Hops-palaveri oli selkeä, sen jälkeen tiesin mitä kurssia "etsiä" ym. Omalla kohdallani se riitti hyvin pitkälle, koska itselläni oli takaraja tämä opintovapaa-aika.* Nooran tapaus on erityinen siksi, että opintojen ohjauksen tarve on ollut minimaalinen. Häntä ei ole missään vaiheessa tarvinnut motivoida tai tuuppia eteenpäin. Sitä vastoin opinnäytetyön sekä "Opettajaksi kasvun portfolion" ohjaaminen ovat niin suuresti sisältöön sidottuja kokonaisuuksia, että ohjauksella on keskeinen merkitys korkean sisällöllisen laadun tuottamisessa sekä opiskelijan tukemisessa kohti voimaautumisen kokemusta.

Ongelmaksi voi koitua ohjaussuhteeseen sisältyvä riippuvuutta ylläpitävä elementti. Opiskelija pyrkii tekemisessään jäljittelemään ja miellyttämään mestariaan, sen sijaan että tavoittelisi autonomisuutta (Heikkinen 1996, 167; ks. myös Saarnivaara 2003). Tällöin ohjauksen onnistuminen ilmenee siinä itseluottamuksessa, jonka ansiosta ohjattavan ei enää tarvitse seurata valmista mallia. Työn jälki merkitsee tekijälleen enemmän kuin se, että työ on tehty kunnioituksena "mestaria" kohtaan. (Sennett 2003.)

Heikkinen (1996) tarkastelee dialogin toteutumista ohjauksen kontekstissa. Jotta ohjauksessa tapahtuva vuorovaikutus täyttäisi dialogin kriteerit, olisi ensinnäkin oltava aikaa, tehokkuus kun on dialogin vihollinen. Toisena ehtona dialogisuuden toteutumiselle on ihmissuhteen ja vuorovaikutuksen jatkuvuus. (Heikkinen 1996, 175.) Nooran ohjaajana pohdin sitä, missä määrin näille ehdoille on ollut edellytyksiä. Hänen opiskelunsa keskeisenä moottorina on ollut hänen oma päättäväisyytensä edetä aikataulun mukaisesti, toteuttaa tehty suunnitelma ilman hidastavia muutoksia. Näillä näkymin Noora valmistuu syksyllä 2008. Hänen ohjaamisessaan ajan rajallisuus johtuu lyhyestä opiskeluajasta. Sen sijaan ohjaukseen sisältyvä substanssin ohjaus on pitänyt yllä väliin intensiivistäkin yhteyttä. Dialogisuuden toteutuminen on kuitenkin ollut varsin rajallista.

Pohdin myös Malisen (2000) ajatusta "säröstä" ja sen syntymisestä. Käykö Nooralle kuitenkin niin, että hän vain suorittaa sovitut opintojaksot ja saa niistä tarvittavat pisteet ja lopulta musiikkipedagogin (AMK) todistuksen? Tuloksena on uusintava oppiminen (Kauppi 2004, 198-204), toisin sanoen oppija omaksuu jotakin sellaista, mikä on jo tiedettyä. Vai ehtiikö Nooran ajatus- ja kokemusmaailmaan tulla "särö", joka ravistelee hänen aikaisempia käsityksiään opettamisesta, oppimisesta tai opettajana toimimisesta?

Mutta onko "särö" jokin itseisarvo?

8. Huhtikuun puolivälissä 2008

*Ajatukset vähän tursuilee tällä hetkellä kun on päässä melkoinen viidakko. Liiketoimintasuunnitelma, openäytetunti, töihin paluu, opinnäytetyö [...]. Nooran virkavapaus päättyy huhtikuun lopulla ja juuri nyt mieli käy kovilla kierroksilla. Aiemmasta koulutuksestaan hän on kuitenkin oppinut jotain hyvin olennaista työn ja levon välisestä tasapainosta. Siksi mielessä on *päällimmäisenä monojen ja suksien pakkailu. Onhan Saariselällä hyvät kelit, paljonkohan pakkasta...**

Lähteet

Heikkinen, H. L. T. 1996. Vuorovaikutuksesta dialogiin opetusharjoittelun ohjauksessa. Teoksessa S. Ojanen (toim.), *Tutkiva opettaja 2*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, oppimateriaaleja 55. Lahti, 167-176.

Huhtanen, K. 2004. Pianistista soitonopettajaksi. Tarinat naisten kokemusten merkityksellistäjinä. Helsinki: Sibelius-Akatemia. *Studia Musica* 22.

Huhtanen, K. 2006. Kohti tietoista soitonopettajuutta. Teoksessa S. Soikkeli, M. Haapasilta & L. Siikaniemi (toim.) *Näkökulmia ammatilliseen kasvuun*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 24. Tampere: Juvenes Print, 87-104.

Huhtanen, K. 2008. Aikuisena taitoa oppimassa. Teoksessa M. Haapasilta & S. Saikonen (toim.) *Näkökulmia laadukkaaseen oppimiseen ja aluekehitykseen*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 47. Tampere: Juvenes Print, 29-40.

Karhunen, P. & Rensujeff, K. 2006. Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Taiteen keskus toimikunta. Tutkimusyksikön julkaisu N:o 31. Helsinki: Lönnberg Print.

Kauppi, A. 2004. Työ muuttuu – muuttuuko oppiminen? Teoksessa P. Tynjälä, J. Välimaa & M. Murtonen (toim.) *Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä*. Juva: PS-kustannus, 187-212.

Keralampi, I. 2007. Ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijan ohjaus. Pro Gradu -tutkielma. Kasvatustieteen tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Knowles, M. 1985. *Andragogy in action. Applying modern principles of adult learning*. San Francisco: Jossey-Bass.

Kolb, D. 1984. *Experiential learning. Experiences as the source of learning and development.* New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Laanti, H. 2006. *Minustako muusikko? Fagotistin ajatuksia ammatinvalinnasta.* Opinnäytetyö. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu.

Lahden ammattikorkeakoulu. *Musiikin koulutusohjelman hakuopas 2008.* Saatavissa: <http://www.lamk.fi/mus/hakeminen/aikuiset/>. Luettu 14.4.2008.

Lairio, M. & Huhtanen, K. 2004. *Uimamaisterista tohtoriksi. Pedagoginen kohtaaminen ohjaamistilanteessa.* Teoksessa M. Taajamo (toim.) *Suunnistuksia. Tiede – kasvatusta – taide.* Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 91-98.

Malinen, A. 2000. *Towards the essence of adult experiential learning.* Jyväskylän yliopisto: SopHi.

Mezirow, J. 1991. *Transformative dimensions of adult learning.* San Francisco: Jossey-Bass.

Numminen, A. 2005. *Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi: tutkimus aikuisen laulutaidon lukoista ja niiden aukaisemisesta.* Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Revans, R. 1982. *The origins and growth of action learning.* Lund: Studentlitteratur.

Saarnivaara, M. 2003. *Pedagogisesta ohjaamisesta laatua opetukseen?* Teoksessa G.

Knubb-Manninen (toim.) *Laadun tekijät. Havaintoja yliopisto-opetuksesta.* Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 101-119.

Schön, D. 1983. *The Reflective Practitioner. How professionals think in action.* New York: Basic Books, Inc., Publishers.

Sennett, S. 2003. *Respect. The formation of character in the world of inequality.* London: Allen Lane The Penguin Press.

Siitonen, J. 1999. *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua.* Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun yliopisto.

Eija Mäkelä ja Leena Pohjansalo

OLIPA KERRAN - tarina oppimisesta ja ohjauksesta kulttuurialalla

Aikuisena uusille vesille

perjantai 4. syyskuuta

Olo on kuin lapsena. Muistuu mieleen ensimmäinen koulupäivä ja kopisevat kengät. Voiko uuden odotuksen tunne olla mukavampaa. Kaikki tuntuu mahdolliselta ja matka on alkamassa. Minulle syksyyn on aina liittynyt tunne uuden alkamisesta. Näin aikuisena opintien aloittamiseen kytkeytyy myös pelkoa ja jännitystä siitä, miten kaikki järjestyy. Miten perhe jaksaa tämän jakson elämässämme, kuinka omat voimani riittävät, miten selviydyn ajallisesti kaikesta, taloudellisesta selviytymisestä puhumattakaan. Toisaalta nyt oli viimeinen hetki lähteä rakentamaan muutosta omaan työelämäni. Saatuani tiedon tullee valituksi Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituuttiin opiskelijaksi, ajattelin, että nyt tai ei koskaan. On oltava rohkean itsekäs ja tartuttava tilaisuuteen. Olen intoa täynnä, mutta yhtäaikaaisesti sisällä kalvaa epävarmuus. Tarkastellessani tulevia opiskelutovereitani, hiipi mieleeni myös pelko, kykenenkö vielä tässä iässä oppimaan uutta? Olenko riittävän hyvä ja lahjakas tähän koulutukseen? Jospa en pärjääkään tässä kilpailussa luovuuden markkinoilla.

lauantai 5. syyskuuta

Nämä kaksi opintojen aloituspäivää ovat olleet antoisat, mutta samalla erittäin vaativat ja raskaat. Tietoa on tullut välillä yli ymmärryksen. Mielessä pyörii yhtenä sekamelskana niin reput, ressut kuin winhat ja willet. Miten ihmeessä selviän kurseille ilmoittautumisista ja muistan kaikki muut ohjeistukset? Nämä opintojen aloituspäivät ovat olleet erittäin tärkeitä, mutta nyt tuntuu, että ne olisivat voineet olla jotenkin kevyemmät ja selkeämmät. Vaikka kuinka kirjoitin muistiin tärkeitä käytännön asioita, niin tuntuu, etten muista informaation runsaudesta enää puoliakaan. Mitä asioita voin kysyä tutoropettajalta, mitä taas opintosuhteeriltä? Ja missä asioissa piti kääntyä Opiskelijakeskuksen puoleen? Vähän jännittää, kuinka selviydyn itse opinnoista, kun tämä opettelu opiskelemisen käytäntöihinkin on jo näin monimutkaisen ja hankalan tuntuis-ta.

Parhaiten päivistä jäi mieleen atk-ympäristöön perehdytys. Pääsimme heti käytännössä kokeilemaan, miten toimitaan verkko-oppimisympäristössä. Kaikkein harmillisinta päivissä oli ehkä se, että omaan ryhmään tutustuminen jäi hyvin vähäiseksi. Olisi ol-

lut mukavaa tutustua vähän paremmin ja vaihtaa ajatuksia ja tunteuksia opiskeluun liittyvissä asioissa. Olisihan se paljon helpompaa viikon päästä, jos tietäisi, että siellä odottaa se oma ryhmä ja oma luokka. Ja että me kaikki olemme tässä samassa tilanteessa: yhtä epävarmoina, mutta silti yhtä innokkaina. Sitä tunnetta ei pysty jakamaan kotioloissa. Tutulta ihmiseltä olisi helpompi kysyä neuvoakin ja ihmetellä kysymyksiä yhdessä.

torstai 10. syyskuuta

Opintojen aloituspäivien kutsun mukana tuli työjärjestys tulevalle lukuvuodelle sekä HOPS-lomake, joka pitäisi ottaa täytettynä mukaan ensimmäiseen tutoropettajan kanssa käytävään keskusteluun. Mukana oli kyllä ohjeistus, jossa kerrottiin, mikä HOPS on, mutta vähän on epävarma olo, mitä minulta odotetaan keskusteluun. Esitänkö omia toiveitani siitä mitä kaikkea haluaisin opiskella vai aikataulutetun suunnitelman pakollisten opintojen suorittamisesta? Ja miten huomioin HOPS:ssani työnantajan toiveet opintojen suhteen? HOPS-ohjeistuksessa puhuttiin itsenäisestä opiskelusta, mitä tähän se mahtaa tarkoittaa käytännössä? Voiko opettajiin olla lähipäivien välillä yhteydessä vai pitääkö osata tehdä esimerkiksi tehtävät yksin? Ja miten voin valita näitä työjärjestyksen kursseja? Kehtaakohan sitä edes kysyä tutoropettajalta näitä kaikkia. Ja mitenkähän sitä edes tänä päivänä opiskellaan? Työkaveri kun suoritti oman alansa ammattikorkeakoulututkinnon pari vuotta sitten, niin puheissa vilisi jos jonkinlaista prosessia ja projektia. Kuulosti siltä, kuin normaalia opetusta ei olisi enää lainkaan. Siitä kun on niin kauan, kun viimeksi olen itse istunut koulunpenkillä.

lauantai 12. syyskuuta

Nyt se on koettu. Tutoropettajan kohtaaminen. Jännitin aivan mielettömästi ensimmäistä HOPS-keskusteluni. Olin varma, että viimeistään tässä vaiheessa paljastun ja tutoropettaja huomaa, etten ole riittävän lahjakas tälle alalle ja tämän oppilaitoksen opiskelijaksi. Mutta kuinka sitten kävikään. Tutoropettajani oli erittäin ystävällinen ja lämmin ja hänen rento olemuksensa laukaisi jännitykseni totaalisesti. Hän kertoi olevansa minun tukenani koko opintojeni ajan ja että voisin aina kääntyä hänen puoleensa kaikissa opintoihini liittyvissä kysymyksissä. Tutoropettaja kehotti miettimään, mihin kaikkeen joudun oikeasti aikani arjessa jakamaan. Mutta mieli kun on intoa täynnä, niin sitä haluaisi yhdessä hetkessä ja siltä istumalta suorittaa kaikki mahdolliset kurssit. Kaiken kaikkiaan keskustelusta jäi tosi mukava mieli. Vaikka asiat tuntuvat edelleen olevan ihan yhtä mylläkkää päässä, niin tuli kuitenkin sellainen olo, että tästä selvittää ja asiat hoituvat yksi kerrallaan.

perjantai 21. marraskuuta

Ensimmäinen syyslukukausi alkaa hämmöttää loppuaan. Takana on tiivistä opiskelua kolmisen kuukautta. Opintojen sisällöt ovat olleet pääasiassa erittäin hyviä ja olen saanut uusia näkemyksiä ja oppinut paljon uutta. Valitettavasti joukkoon on mahtunut myös muutama kurssi, joka ei ole antanut itselleni kovinkaan paljon. Se harmittaa, sillä aikuisopiskelijalle aika on rahaa ja niin kortilla, ettei haluaisi uhrata hetkeäkään omasta ajastaan turhiin asioihin. Pitääkin muistaa antaa palautetta ohjaajalle muun muassa ohjelmisto-opetuksien sisällöistä. Sisältö sinällään oli hyvää, mutta kun itse käytän päivittäin kyseistä ohjelmaa työssäni, niin sen perusteiden opiskelu tuntui hie-man turhautavalta. Vai olikohan niin, että olisin voinut hakea korvaavuutta näistä opinnoista?

Syksyyn on mahtunut myös pari kertaa työjärjestyksen aikataulumuutoksia. Myös ne ovat kovin turhauttavia ja aiheuttavat ylimääräistä järjestelyä niin töiden suhteen kuin perheenkin ennalta suunniteltuihin rytmeihin.

Suurimmaksi osaksi opinnot ovat sujuneet hyvin ja ohjausta olen saanut aina tarvittaessa. Tosin kaipaisin ohjaukselle jonkinlaista säännöllisyyttä, kun aina ei muista varata aikaa etukäteen ja moni asia tulee mieleen vasta sinä viikonloppuna, kun lähiopinnot ovat meneillään ja silloinhan ei yleensä ole muita kuin kurssia vetävä opettaja läsnä. Sitä myös mielellään luovuttaisi välillä ”vastuun” opinnoista ohjaajalle ja toivoisi, että hän konkreettisesti ohjaisi kädestä pitäen opintojen suhteen. Ehkä alun perinkin minulle on jäänyt hiukan epäselväksi opintojeni kokonaisuus. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut hyvä, jos heti opintojen alussa olisi selkeämmin annettu tulevista opinnoista ja tutkinnosta kattavampi analyysi. Mutta toisaalta on hyvä, että joutuu myös itse aktiivisesti ottamaan asioista selvää. Sekin on oppimista monella tapaa.

perjantai 28. marraskuuta

Klinikkapäivä. Tarjolla oli opastusta ja ohjausta, sillä opiskelijoita varten paikalla oli useampi ohjaaja ja opintosihtööri. Tosi hyvä päivä, joka oli avoin kaikille aikuisopiskelijoille ja mahdollisuutena oli kysyä mitä tahansa opintoihin ja opiskeluun liittyvää. Siinä glögiä juoden ja piparia syöden tuli samalla rennosti juteltua muidenkin opiskelijoiden kanssa ja moni kysymys toi itsellekin uutta tietoa asioista, joita ei olisi tullut mieleen kysyäkään. Osa kysymyksistä koski opintojen sisältöjä, kuten esimerkiksi missä vaiheessa voi lähteä ulkomaille vaihtoon jne. Totesimme, että olisi hyvä, jos oman ryhmän kanssa kokoontuisimme muutaman kerran lukuvuoden aikana tutoropettajan johdolla. Omalle ryhmälle järjestetyssä ohjaustilanteessa tulisi vaihdettua kokemuksia muiden kanssa opintojen kulusta ja saisi kuvan siitä, miten muiden opinnot ovat sujuneet ja edenneet. Monesti osalle ryhmästä lähiopinnot eivät ole pa-

kollisia, eikä siten ryhmä ole kokonaisuudessaan yhtä aikaa läsnä. Useimmiten lähijaksojen ohjelma on myös niin intensiivistä opiskelua, ettei sen lomassa ehdi paljon kuulumisia vaihdella. Silloin sitä vain keskittyy opetukseen ja oppimiseen.

Ohjaaja luotsaajana

”Koen ohjauksen tärkeäksi kun kaikki on niin pieninä palasina maailmalla.”

– Muotoiluinstituutin aikuisopiskelija –

Alku uudelle

Suurista ikkunoista viipyvä loppukesän valo nostattaa tuloaulan lämpötilaa entisestään. Olen vastaanottamassa uusia aikuisopiskelijoitamme. Tervehdin ja hymyilen rohkaisevasti, ohjaan auditorioon, jaan ohjelmia ja vastaan hämmentyneisiin kysymyksiin. Ilmassa on odotuksen ja jännityksen tunnetta. Uusi lukuvuosi on pyörähtänyt käyntiin.

Aloitamme joka vuosi uusien opiskelijoiden kaksipäiväisillä infopäivillä. Tavoitteena on jakaa tietoja opintojen aloittamisen käytänteistä ja oppilaitoksestamme oppimisympäristönä. Olemme jo parina vuonna todenneet, että päivien rakenteessa jokin ei toimi. Opiskelijoilta tullut palaute on pääosin ollut myönteistä, mutta niistä on myös luettavissa päivien liian tiivis tahti. Tiedon määrä tuntuu olevan niin suuri, että se tekee päivistä raskaat opiskelijoille. Tämä on valitettavasti näkynyt aloittamisesta seuraavina viikkoina meidän kaikkien aikuiskoulutuksen parissa toimivien tihentyneenä hälytystilassa olemisena. Jos opiskelijoilta on jäänyt omaksumatta joitakin opintojen suorittamiseen ja opiskeluun liittyviä käytänteitä, vaikeuttaa se selkeästi opintojen aloittamista ja etenemistä. Pahimmillaan ns. ”ohi mennyt” alku aiheuttaa opiskelijassa kaikille raskaalta tuntuvan riippuvuussuhteen ohjaajiin, joka saattaa jatkua läpi koko opiskeluajan. Mikä siis ratkaisuksi? Miten luoda hyvä alku uuden oppimiselle?

Alku on kaikkein tärkein. Se antaa leiman koko opintojen ajaksi. Tunnelmat alusta luovat käsityksen opiskelun helppoudesta tai sen vaikeudesta ja tukevat motivaatiota tai pahimmillaan ehkäisevät sitä. Selkeästi rakennettu tiedotemateriaali koulutuksesta, oppilaitoksesta ja sen käytänteistä helpottavat kokonaisuuden hahmottamista. Kaikki käytäntöihin ohjaava opastus ja tieto tulee löytyä yhdestä paikasta. Tässä verkkoympäristö onkin paras mahdollinen alusta. Myös opiskelijoiden riittävän hyvä ohjeistus ja ohjaus ennen opintoihin saapumista on tärkeää. Parhaiten kaikki tämä toteutuu siten, että orientoivista opinnoista muodostetaan oma opintojakso. Opintojakson alussa

pohdittaisiin myös opiskelijoiden omia oppimistapoja ja -käsitteitä. Millainen minä olen oppijana? Miten osaaminen rakentuu? Jos opiskelija sisäistää oppimisen tavoitteet, pyrkii hän automaattisesti myös luomaan oman toimintansa niin, että oppiminen toteutuu. Myös ryhmän merkitystä oppimisessa ei voi liikaa korostaa. Opintojen alussa ryhmäytämiseen käytetty aika maksaa itsensä takaisin opintojen kuluessa. Aikuisryhmissä on valtava määrä osaamista, tietoa ja kokemuksia.

HOPS - ohjaajan ja opiskelijan yhteinen asia

Päivä on jo puolillaan. Takana on kaksi opiskelijan henkilökohtaista ohjauskeskustelua ja edessä vielä muutama. Kohtaamisia ja vuorovaikutusta erilaisten ihmisten kanssa, se on tämän työn suola. Ensin on löydettävä yhteinen kieli ja sen jälkeen vielä yhteinen tavoite. Lopuksi yritetään saavuttaa yhdessä yhteinen päämäärä. Onnistunut kohtaaminen opiskelijan kanssa antaa merkityksen omalle työlle.

Pidämme kaikille opiskelijoille HOPS-keskustelut vähintään kerran lukuvuoden aikana. Jokaiselle tehdään ensimmäinen HOPS heti opintojen alussa ja siihen opiskelija valmistautuu etukäteen annetun ohjeistuksen mukaan. Opiskelijoilla on mahdollisuus tavata ohjaajaansa aina tarvittaessa. Osa opiskelijoista käy tapaamassa tutoropettajaansa huomattavasti harvemmin opintojensa aikana ja osa taas useimmin. Olisi hyvä rakentaa selkeä toimintamalli ja aikataulus HOPS-keskusteluiden toteuttamisessa, jotta kukaan ei niin sanotusti putoaisi kyydistä. Tässä näen ratkaisuna sen, että HOPS-työskentelyt ja ammatillisen kasvun pohdinta ovat rakennettuna omaksi opintojaksoksi, joka pitää sisällään myös alun orientoivan osuuden. Säännölliset tapaamiset luovat kuvaa sekä opiskelijalle itselleen, että ohjaajalle opintojen todellisesta etenemisestä. Tämä takaa riittävän nopean reagointivalmiuden havahtua ajoissa selvittämään mahdolliset opintojen etenemisen esteet.

Useimmiten keskustelut sujuvat opiskelijan kanssa hyvässä hengessä ja onnistuneesti löydämme yhteiset tavoitteet ja myös reitit, miten niihin asettamiimme tavoitteisiin pääsemme. Aina silloin tällöin jollekulle opiskelijalle ensimmäinen HOPS saattaa kuitenkin muodostua niin merkittäväksi, että se on kuin lopullinen tuomio, johon ei ole haettavissa muutosta eikä siihen ole valitusoikeutta. Se hämmentää, missä olen toiminut väärin tai epäselvästi? Selkeä ohjeistus HOPS:n laadintaan ja tavoitteiden selväksi tekeminen ovat HOPS-työskentelyn keskeisiä työkaluja.

Tässä muistiin vielä muutama ohjauksellinen tavoite minulle itselleni:

Pyrin olemaan aktiivinen kuuntelija ja empaattinen läsnäolija. Ohjaan opiskelijaa pohtimaan elämänsä tavoitteita, ammatillisia sekä persoonallisen kehittymisensä tavoitteita. Tuen ja kannustan opiskelijaa hänen tavoitteissaan ja rohkaisen häntä tekemään valinto-

ja. Ohjaan opiskelijaa oman oppimisensa aktiiviseen havainnointiin ja itsearviointiin. Autan etsimään tien vastuulliseen oppimiseen ja itseohjautuvuuteen. Omalla ohjauksellani pyrin ylläpitämään oppimisen ilon ja motivaation.

Klinikalla päivystetään

Iloisia tervehdyksiä ja hymyileviä kasvoja. Tänään kukaan ei ole kiukkuinen kurssin aikataulumuutoksista tai saamatta jääneestä palvelusta. Kaikilla on hyvä mieli. Rentona soljuva puheensorina täyttää huoneen. Nyt se on jälleen todistettu: opiskelijan ohjauksessa parhaat käytänteet ovat makeat käytänteet. Glögillä ja piparilla saa ihmeitä aikaan. Mukavaa olla läsnä tässä oppimistilanteessa.

Olemme vastikään aloittaneet kaikille aikuisopiskelijoille avoimet klinikkapäivät. Päivien tavoitteena on antaa opiskelijoille mahdollisuus kohdata meidät kaikki aikuis-koulutuksen ohjauksessa toimivat yhtä aikaa. Kaikkiin opiskelijoiden mieltä askarruttaviin kysymyksiin on vastaajia paikalla. Päivät ovat osoittautuneet todella onnistuneiksi. Opiskelijat kohtaavat niissä oman vuosikurssinsa opiskelijoiden lisäksi myös muiden vuosikurssien opiskelijoita, jolloin opiskelijoiden keskinäisen tiedon ja kokemusten siirtäminen on mahdollista. Vuorovaikutusta syntyy aloittaneen ja kokeneeman välille.

Klinikkapäivään on myös mahdollista sisällyttää jokin opintoihin liittyvä ajankohtainen teema, kuten esimerkiksi kansainvälinen vaihto tai opinnäytetyöprosessi, jatko-opiskelumahdollisuudet jne. Klinikka voi alkaa lyhyellä asiantuntija-alustuksella ja sen jälkeen voi vapaasti keskustella ja kysellä aiheeseen liittyviä asioita. Klinikkatoinnille on tärkeää säännöllisyys, joka tulee huomioida jo työjärjestystä laadittaessa.

Ryhmä yhteisöllisyyden rakentajana

Kulttuurialojen ammatilliseen toimintakulttuuriin kuuluu olennaisena osana ryhmässä työskentely ja yhteistoiminnallisuus. Olemme tällä hetkellä hyödyntäneet liian vähän aikuisopiskelijoiden ohjauksessa ryhmän merkitystä. Toimiva ryhmä luo yhteishenkeä ja yhteisöllisyyttä. Luottamuksellinen ja hyväksyvä ilmapiiri taas edesauttaa opiskelumotivaatiota. Lisäksi ryhmä toimii sekä tukena että peilinä opiskelijoiden omien opintojen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä ammatillisessa kasvussa. Tiivis ryhmä auttaa jäseniään pysymään opintojen aikataulussa. Tavoitteenamme on järjestää ryhmille jatkossa omia kokoontumisia suunnitellusti ja sovitusti tutoropettajan ohjauksessa. Ryhmäytyminen aloitetaan heti opintojen alussa ja toimintamallia toteutetaan koko opintojen ajan.

Tarinasta todeksi

Edellä kerrotut fiktiivisen opiskelijan ja ohjaajan päiväkirjamerkinnyt pyrkivät kuvaamaan Muotoiluinstituutin aikuisopiskelijan ohjauksen nykytilaa. Tavoitteena oli luoda kuva toiminnastamme hyvin käytännönläheisesti ja arjen mukaisesti. Vaikka tarinat ovat sellaisenaan kuvitteellisia, ne pohjautuvat aikuisopiskelijoiltamme ohjauksesta ja ohjaustoiminnasta saatuihin palautteisiin sekä todellisiin ohjaustilanteisiin. Siten opiskelijan osuudessa saattaa olla mukana myös kirjoittajien omia tulkintoja ohjauskeskusteluissa esiin nousseista asioista. Opiskelijan esittämät ajatukset päiväkirjamerkinnoissään pyrkivät kuvaamaan laitoksemme ohjaustoiminnan nykytilaa opiskelijan näkökulmasta tuoden esille siten myös ne kriittiset pisteet, joiden tarkastelu ja kehittäminen toiminnassamme on nostettava tällä hetkellä keskiöön.

Myös edellä kuvatun ohjaajan pohdinnat ovat kuvitteellisia, mutta omaavat todellisuusperustaa siten, että tämän artikkelin kirjoittajista molemmat toimivat aikuisopiskelijoiden ohjaajina ja ajatukset heijastavat omia kokemuksiamme työssämme. Ohjaajan esittämät ratkaisuehdotukset muutamiin kehittämistarpeisiin pohjautuvat laitoksemme aikuiskoulutustiimin meneillään olevan kehittämistyön tuloksena syntyneisiin yhteisesti kehitettyihin käytännönläheisiin ratkaisumalleihin.

Oppiminen ja ohjaaminen kulttuurialalla

Yhteiskunnallisten muutosten myötä asiantuntijuuden näkeminen uudella tavalla on väistämättä edessämme. Luovuus, innovaatiot, verkottuminen, järjestelmien ja rakenteiden sekä yksilöiden uudistumiskyky korostuu. Tällaiset muutokset ovat haasteellisia myös koulutusjärjestelmille. (Aalto, Ahokas & Kuosa 2008). Oppiminen, opettaminen ja ohjaaminen ovat suuressa muutoksessa ja murroksessa. Tässä kilpailussa luovilla toimialoilla ja kulttuurialojen kouluttajilla on vahvat mahdollisuudet olla selviytyjien joukossa.

Oppiminen käsitetään tänä päivänä alati jatkuvana ja muuttavana prosessina. Tavoitteena on löytää uusia näkökulmia, uusia kokonaisuuksia ja yhdistelmiä, uusia ajattelurakenteita ja toimintatapoja. Näin ymmärrettynä oppiminen ei onnistu ilman luovuutta. Luova prosessi on jo itsessään sisään rakennettu luovien alojen toimintaan, ettei sen opettaminen ja ohjaaminen tule aina selkeästi ja tietoisesti havaituksi itse ohjausprosessissa. Muotoiluinstituutin opetuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiuksia ajatella uudella tavalla ja tehdä asioita aiemmasta tai totutusta poikkeavalla tavalla.

Mitä tämä vaatii ohjaukselta?

Pohjautuen omiin kokemuksiimme ohjaajina voimme todeta, että luovuuden näkeminen ja sen esiin houkutteleva opiskelijasta on haasteellinen tehtävä. Hyvä ohjaaja on salliva ja rohkaiseva sekä osaa myös itse irrottautua vanhoista rutiineista. Kulttuurialojen ohjauksessa korostuvat tunne-elämän hallinta, epävarmuuden sietokyky sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot. Ohjausprosessissa olennaista on kuuntelemisen ja toisen esittämien ajatusten arvostamisen lisäksi se, että ohjaajan täytyy olla riittävän vahva luovuttamaan usein myös omat luovat ideansa ja innovaationsa opiskelijoiden edelleen muokattaviksi ja käytettäviksi. Ohjaajan on myös osattava ammattitaidolla kohdata opiskelijoissa luovan prosessin esiin nostamat ristiriidat ja tuettava tätä luonnollista ammatillista kasvua. Opiskelijoiden luova prosessi ei myöskään kysy aikaa tai paikkaa ja tämä on toisinaan haastavaa ohjauksen toteuttamisen suhteen.

Luova oppiminen on aina monitasoista prosessointia, joka vaatii aikaa ja dialogia sekä ohjaajan, opiskelijan että ryhmän muiden jäsenten kesken. Kulttuurialojen oppimisprosessiin kuuluu oleellisesti alan kulttuurin omaksuminen ja sen kriittinen tarkasteleminen, erottumisen paine sekä jäsenten keskinäinen kilpailu. Tällaisessa prosessissa ohjaaja on luovuuden johtaja, jonka on taattava ja kiritettävä opiskelijoita riittäviin haasteisiin, mutta samalla luotava niin turvallinen yhteisöllinen ilmapiiri, että se antaa mahdollisuuden myös epäonnistua.

Kohti tulevaa

Muotoiluinstituutin aikuiskoulutuksen toiminnan tehostamisen ensimmäisenä edellytyksenä on hyvin suunnitellun ja toimivan ohjauksen järjestelmän sekä jo hyväksi todettujen käytänteiden edelleen kehittäminen. Lunastaaksemme aikuiskoulutuksemme asetetut tavoitteet koulutuksen monialaisuudesta, kansainvälisyydestä, työelämäyhteyksien tehostamisesta, aluevaikuttavuudesta ja opintojen nopeasta läpäisyajasta, vaatii se hyvin suunnitellun järjestelmän lisäksi meiltä aikuiskoulutuksessa toimijoilta monipuolisia tietoja ja taitoja sekä ennen kaikkea selkeää ja vastuutettua työnjakoa.

Nykyisen konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan opettajien rooli on muuttunut yhä enemmän oppimisprosessien ohjaajiksi. Saattaa olla, että juuri tästä syystä käsitteeseen ohjaus liittyy terminologista sekaannusta. Varsinkin kulttuurialoilla ohjauskeskustelu on opetustyössä laajasti käytetty työmenetelmä, joka perustuu henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen ja sen kautta tapahtuvaan vaikuttamiseen. Puhuttaessa opettajista ohjaajina tai tutoreina on seurauksena saattanut syntyä harhakuva siitä, että tutoropettajat voisivat oman työnsä ohella hoitaa kaiken opinto-ohjauksen. Näinhän ei

tietenkään voi olla, vaan siihen tehtävään on vastuutettava ohjauksen alan asiantuntija.

Yhä nopeammin muuttuvat työelämän ja yhteiskunnan osaamistarpeet, tiedon nopea vanhentuminen ja tietoverkkojen lisääntyvä voima arjessamme tulevat vaikuttamaan ja muokkaamaan voimakkaasti yksilöiden tiedollisia ja taidollisia haasteita. Sen myötä myös käsitys oppimisesta tulee muuttumaan merkittävästi lähivuosina. Opetusministeriön rahoittaman Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030 – menestyksen eväät tulevaisuudessa -projektin loppuraportissa ennakoidaan koulutuksen ja oppimisen paradigman muuttumista elävän verkoston malliksi. Elävän verkoston mallissa oppijat siirtyvät yhden oppilaitoksen alaisuudesta koulutusmaailman keskiöön, jossa he itse aktiivisesti rakentavat ja päivittävät omaa osaamistaan ja oppimistaan erilaisissa verkostoissa ja oppimisympäristöissä. (Aalto, Ahokas & Kuosa 2008)

Näihin tuleviin haasteisiin lähdemme vastaamaan pienin askelin. Olemme aloittamassa aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmien kehittämistyötä. Tavoitteenamme on tarkastella opetussuunnitelmaa uudella tavalla ja rakentaa siitä sellainen, että se mahdollistaa mahdollisimman yksilöllisen ja joustavan tavan rakentaa erilaisia osaamisen alueita ja osaamiskokonaisuuksia. Yksilöllistetty oppiminen edellyttää, että kehitetään paitsi opetuksen sisältöä myös opetus- ja oppimismenetelmiä, esimerkiksi verkon tehokkaampaa hyödyntämistä sekä kaikkien opintojen tiiviimpää synkronointia todelliseen elämään.

Tiedon ja asiantuntijuuden rakentuessa tulevaisuudessa yhä enemmän erilaisissa verkostoissa ja avoimissa ympäristöissä, tulee myös aikuisopiskelijoiden opinnoista osa toteuttaa verkosto-oppimisena. Aikuisopiskelijaryhmässä on paljon erilaista tietoa ja aiempaa osaamista, joka tulee hyödyntää koko ryhmän oppimisprosessissa. Tällainen jaettu asiantuntijuus on voimavara, jota meidän tulisi käyttää voimallisemmin. Esimerkiksi opinnäytetöiden suunnitelmallisempi kehittäminen tähän suuntaan tukee myös korkeakoulutasoisen soveltavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistymistä. Kaikki tämä edellyttää pitkäjänteistä ja asiantuntevaa ohjausta opiskelijan tueksi erilaisiin siirtymävaiheisiin ja oman osaamisensa tunnistamiseen.

Lähteet

Aalto, H-K., Ahokas, I. & Kuosa, T. 2008. Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030 – menestyksen eväät tulevaisuudessa hankkeen loppuraportti. Raisio: Newprint Oy.

Apilo, T., Taskinen, T. & Salkari, I. 2007. Johda innovaatioita. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Helakorpi, S. & Olkinuora, A. 1997. Asiantuntijuutta ammattikorkeakoulupedagogiikka oppimassa. Porvoo: WSOY.

Koski, J. T., Tuominen, S. & Kärkkäinen, I. 2005. Kuinka ideat syntyvät. Luovan ajattelun käsikirja. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Kotila, H. (toim.) 2003. Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lehtinen, E. & Jokinen, T. 1996. Tutor itsenäistyvän oppijan ohjaajana. Juva: WSOY.

Sallila, P. & Malinen, A. (toim.) 2002. Opettajuus muutoksessa. Vantaa: Dark Oy.

OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA OHJAAMINEN LIIKETALouden AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINNOISSA

1. Johdanto

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä (Ammattikorkeakoululaki 351/2003, 4 §).

Kuten ammattikorkeakoululaissa todetaan, on ammattikorkeakoulujen tasavertaisena tehtävänä opetuksen lisäksi harjoittaa aluekehitystä tukevaa tutkimus- ja kehitystyötä. Opinnäytetyöt toteuttavat omalta osaltaan tätä tehtävää. Asetuksen mukaan ammattikorkeakoulututkinnon rakenteeseen kuuluu opinnäytetyön lisäksi ”ammattitaitoa edistävää harjoittelua” (Asetus ammattikorkeakouluista 351/2003, 4 §).

Opetuksen, tutkimus- ja kehitystehtävän, opinnäytetyön ja työharjoittelun kehittäminen ovat keskeisiä lakisääteisiä tavoitteita. Näitä kaikkia on kehitetty erikseen, mutta ydinkysymys on siinä, kuinka nämä asiat saadaan nivellettyä yhteen ja tukemaan päätavoitetta eli valmistuneen opiskelijan työllistymistä osaavana ja kehityskelpoisena yksilönä. Tämä artikkeli pyrkii osaltaan vastaamaan tähän kysymykseen ja antamaan kehittämisehdotuksia.

Tradenomin tutkintoa opiskeleville nuorille ja aikuisille on sama opinnäytetyöohjeistus. Nuoret tekevät opinnäytetyönsä pääsääntöisesti ns. hankkeistettuna opinnäytetyönä työharjoittelupaikalle. Aikuiset opiskelijat saavat useimmiten työharjoittelunsa hyväksiluetuksi aiemmalla työkokemuksellaan. He tekevät opinnäytetyönsä opiskeluaikaiseen työpaikkaansa. Aikuisten opiskelu on työn ohessa tapahtuvaa monimuoto-opiskelua, jossa lähiopetus annetaan iltaisin.

Liiketalouden ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevilta vaaditaan kolmen vuoden työkokemus, joten heillä ei ole työharjoittelua. He tekevät opinnäytetyönä omaa työorganisaatiotaan hyödyttävän laajan kehittämishankkeen. Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittaville on oma opinnäytetyöohjeistus.

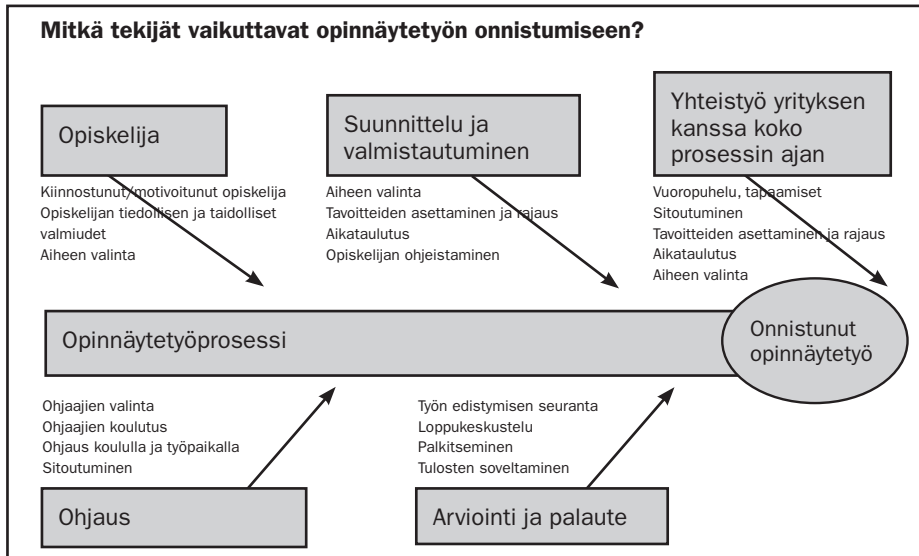
Tässä artikkelissa käsitellään opinnäytetyötä nuorten ja aikuisten tradenomien tutkintoa sekä liiketalouden ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevien näkökulmasta. Artikkelin perustuu kirjallisiin lähteisiin, haastatteluihin ja kirjoittajien omaan pohdiskeluun. Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelman aikana kirjoittajilla oli kummallakin yksi aikuinen opinnäytetyöohjattava. Opiskelijoilta kysyttiin kokemuksia opinnäytetyöprosessista sekä kehittämisehdotuksia siihen. Lisäksi haastateltiin kuutta Liiketalouden laitoksella työskentelevää henkilöä, joiden toimenkuvaan kuuluvat opetus, opinnäytetyöprosessien suunnittelu, ohjaus sekä yritysyhteyksien kehittäminen.

2. Onnistunut opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeissa on kuvattu työelämälähtöisyys, työelämän kehittämistarpeiden analyysi ja työelämän ongelmanratkaisu. Opinnäytetyön tehtävää/ongelmaa määriteltäessä teorian soveltaminen, innovatiivisuus ja ammatillisen asiantuntijuuden syventäminen ovat keskeisessä asemassa. (Asikainen 2004, 90.)

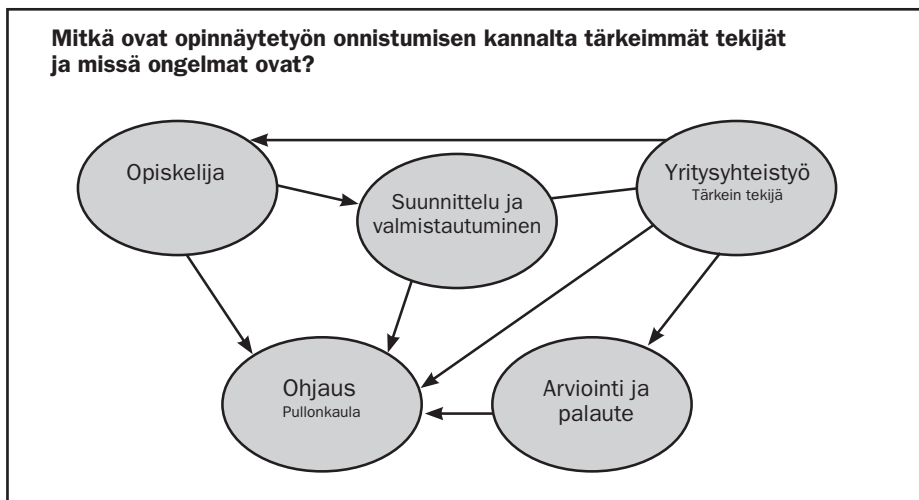
Jatkotutkinnon (nykyisin ylempään ammattikorkeakoulututkintoon) opinnäytetyöt ovat luonteeltaan työelämälähtöisiä, prosessinomaisia ja soveltavia. Opinnäytetyön aikana sosiaalisessa prosessissa tuotetaan uutta, yhteisöllistä tietoa, jonka avulla ratkaistaan ongelmia. (Kallioinen 2004, 100.)

Aikuisten opetussuunnitelmia uudistettaessa vuonna 2007 Lahden ammattikorkeakoulun Liiketalouden laitos järjesti yhteistilaisuuden koulun ja työelämän edustajien kanssa. Tilaisuudessa pohdittiin muun muassa sitä, mitkä tekijät vaikuttavat onnistuneen opinnäytetyön aikaansaamiseen (kuviot 1).

Kuvio 1. Opinnäytetyön onnistumiseen vaikuttavat tekijät.

Yksi onnistuneen opinnäytetyön syntymiseen vaikuttava tekijä on ohjaus. Ohjauksessa on tärkeää ohjaajan valinta, ohjaajan koulutus, ohjaus koululla ja työpaikalla sekä ohjaajien sitoutuminen ohjaukseen. Onnistuneen opinnäytetyön tärkeimmäksi tekijäksi nousi yhteistyö yrityksen kanssa. Yhteistyö vaikuttaa kaikkiin kuviossa esillä oleviin tekijöihin. Opinnäytetyön onnistumisen pullonkaulaksi muodostui ohjauksen toimivuus (kuvio 2).

Kuvio 2. Opinnäytetyön onnistumisen tärkeimmät tekijät ja ongelmat.

Jos tavoitteena on saada aikaan hankkeistettuja opinnäytetöitä, on kehittämistoimenpiteet kohdistettava tärkeimpään tekijään eli yritys yhteistyöhön ja pullonkaulaan eli ohjausprosessien kehittämiseen ja ohjaajien kouluttamiseen. Ohjausta on ajateltava ja kehitettävä kokonaisvaltaisesti koulussa ja työpaikoilla.

Kehittämiskohteiksi nousivat myös opinnäytetyöprosessin joustavuus sekä opinnäytetöiden niputtaminen ja jatkuvuus. Aikatauluissa tulisi ottaa huomioon myös yritysten tarpeet ja opinnäytetyöt voisivat olla osana isoja hankekokonaisuuksia.

3. Tradenomiopiskelijan opinnäytetyön ohjaaminen ja prosessi

3.1. Opinnäytetyön luonne ja tavoitteet

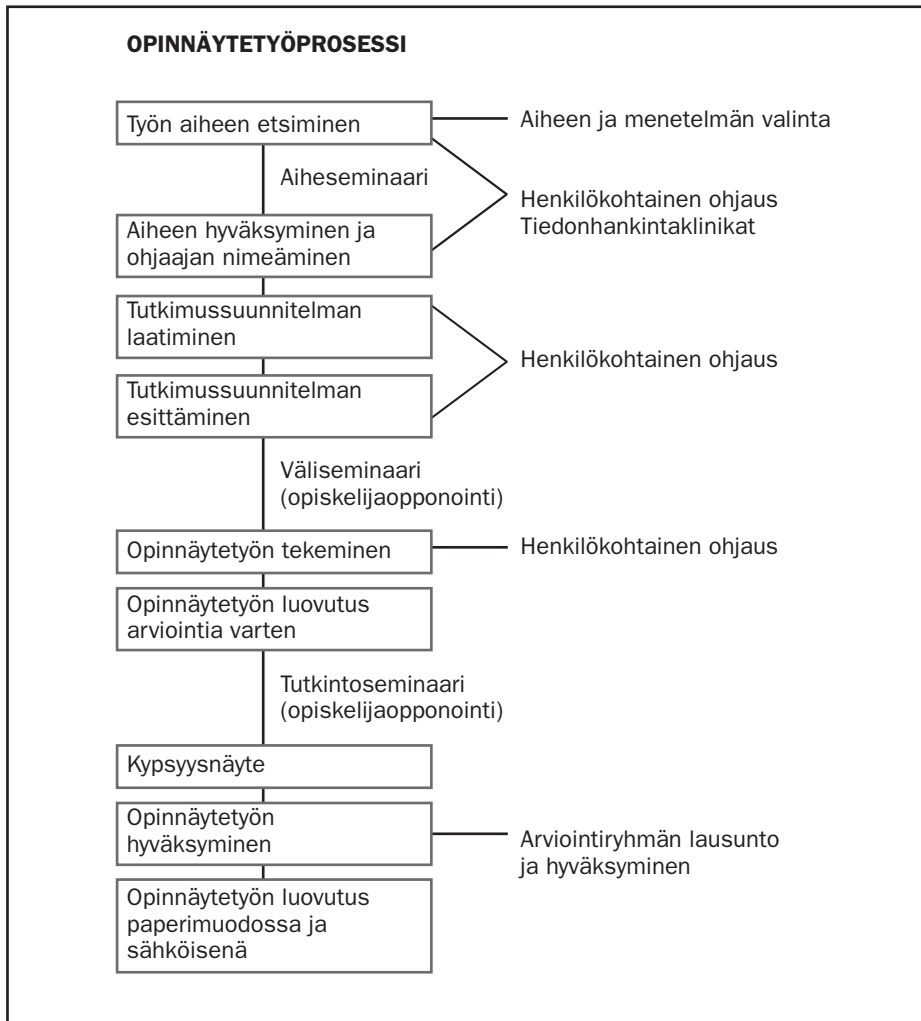
Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö on 15 opintopisteen laajuinen itsenäisesti työstettävä opinnäyte. Opinnäytetyötä tehdessä opiskelijalla on mahdollisuus yksilölliseen ohjaukseen ja ryhmäohjaukseen seminaarityöskentelyn avulla. Opinnäytetyön tavoitteena on harjaannuttaa opiskelija itsenäiseen tietojen ja taitojen hankintaan ja niiden soveltamiseen koulutusalan keskeiseen ongelmakokonaisuuteen. Pyrkimys on yhdistää teoria ja käytäntö toisiinsa sekä tuottaa opiskelijaa ja työelämää hyödyntävää tietoa. Lisäksi opinnäytetyö tukee opiskelijan kehittymistä hyvään suulliseen, kirjalliseen ja kuvalliseen viestintään. (Lahden ammattikorkeakoulu, opinnäytetyöohje 2006).

Opinnäytetyön aiheen voi valita Lahden ammattikorkeakoulun, työelämän toimeksiannon tai oman kiinnostuksen pohjalta.

3.2. Ohjaus opinnäytetyöprosessissa

Kunkin koulutusohjelman vastuhenkilöt päättävät opinnäytetöiden ohjauksesta ja sen järjestämisestä. Suomen ja englannin tai muun kielen opettajat osallistuvat ohjaukseen koulutuslalla sovitun käytännön mukaisesti.

Henkilökohtainen ohjaus on välttämätön osa opinnäytetyöprosessia. Ohjaajan on oltava hyvin perehtynyt ohjaamansa työn aihealueeseen. Sisällön ohjaaja toimii opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisena ohjaajana ja yhteistyössä opinnäytetyön tekemiseen osallistuvien muiden tahojen kanssa. Kuviossa 3 kuvataan opinnäytetyöprosessi vaiheittain.

Kuvio 3. Tradenomin opinnäytetyön prosessi (Opinnäytetyöohje 22.11.2006).

Ohjauksellinen yhteistyö laajenee merkittävästi, jos opiskelijan tekemä opinnäytetyö on tilaustyö. Työelämän edustajat osallistuvat ohjaukseen etenkin, jos kyseessä on työelämään liittyvä projekti tai kehittämistehtävä.

3.3. Seminaarityöskentely osana opinnäytetyöprosessia

Opinnäytetyöprosessiin kuuluu seminaarityöskentely, jonka tavoitteena on ohjata työn tekemistä. Seminaarityöskentelyn taustalla on ajatus tutkimusprosessin julkisuudesta. Opinnäytetyön tekijä esittää työnsä julkisesti muiden arvioitavaksi, jolloin työ etenee keskustelun ja väittelyn kautta. Seminaarityön vaiheet ovat:

1. Aiheseminaari

Opinnäytetyön aiheen esittely.

2. Väliseminaari

Väliseminaarissa esitetään opinnäytetyösuunnitelma, jonka sisältönä ovat:

- aihe
- näkökulma ja rajaukset
- ongelmat
- menetelmät
- dispositio eli sisällön jäsentely
- työn aikataulu.

3. Tutkintoseminaari

Tutkintoseminaarissa valmis opinnäytetyö esitellään ja asetaan oppilaitoksen muiden opiskelijoiden ja mahdollisuuksien mukaan myös työelämän asiantuntijoiden arvioitavaksi.

4. Opiskelijaopponointi

Alempien vuosikurssien opiskelijat osallistuvat opinnäytetyöprosessiin toimimalla työn arvioitsijoina.

3.4. Ohjauscase

Seuraavassa kuvataan erään ohjattavan tradenomiopiskelijan ”tuntemuksia” opinnäytetyön ohjausprosessista. Prosessi on vielä kesken ja ohjattava valmistuu syksyllä 2008. Ohjaus alkoi alkuvuodesta 2008.

Ensimmäisellä ohjauskerralla keskusteltiin aiheesta, joka tuntui järkevältä ja mielenkiintoiselta. Mietimme yhdessä aihealueen rajausta, teoreettista viitekehystä ja työn aikataulua. Myös opinnäytetyön vaativuustasosta keskusteltiin. Ohjaaja kävi läpi myös työn arvioinnin kriteerit.

Ohjattava teki ohjaajan pyynnöstä yhteenvedon / referaatin keskustelusta ja lähetti sen sähköpostitse ohjaajalle. Myös aikataulu oli hahmoteltu ja valmistuminen kypsyysnäytteineen oli aikataulutettu.

Ohjattava osallistui aiemmin tekemänsä aiheenkartoituksen ja täsmennyksen sekä aikataulutuksen jälkeen seminaarityöskentelyyn, jossa yliopettaja myös kommentoi työn sen hetkistä tilaa. Ohjaaja pyysi ohjattavalta myös kommentteja ja kehittämisehdotuksia opinnäytetyöprosessista, jotka esitellään seuraavassa.

1. Aiheen valinta

Opinnäytetyön aiheen valitsin, koska aihe kiinnosti minua. Aiheen ajankohtaisuus sekä työelämälähtöisyys kiinnostivat. Aiheen valintaan en tarvinnut ohjausta, mutta uskon, että olisin sitä tarvittaessa saanut.

2. Ohjausprosessin kulku

Olen kokenut ohjausprosessin alkuvaiheen sujuvaksi, koska apunani ollut ohjaaja tietää aiheesta työelämän kautta. Tämän koen erittäin arvokkaaksi, sillä opinnäytetyössä yhdistetään teoria käytäntöön. Ongelmien/kysymysten noustessa voin aina kääntyä yliopettajan/ohjaajan puoleen. Molemmat heistä auttavat minua itse huomaamaan/ratkomaan mahdolliset esiin nousevat ongelmat.

3. Opinnäytetyöohjeet

Tutustuin opinnäytetyöohjeisiin heti aiheen valitsemisen jälkeen. Jatkossa palaan ohjeisiin aina tarpeen mukaan. Opiskelijan näkökulmasta kirjalliset ohjeet ovat usein aluksi vaikeat sisäistää, koska asiaa on paljon. Prosessin edetessä ja tietojen karttuessa siitä tulee helpompaa. Henkilökohtainen ohjaus on mielestäni selkeää ja sitä saa tarvittaessa.

4. Yleisesti

Oma aktiivisuus on tärkeässä roolissa opinnäytetyön tekemisessä. Ohjaaja ei voi tietää opiskelijaa kohdanneista vaikeuksista, jos hän ei niistä mainitse. Ohjaajien ammattitaitoa sekä kokemusta kannattaa hyödyntää. Mielestäni opiskelijan ja ohjaajan välisellä henkilökemialla on tärkeä merkitys opinnäytetyön onnistumisessa. Olen keskustellut aiheesta useammankin opiskelijan kanssa.

Opiskelijan kohdalla omatoimisuus ja aktiivisuus ovat toteutuneet aiheen valinnasta lähtien itsenäisesti ja oman mielenkiinnon ohjaamana. Joskus opiskelija voi kuitenkin jäädä ”harhailemaan” eri ohjausvaiheiden ja opintokokonaisuuksien välimaastoon, eikä kokonaiskuvaa opintojen loogisesta etenemisestä muodostu.

4. Liiketalouden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön ohjaaminen ja prosessi

4.1. Opinnäytetyöprosessi

Lahden ammattikorkeakoulun voimassa oleva ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöohje on vuodelta 2007. Ohjeistusta on uudistettu tukeutuen ylempien amk-tutkintojen kehittämisverkosto -hankkeessa tehtyyn kehittämistyöhön. Opinnäytetyön raportointiohje on otettu sellaisenaan Lahden ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeesta. (Opinnäytetyöohje 2007,1).

Opinnäytetyöprosessi on vaiheittainen oppimisprosessi, josta voidaan erottaa seuraavat vaiheet: 1) aiheanalyysivaihe, 2) suunnitteluvaihe, 3) toteutusvaihe, 4) arviointivaihe ja 5) julkistamisvaihe (Opinnäytetyöohje 2007).

4.2. Opinnäytetyön ohjaus

Kolmen ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kehittämishankkeesta vastuussa oleville henkilöille ja yrityksistä edustaville mentoreille kohdistettiin vuonna 2003 kysely, jonka mukaan ”Koulutusorganisaatioiden toivottiin huolehtivan ohjauksen ja tuen järjestämisestä, jotka omalta osaltaan varmistavat hankkeen etenemisen ja opiskelijan saaman asiantuntevan ohjauksen.” (Forsman 2003, 23.)

Toinen yritysten edustajien arvostama lisäarvo olivat uudet näkökulmat, joista esimerkkinä mainittiin muun muassa keskustelut muiden jatko-opiskelijoiden, ohjaajien ja asiantuntijoiden kanssa. Myös mahdollisuus päästä tutustumaan, miten muissa organisaatioissa asioita tehdään, koettiin merkityksellisenä. (Forsman 2003, 23.)

Selvityksessä korostuu kehittämishanketta ohjaavan opettajan uusi rooli. Näyttää siltä, että opettajaan kohdistuu yritysten suunnalta odotuksia, joihin vastaaminen edellyttää kombinaatiota prosessia ohjaavan opettajan ja asiantuntemusta edustavan konsultin ammattitaidosta. (Forsman 2003, 26)

Lahden ammattikorkeakoulun 5.12.2007 hyväksytyjen eri laitosten yhteisten opinnäytetyöohjeiden mukaan ohjaus tapahtuu yksilöllisesti ja pienryhmissä. Ohjeessa mainitaan prosessin eri osapuolet ja määritellään kunkin vastuualueet. Osapuolet ovat 1) opiskelija, 2) opinnäytetyön ohjaaja, 3) opinnäytetyön arvioijat, 4) toimeksiantaja ja 5) vertaisarvioija.

Opinnäytetyön ohjaajan vastuualueista todetaan, että ohjaaja

- on perehtynyt ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön yleisiin vaatimuksiin, hyviin ohjauskäytäntöihin ja ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeeseen,
- varmistaa, että työn aihe ja tavoitteet vastaavat alan opinnäytetyölle asetettuja kriteereitä
- hyväksyy opinnäytetyösuunnitelman
- ohjaa oppimisprosessia, auttaa ongelmakohtissa sekä ohjaa kaikkien työvaiheiden aikana tehtyjä eettisiä ratkaisuja,
- arvioi kypsyysnäytteen sisällön,
- pyytää lausunnon opinnäytetyöstä työn teettäjältä,
- arvioi opinnäytetyön,
- valvoo, että opiskelija toimittaa ohjeistuksen mukaiset opinnäytetyökappaleet.

4.3. Ohjattavan kokemuksia

Kirjoittaja ohjasi ensimmäistä kertaa liiketalouden ylemmän ammattikorkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan opinnäytetyötä. Opiskelijan opinnäytetyön aiheen perusteella ohjaajaa vaihdettiin kesken opinnäytetyöprosessin. Ohjaus on ollut näin oppimisprosessi myös ohjaajalle.

Seuraavassa on esitetty opiskelijan kokemuksia opinnäytetyön tekemisestä.

”Minulla oli aihe selvillä jo silloin, kun hain koulutukseen. Aihe tuntui sopivalta, koska se liittyi työtehtäviini erittäin läheisesti. Mentorini kanssa olin sopinut aiheesta etukäteen.

Tutkimusmenetelmäkurssi tuki opinnäytetyöni hahmottamista, mutta tutkimusmenetelmät eivät olleet minulle aikaisemmin kovinkaan tuttuja. Heikkoutena kursilla oli mielestäni se, että tutustuimme kotona kirjallisuuteen ja teimme niiden perusteella muun muassa referaatin. Olisin kaivannut konkreettista tekemistä esimerkiksi niin, että olisimme tehneet yhdessä tutkimussuunnitelmaa. Kurssin ajankohta oli heti opintojen alussa, jolloin mielessäni ei vielä ollut opinnäytetyön aloittaminen.

Oma työni on edennyt ohjeistuksen mukaisesti, mutta olisin kaivannut enemmän tukea ohjaavalta opettajalta. Oma kiireinen aikatauluni on varmaan myös vaikuttanut ja niin yhteistä aikaa ei löytynyt riittävästi ohjaajan kanssa.

Minulla ei ollut opintojen alkaessa selvillä, että opinnäytetyö pitäisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opinnäytetyöohjeistus sekä opinnäytetyöpro-

sessin kuvaus ovat selkeät, mutta niiden ”jalkauttamisessa” opiskelijoille olisi kenties parannettavaa.

Mitä sitten tekisin toisin? Aloittaisin opinnäytetyön heti opintojen alussa ja aikatauluttaisin sen tarkasti. Ohjaajanani toimi yamk-tutkinnon yliopettaja vuoden 2007 loppuun saakka ja vuodenvaihteessa sain toisen ohjaajan ja tutorin. Olisi ollut hyvin tärkeää, että minulla olisi ollut alusta asti ohjaaja, joka on perehtynyt aiheeseen riittävällä tasolla ja jolta saa tarvittaessa ohjausta. Työni olisi edennyt nopeammin ja helpommin.”

Opiskelijan mietteistä nousee esille tärkeitä näkökulmia. Opiskelijalla on usein opinnäytetyön ja kehittämishankkeen aihe jo valmiina ainakin alustavasti työpaikalla keskusteltuna. Ohjauksessa korostuu koulun ohjaajan aktiivinen rooli ja yhteys ohjattavaan ja työpaikalle, jotta prosessi etenisi aikataulussa. Opiskelijan saama ohjaus näyttäisi jäävän liikaakin hänen oman aktiivisuutensa varaan.

5. Hankkeistettu opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulujen yhtenä tuloksellisuuden mittarina työelämäyhteistyössä sekä tutkimus- ja kehitystyössä ovat hankkeistetut opinnäytetyöt. AMKOTA:n kriteerien mukaisesti opinnäytetyö luokitellaan hankkeistetuksi, mikäli 1) työelämä maksaa joko ammattikorkeakoululle tai opiskelijalla työn tekemisestä, 2) opinnäytetyölle on nimetty ohjaajaksi työelämän edustaja tai 3) työyhteisön tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia omassa toiminnassaan.

Hankkeistuksesta sovitaan ennen opinnäytetyön aloittamista kirjallisella sopimuksella. Sopimus tehdään kolmena kappaleena, jotka allekirjoittavat opiskelija(t), yhteistyökumppanin edustaja sekä opinnäytetyön ohjaaja. Nuorten koulutuksessa hankkeistamissopimus tehdään työharjoittelupaikan kanssa ja aikuisten tradenomi-koulutuksessa opiskelijan työpaikan tai työharjoittelupaikan kanssa.

Tavoitteena on, että kaikki opinnäytetyöt ovat hankkeistettuja. Vuonna 2007 tradenomien opinnäytetöistä oli hankkeistettuja 78 prosenttia. Tilastoinnissa ja kriteereiden tulkinnassa on ollut aikaisempina vuosina puutteita. Tilanne on parantunut huomattavasti, kun ohjeistukseen ja tilastointiin on kiinnitetty huomiota.

Ohjauksen näkökulmasta hankkeistetuissa opinnäytetöissä on ensiarvoisen tärkeää, että koulun ohjaukseen osallistuvilla henkilöillä on mahdollisuus pitää yhteyttä työpaikan nimeämään ohjaajaan. Yhteydenpitoon on varattava riittävästi aikaa ja resursseja. Työharjoittelun valvonta ja opinnäytetyön ohjaus ovat olleet Liiketalouden laitoksella

tähän saakka erillään. Työharjoittelua työpaikalla valvoa henkilö ja opinnäytetyön ohjaaja on ollut usein eri henkilö. Tämän seurauksena valvontaresurssia ollaan hieman lisäämässä ja työharjoittelua ja opinnäytetyön tekemistä koordinoimassa paremmin keskenään.

6. Yhteenveto ja kehittämissuhteita

Haastattelujen, omien ohjaajakokemusten ja -havaintojen sekä opiskelijapalautteiden pohjalta esitämme seuraavat kehittämissuhteet. Ehdotukset liittyvät sekä nuorten että aikuisten opintojen sujuvuuteen, opinnäytetyöprosessin kehittämiseen ja työelämäyhteyksien parantamiseen.

6.1. Opinnäytetyöohjeistuksen yhtenäistäminen ja verkko-ohjauksen kehittäminen

Liiketalouden ammattikorkeakoulututkinnoissa tehdään työelämälähtöinen opinnäytetyö. Henkilökohtaisen ohjauksen lisäksi on tärkeää kehittää verkko-ohjausta ja ohjeiden keskittämistä ”yhden luokun periaatteen” mukaisesti Reppuun eli Lahden ammattikorkeakoulun intranetin kautta toimivaan oppimisolustaan. Repusta tiedot ovat helposti kaikkien osapuolten saatavilla. Reppu toimii myös keskustelu- ja yhteydenpitofoorumina. Näin voidaan yhdenmukaistaa käytäntöjä opinnäytettyiden ohjauksessa ja arvioinnissa.

Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittava opiskelija esitti pyynnöstä kommentteja ohjeistuksen parantamiseksi ja teki verkko-ohjaukseen liittyvistä asioista käsitekartan (kuva 4).

”Minun näkökulmastani, ohjeille olisi yksi paikka, siellä olisi kaikki opinnäytetyöhön liittyvät ohjeet kirjoittamisesta kansittamiseen. Siellä olisi ohjeita siitä, kenen kaikkien kanssa tarvitsen asioida, byrokratia, sopimukset, kirjaston tarpeet, kenelle toimitan opinnäytetyön kappaleet jne.

Henkilökohtainen kalenteri repusta myös puuttuu, sen avulla olisi helppo tarkastaa kaikki tehdyt asiat. Keskustelupalsta ohjaajille. Ei koko kansan reppu, vaan minun ohjaajani, joka ohjaa muita samantyyppisistä aiheista - ikään kuin kurssi.

6.2. Opinnäytetyöohjaajien kouluttaminen

Opinnäytetyön ohjaajien tiedot ja taidot ovat ratkaisevassa osassa opinnäytetöiden sisällön, aikataulujen pitämisen ja työelämäyhteistyön onnistumisen kannalta. Ohjaajien kouluttamiseen tuleekin panostaa merkittävästi nykyistä enemmän. Tavoitteena tulee olla ohjeistuksen yhtenäinen tulkinta, eri koulutusohjelmien välisen ohjaustyön yhtenäistäminen ja laadullisten kriteerien vertailtavuuden lisääminen.

Koska opinnäytetyöt ovat sekä tradenomien että ylempien amk-tutkinnon osalta hankkeistettuja ja työelämälähtöisiä, niin osana koulutusta on myös oltava työharjoittelun oppimistavoitteiden määrittely sekä niiden saavuttamiseen liittyvän ohjauksen kehittäminen.

6.3. Menetelmäopintojen, työharjoittelun ja opinnäytetyön yhteys opiskeluprosessissa

Esitämme seuraavassa opinnäytetyön kannalta olennaisten opintojaksojen sijoittumista eri lukuvuosille:

- 2. lukuvuoden kevät – tutkimusprosessi (5 op, tutkimusmenetelmät, tilastolliset analyysit). Tällöin hahmotellaan tulevan opinnäytetyön aihetta peilaten sitä tulevaan työharjoitteluun
- 3. lukuvuoden syksy tai edeltävä kesä – työharjoittelu
- 3. lukuvuoden syksy-talvi – tutkimusorientaatio jatkuu ja työharjoittelun aikana saatu opinnäytetyön aihe täsmentyy kvalitatiiviseksi tai kvantitatiiviseksi. Opiskelija valitsee menetelmäopinnot tämän (5 op) mukaan. Kurssilla tehdään opinnäytetyösuunnitelma ja ohjaus alkaa.
- 4. lukuvuosi – opinnäytetyö valmistuu

Kaikki osiot ovat nykyisellään olemassa ja tradenomien koulutuksessa tutkimusmenetelmäkoulutusta on lisätty viidestä opintopisteestä 10 opintopisteeseen. Ongelmaksi koetaan sekä ohjaajien että opiskelijoiden keskuudessa vaiheiden ajoittuminen opinnoissa ja osien irrallisuus.

Aikuisten opinnot kestävät kokonaisuudessaan 2,5 vuotta. Syksyllä 2007 aloittanut ylempien ammattikorkeakoulututkinnon ryhmä tekee heti ensimmäisenä opiskeluvuotenaan menetelmäopintojen (5 op) yhteydessä tutkimussuunnitelman omaan kehittämiskohteeseensa. Toisen opiskeluvuoden syksyllä tulee menetelmäopintojen jälkimmäinen osa (5 op). Valmis työ esitetään kolmannen opiskeluvuoden syksyllä. Näin opinnäytetyöprosessia on tiivistetty ja menetelmäopinnot linkitetty suoraan opiskelijan omaa kehittämishanketta tukemaan.

7. Lopuksi

Koulutus, jonka yhteydessä artikkelimme syntyi, käsitteli aikuisen ohjaamista ammatikorkeakoulussa. Artikkelia tehdessämme huomasimme, että yhtä asiaa ei voi irrottaa toisesta kokonaisuuden kärsimättä. Opinnäytetyöt liittyvät olennaisesti ammattitaitoa edistävään harjoitteluun ja tämä taas yritys yhteistyöhön yleensä. Yhdistämällä oikealla tavalla opetus, tutkimus- ja kehitystyö, opinnäytetyöt ja harjoittelu saamme työmarkkinoille päteviä ja kehityskelpoisia osaajia.

Artikkelissa mainittuihin ”ongelmakohtiin” liittyen on jo käynnistetty tai valmisteilla on kehityshankkeita tai selvityksiä. On tärkeää huolehtia siitä, että ne viedään loppuun asti ja niiden jalkauttaminen opettajien ja ohjaajien käytännön työkaluiksi varmistuu. Tavoitteena ovat yhteiset tulkinnat ja käytänteet ohjeistuksista.

Kiitämme kouluttajiamme, kurssitovereitamme ja haastateltaviamme mielenkiintoisista keskusteluista. Koulutukseen osallistuminen ja artikkelin tekeminen olivat todellinen oppimisprosessi myös meille. Artikkelin viimeisenä palautuspäivänä, vapun aattona, samaistuimme myös opiskelijoiden tuskaan opinnäytetyön viimeistelyssä.

”Vain kirjoitettu on olemassa”

Lähteet

Ammattikorkeakoululaki 351/2003. Annettu Helsingissä 9.5.2003.

Asetus ammattikorkeakouluista 351/2003. Annettu Helsingissä 9.5.2003.

Asikainen, P. 2004. Jatkotutkinnon opinnäytetyön profiili ja arvioinnin kriteerit kokeilun valossa. Teoksessa Okkonen, E (toim.). Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto – toteutuksia ja kokemuksia. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna, 90–98.

Forsman, H. 2003. Amk-jatko-opiskelijat organisaatioidensa kehittäjinä. Selvitys ammattikorkeakoulujen hallinnon ja kaupan alan jatkotutkintokokeilun yhteydessä käynnistyneistä kehittämishankkeista. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos.

Haasteita koulutukselle, osajia yrityksille – yhteistyötilaisuus 10.12.2007. Ammattikorkeakoulun ja työelämän edustajien yhteinen suunnittelutilaisuus liiketalouden koulutusohjelman aikuisopetus suunnitelman kehittämiseksi. Workshop työskenntelyn materiaali. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos.

Kallioinen, O. 2004. Jatkotutkinnon opinnäytetyöt – kehittämistä, tutkimusta ja tiedettä osaamisen johtamisen jatkokoulutusohjelmassa. Teoksessa E. Okkonen (toim.) Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto – toteutuksia ja kokemuksia. Hämeen ammattikorkeakoulu, 99-109.

Liiketalouden laitoksen yritys- ja organisaatioyhteistyön sisältö – suunnittelutilaisuus 18.4.2008. Workshop työskenntelyn materiaali. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos.

Liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma. Koulutusesite. Lahden ammattikorkeakoulu.

Neuvonen-Rauhala, M-L. 2007. Opinnäytetyön työelämälähtöisyys – mitä, kenelle ja miten? Teoksessa J. Levonen (toim.) Ylempi ammattikorkeakoulututkinto – Työelämälähteistä asiantuntemusta kehittämässä. Hämeen ammattikorkeakoulu, 155-159.

Opinnäytetyöohje. 22.11.2006, Lahden ammattikorkeakoulu. Saatavissa: http://reppu.lamk.fi/index.php?id=1&topic=8_opinnaytetyoohje

Opinnäytetyöohje, ylempi ammattikorkeakoulututkinto. 22.1.2007. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos. Saatavissa: http://reppu.lamk.fi/file.php/843/valmistuminen/yamk_opinnaytetyo_ohjeet_220107.pdf

Opinnäytetyöohje, ylempi ammattikorkeakoulututkinto. 5.12.2007. Lahden ammattikorkeakoulu. Saatavissa: http://reppu.lamk.fi/file.php/843/valmistuminen/Lahden_ammattikorkeakoulun__opinnaytetyoehje_y

Haastattelut

Hellström, T. Koulutuspäällikkö. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos. Haastattelu 28.4.2008.

Lantta, E. Opintoasiainpäällikkö. Lahden ammattikorkeakoulu, Opiskelijapalvelut. Puhelinhaastattelu 13.5.2008.

Mozo, J. Päätoiminen tuntiopettaja. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos. Haastattelu 30.4.2008.

Pasanen, M. Yliopettaja. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos. Haastattelu 24.4.2008.

Savonen, M-L. Lehtori. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos. Haastattelu 21.4.2008.

Turunen, E. Yliopettaja. Lahden ammattikorkeakoulu, Liiketalouden laitos. Haastattelu 23.4.2008.

Sari Soikkeli

AIKU-OHJAUKSEN KAIKUJA JA HAIKUJA

*Olo orpo on,
jos vailla ohjausta
opintietä käy.*

1. Johdanto

Korkeakoulujen arviointineuvoston arviointiraportissa Lahden ammattikorkeakoulu saa kiitosta jäsenyteenstä ja systemaattisesta henkilöstön kehittämisestä (Karppanen ym. 2007, 54). Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa – voimavarat, koulutusratkaisut ja tarinat –valmennusohjelma on osa tätä henkilöstön kehittämisprosessia. Kyseisen valmennusohjelman vetäjien Helanderin ja Seinän (2005, 14-15) mukaan ajan hermolla olevan konstruktivisen ohjausteorian eri lähestymistavoille on yhteistä ainakin oletus, että ohjattava on itsensä paras asiantuntija, joka ohjaajan kanssa yhteistyössä rakentaa kulloinkin tarkoituksenmukaisinta päätöstä, valintaa, ratkaisua tai uraa. Tämä käsitys määrittelee myös Lahden ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijoiden ohjaustoimintaa.

Tämä artikkeli selkiyttää osaltaan prosessia, joka toimii aikuisopiskelijan ohjaustyön taustalla. Samalla se toimii oppimispäiväkirjana artikkelin kirjoittajalle, jonka työtehtävät viimeisen kahden vuoden ajalla ovat liittyneet prosessin kullekin osa-alueelle – myös aikuisopiskelijan ominaisuudessa ohjattavana olemisen alueelle.

2. Taustasta

Ammattikorkeakouluissa ohjauksen lähtökohta on ollut ensisijassa talouteen liittyvä, mutta opiskelijoiden kokemus opettajatutoroinnista osoittaa toiminnalle myös inhimillisen pehmeän arvon. Opettajatutorointi onkin osa kokonaisvaltaista opiskelijan ammatillista kasvua tukevaa ohjauksellista kokonaisuutta. Tavoitteena on luoda opiskelijoille uusia opintojen suorittamisen skeemoja sekä järjestellä ja yhdistellä heillä jo olemassa olevia tietorakenteita. (Härkönen 2007, 148-150.) Härkösen mukaan aikuisopiskelijoiden kohdalla tällainen tietorakenteiden muuttaminen ja uudistaminen sekä ”poisoppiminen” korostuvat. Onhan aivan eri asia, jos opiskelukokemukset sijoittuvat yli kymmenen vuotta aiemmalle ajanjaksolle – kuten kirjoittajalla. Opetusmenetelmät ja jo yksistään tekniikan kehitys harppaavat aimo askeleen tuona aikana. Tämä asettaa vaatimuksia erityisesti opettajan taidoille kohdata aikuisopiskelija ja ohjata häntä.

Lahden ammattikorkeakoulun rehtori Risto Iломäki viittaaakin muun muassa opettajan kykyyn ohjata kirjoittaessaan osaamistarpeista ja laajemmin opettajuuden haasteista. Samassa yhteydessä hän rinnastaa osaamisvaatimuksina ohjauksen ja oppimisen tukemisen taidot, oppijakeskeisen näkökulman soveltamisen sekä erilaisten opiskelijoiden kohtaamiseen ja yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen liittyvän osaamisen. (Iломäki 2007, 13-15.)

Kyseinen rehtori Iломäen artikkeli ilmestyi julkaisussa, jossa esiteltiin myös vuonna 2006 Päijät-Hämeen koulutus konsernissa toteutettua opetushenkilöstön osaamiskartoitusprosessia. Tämän osaamiskartoitusprosessin esille nostamia kehittämiskohteita on edelleen työstetty henkilöstön kehittämishajelmilla. Osaamiskartoituksen sisältö kertoo myös, mitä osaamista organisaatiossa arvostetaan ja mitä henkilöstön tulisi tehdä kehittyäkseen työssään. (Siikaniemi, Aalto, Tirkkonen & Virolainen 2007, 83-84.) Tässä valossa on hyvä huomata ohjauksen asema opetushenkilöstön osaamiskartoituksessa. Kartoituksessa nimettiin yksi neljän pääosaamisalueen lohkoista opetus- ja ohjausosaamiseksi, joka jaettiin edelleen kolmen osaamisalueen alle. Nämä olivat opetussuunnitelmat ja -menetelmät, lainsäädäntö ja valtakunnalliset linjaukset sekä opetus- ja ohjaustaidot. (Mikkola & Lahtinen 2007, 75-76.)

Eräs osaamiskartoituksen pohjalta työstetyistä kehittämistoimenpiteistä oli Lahden ammattikorkeakoulussa syksyllä 2007 järjestetty T&K-osaamisen -seminaarisarja. Vaikka kyseinen sarja oli rajattu erityisesti t&k-toimintaan, oli esillä myös laadukkaan oppimisen teemoja, joissa usein sivuttiin ohjausta. Joidenkin luentojen aihe liittyikin suoraan ohjaustyökaluihin. Tästä esimerkkinä Hämeen ammattikorkeakoulun lehtorin, Johanna Annalan luento, joka käsittelee henkilökohtaista opintosuunnitelmaa oppimisen suuntaajana. T&K-osaamisen seminaarisarjan luentoja on koottu julkaisuun Näkökulmia laadukkaaseen oppimiseen ja aluekehitykseen (Haapasilta & Saikkonen 2008).

3. Opiskelijalle näkyvistä käytännöistä

Lahden ammattikorkeakoulun verkko-oppimisympäristöön Reppuun on kirjattu opintojen ohjauksen tavoitteeksi oppimisprosessin tukeminen siten, että opiskelija pystyy toteuttamaan omaa opintosuunnitelmaansa asettamiensa tavoitteiden mukaisesti. Opintojen ohjauksen tavoitteena on, että opiskelijalla on valmiuksia:

- omaehtoiseen ja itseohjautuvaan opiskeluun
- opiskelunsa, opetuksen ja oppimisen kehittämiseen
- toimia työelämässä harjoittelun aikana
- opiskeluun ulkomailla
- hakeutua valmistuttuaan työelämään
- jatko-opintoihin itsensä jatkuvaksi kehittämiseksi.

Ohjauksen toteutuksesta annetaan lyhyt kuvaus:

”Opintojen ohjausta toteuttaa opettajatutor, joka antaa ohjausta ja tukee pääaineen tai oman aineensa opinnoissa, auttaa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laadinnassa sekä arvioi yhdessä opiskelijan kanssa opinnoissa edistymistä.

Opiskelijatutorit ovat ylempien vuosikurssien opiskelijoita, jotka ovat tehtäväänsä valmennettuja ja ohjaavat uusia opiskelijoita. Ohjaus tapahtuu joko henkilökohtaisesti tai ryhmissä. Uusille opiskelijoille on järjestetty erityinen Johdatus ammattikorkeakoulunopintoihin -opintojakso, jossa opiskelija perehdytetään oppimaan oppimisen taitoihin ja opiskelijalle tarjoutuviin etuihin ja muihin mahdollisuuksiin Lahden ammattikorkeakoulun tarjoamina palveluina. Lisäinformaatiota tarjoaa myös uuden opiskelijan opas.”

Tästä kuvauksesta puuttuu vain Opiskelijakeskuksen alaisuudessa toimiva Ura- ja rekrytointipalvelut -toiminta, joka muun muassa järjestää ohjaavia valinnaisia opintokokonaisuuksia ja onkin siten esitelty Repussa oman otsikkonsa alla.

Henkilökohtaisia ohjauskeskusteluita varten opiskelijaa suositellaan yleensä tulostamaan sähköisestä järjestelmästä (WinhaWille) ajan tasalla oleva henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) ja/tai opintojen toteutussuunnitelma. Näitä henkilökohtaisia keskusteluja voi yleensä käydä opettajatutorin kanssa varaamalla aika oman tarpeen mukaisesti. Varattavissa olevat ja osittain iltaan sijoittuvat ajankohdat käyvät ilmi Reppu -verkko-oppimisympäristöstä. Opiskelijan ohjauksesta vastaaviksi henkilöiksi on määritelty mm. opettajatutorit, ainekohtaiset opettajat sekä laitosten opinto-ohjaajat/opintosihteerit.

Oman maininnan ansaitsee myös verkko-oppimisympäristössä tapahtuva ohjaus, jota voidaan antaa koulutusohjelman tai opintojakson opiskelijoille ja kohdentaa henkilökohtaisesti, tietylle osalle tai koko osallistujajoukolle. Myös palautekeskustelut, joita järjestetään koulutusohjelmittain opiskelijoiden ja laitosten henkilökunnan välillä, voivat tapahtua verkossa.

Tavoitteissa tai käytännön toimissa ei ole eritelty aikuisia ja nuoria opiskelijoita – ja miksi pitäisikään. Lähes kaikissa koulutusohjelmissä ja kaikilla aloilla on yhä enenevässä määrin eri-ikäisiä ja erilaisia taustoja omaavia opiskelijoita. Päivä- ja iltaopiskelijat erottuvat lähinnä sillä, että iltaopiskelijat opiskelevat päätoimisen työsuhteen ohella, eivät niinkään ikänsä puolesta. Ohjaus on siis pystyttävä määrittelemään mahdollisimman yleispäteväksi. Toki on tiedostettava ne hyvät käytänteet, joita mikä tahansa suurempi erityispiirteitä omaava joukko voi hyödyntää.

4. Aikuisten opiskelun ohjauksesta

Ojasen (2006, 18-20) sanoin ”Teorioita riittää, eri asia on niiden yhteensopivuus oman ihmiskäsityksen kanssa”. Varsinaisen ohjausteorian tehtävänä on kuvata monitasoisesti ohjaussuhdetta, mitä tapahtuu aidossa, kohtaavassa vuorovaikutuksessa ohjaajan ja ohjattavan välillä. Jos emme koskaan pysähdy tutkimaan omaa persoonallista tapaamme reagoida ohjattavaan, voi käydä niin, että tapa, jolla olemme tottuneet reagoimaan, ei välttämättä olekaan ohjattavan edistymisen kannalta suotuisa.

Aikuisopiskelijan ohjaus on siis pääperiaatteeltaan yhdenmukaista nuorten ohjauksen kanssa. Erityispiirteitä tuo erityisesti aikuisille suunnatuissa koulutusohjelmissa kirjava koulutus- ja työkokemustausta. Lisäksi useimmilla aikuisopiskelijoilla on elämässään velvoitteita, jotka vaikuttavat opiskelumotivaatioon ja suorituskykyyn. Perhe ja työ vaativat oman osansa.

Toisaalta valtaosa aikuisopiskelijoista on saavuttanut kehitysvaiheen, jossa kasvatuksesta on siirrytty itsekasvatukseen ja toisen vallasta itsehallintaan (Ruohotie 2000, 158). Jatkuvan oppimiseen sitouttamisen strategiana voidaan nähdä itseohjatun oppimisen tukeminen. Siinä vastuu ja kontrolli ovat oppijalla – ei ekspertin rooliin tottuneella kouluttajalla. Aiempien oppimiskokemusten luomien oppimiskäsitysten tunnistaminen, itseluottamus ja usko omiin kykyihin ovat edellytyksiä tämän toimivuudelle. (Ruohotie 2000, 271.) Erästä näkökulmasta vastuu ja kontrolli ovat myös ohjauksen suhteen aikuisella oppijalla itsellään. Ohjausta annetaan kunkin yksilöllisen tarpeen mukaan.

Aikuisten ohjausta voi kuvata myös identiteettineuvotteluksi, jonka tarkoituksena on rakentaa uudelleen ohjattavan mahdollisesti menettämää luottamusta. Parhaimmillaan ohjauksella voidaan tukea aikuista ristiriitaisissa tilanteissa, tarjota aikaa, huomiota ja kunnioitusta sekä paikata työelämän murroskohdissa syntyneitä arvokkuusvajetta. (Onnismaa 2007, 69.)

Vaikka aikuisen opiskelijan ohjaus on elämäntilanteeseen liittyen korostetusti kokonaisvaltaista, voidaan ohjaustarpeen eteneminen kuvata yleispätevästi vaiheittaisena. Härkönen (2007, 151) esittelee Bruce Tuckmanin kehitysvaihejaottelun mukaisen viisivaiheisen kehitysprosessimallin, joka esitetään tässä pelkistetysti mukailten:

1. Muotoutumisvaihe

- opiskelija on riippuvainen tutorista, pyrkii sopeutumaan ja tutustumaan
- tutor tutustuttaa, esittäytyään.

2. Kuohuntavaihe

- opiskelijat uskaltavat ilmaista enemmän omia mielipiteitä, testataan
- tutor kerää ja käsittelee palautteet, ideoidaan toimintamalleja yhdessä.

3. Normienluomisvaihe

- opiskelijat ovat tiedostaneet ja käsitelleet ristiriidat, luodaan yhteiset normit ja tavoitteet
- tutor ohjaa pienryhmiä.

4. Toteuttamisvaihe

- kyky vastuulliseen ja rakentavaan työskentelyyn, joustavat roolit
- tutor antaa vaativampia tehtäviä isommille ryhmille.

5. Lopetusvaihe

- hyvästely, tunteet – voimakkaatkin – esillä
- jatkotapaaminen, ryhmän yhteystiedot, yhteinen näyteportfolio.

Härkönen korostaa mallissaan opiskelijoiden erilaisten lähtökohtien ja tavoitteisiin liittyvän eroavaisuuden asettamaa haasteellisuutta: taustakoulutus ja -tiedot, kokemus, ikä, elämäntilanne, tavoitteena oppiminen/tutkinto.

Edellä kuvattuun malliin yhdistyy hyvin ohjauskeskustelut. Opintojen alussa opiskelija luo mieluummin yksittäisiä kontakteja, joten henkilökohtainen ohjauskeskustelu on silloin otollisin vaihtoehto. Opintojen edetessä on hyödyllistä järjestää pari- ja ryhmäohjauskeskusteluja, etenkin jos ne voidaan integroida suuntautumisvaihtoehdon pääaineopintoihin. Erityisesti henkilökohtaista opintosuunnitelmaa laadittaessa ja päivitettäessä tällaiset pienryhmäkeskustelut ovat hedelmällisiä. Oman osaamisen tasoa ja tavoitteita on helpompaa peilata taustaltaan monipuolisen joukon vertaisarvioinnissa. Yllättäen voi huomata, että osaaminen ei olekaan sillä tasolla, kuin oli ajatellut tai päinvastaisessa tapauksessa opiskelija päätyykin korvaavuuden hakemiseen, kun hän ymmärtää osaamisalueen vaatimukset.

5. Omia näkökulmia ja pohdintaa

Olen toisinaan ollut eksyksissä oman roolini kanssa. Toisaalta aikuisopiskelijana samaistun työssänikin ohjattavan asemaan. Jostain syystä en silti opiskelijana aina nöyry ajatukseen, että itse tarvitsen ohjausta. Liekö sitten työperäinen harha, että opintojen suhteen minulla pitäisi olla ns. ”selvät sävelet”. Omassa tapauksessani on myös tärkeää tiedostaa muiden käsitys itsestäni ohjaajana eikä pelkästään Opiskelijakeskuksessa tekemäni työn, vaan myös opiskeluryhmäni vertaisohjauksen kannalta. Tärkeintähän on, että ohjaustarve täytetään ja ohjattava saa avun joko heti tai opastuksella eteenpäin.

Täytyy tunnustaa, että opintojen alku olisi ollut paljon hankalampaa, ellen olisi ollut jo valmiiksi perehtynyt muun muassa verkko-oppimisympäristön käyttöön. Aivan tarpeeksi haastetta oli siinä, kun hankin kotiini nykyaikaisesti langattomalla verkko-yhteydellä toimivan tietokoneen. Virustorjunnan ja palomuurien viidakosta aukei kuitenkin polku ajasta ja paikasta riippumattomaan opintojen eteenpäinviemiseen, puhumattakaan koko opiskeluryhmän kanssa käytävästä vapaammasta keskustelusta ja vertaistuesta. Opiskelun lomassa huomaankin suunnitelmallisuuden sisällöllisten ja toiminnallisten elementtien tasapainossa. Aiemmin sivuttiin verkkoympäristön käyttöä ohjauksen välineenä, mutta varsinkaan opiskelijan näkökulmasta verkkoympäristöä ei ehkä aina mielletä ohjauksen aktiivisena työkaluna. Tähän liittyen esimerkiksi Kuusela (2000, 167-169) on tuonut ilmi huomioita verkkokurssin perusrakenteen vaatimuksista. Opiskeluprosessin jatkuvuutta tukevaan, mutta pysyvään rakenteeseen on luotava mahdollisuus muodostaa nopeasti kokonaiskuva verkkokurssikokonaisuudesta, johon on sisäänrakennettu etenemistä johdatteleva ja materiaaliin perehtymistä ohjaava logiikka. Näin voidaan paremmin turvata kaikkien opiskelijoiden yksilöllisen oppimisprosessin tukeminen.

Ennen oppimisprosessin alkua tarvitaan sysäys opiskelun aloittamiseen. Hakuvaiheen ohjausta saa toki monelta taholta, myös tulevasta opiskeluorganisaatiosta. Mutta mikä sitten ohjaa hakeutumaan? Kun itse vasta kypsyttelin aikuisopiskelijaksi ryhtymisen ajatusta, luin Robert Diltsin esittämästä loogisten tasojen ideasta (ks. Toivonen & Asikainen 2000). Idea puhutteli minua jopa siinä määrin, että uskon reilun 12 savuttoman kuukauden onnistuneen sen pohjalta. Identiteetti- ja roolitasolla kysyin itseltäni ”kuka olen, mikä on minun roolini”? Uskomukset ja arvot –tasolla mieleeni pyrki ajatus ”opiskeleminen kannattaa”. Taidot- ja käyttäytymistasoilla pyrin selvittämään opiskelumahdollisuuksiani. Ympäristö-taso vaati jo enemmän ponnistuksia löytää juuri tähän elämäntilanteeseen sopiva opiskelupolku. Suurin osa ylimmästä tasosta vastaa kysymykseen mitä tai ketä palvelen. Alempien tasojen kysymykset ovat kuka, miksi, miten, mitä, missä ja milloin. Ohjauksellisesta näkökulmasta tuo ylin taso on aluetta, jolle ohjaajan vaikutusvalta hyvin harvoin ulottuu. Loogiset tasot –teorian mukaan

onkin tärkeää olla tietoinen tasoista ja osata toimia niiden mukaisesti. Jonkun tekijän muuttaminen ylemmällä tasolla muuttaa asioita myös alemmalla tasolla, mutta alemman tason muuttaminen ei aina ulotu ylemmälle tasolle. (Toivonen & Asikainen 2000, 114-116.)

Erilaiset näkökulmat ja teorit eivät välttämättä kerro, miten kohdata ne tilanteet, joissa ohjausta selkeästi tarvitseva ilmaisee antavansa ”piut paut” sanomalle. Toisaalta olen itse vasta nyt, aiheeseen hieman perehtyneenä, tunnistanut ohjauskeskusteluiksi myös tavallisen oloisia juttutuokioita. Vaikka selkeää tavoitetta tai suoraa kysymystä ei ole asetettu, on keskustelu ohjannut tulevan toiminnan suuntaa. Itsensä ja omien tavoitteiden tunnistaminen lähtee aukenemaan usein jokapäiväiseltä tuntuvassa keskustelussa. Juuri nämä keskustelut ovat viitoittaneet elämänpolkuni tähän vaiheeseen, jossa saan nauttia sekä ohjattavana olemisesta että ohjaamisesta.

6. Lopuksi

Korkeakoulujen arviointineuvosto esittää Lahden ammattikorkeakoulun auditointiraportissa opintojen ohjausjärjestelmään liittyen seuraavaa:

”Lahden ammattikorkeakoululla on kirjattuna opintojen ohjauksen järjestelmä joka kattaa opiskelijan polun vaiheet: 1) ennen opintoja, 2) opintojen aloittaminen, 3) opintojen eteneminen, 4) opintojen päättäminen ja 5) opintojen jälkeinen vaihe. Järjestelmä on holistisen mallin mukainen ja huomio kiinnitetään erityisesti opiskelun ja oppimisen ohjaukseen.

Yhtenäisen opintojen ohjauksen mallin olemassa olo tukee hyvän oppimisen tavoitetta mutta näyttöjä opintojen/opiskelijan ohjausprosessin toimivuudesta ei ollut saatavilla. Tavoitteena on, että kaikki opiskelijat ovat samanarvoisessa asemassa ohjauksen suhteen, mutta laitosten asennekulttuurien erilaisuus vaikeuttaa haasteen saavuttamista.” (Karppanen ym. 2007, 27.)

Artikkelin kokoamisessa kontaktipintana on ollut erityisesti Liiketalouden laitoksen aikuisopiskelijat, mutta myös eri laitosten monissa koulutusohjelmissa opiskelevien kokemuksia on mukana. Toimiminen koko Lahden ammattikorkeakoulua palvelevassa opiskelijakeskuksessa onkin antanut mahdollisuuden saada kokonaiskuva ohjaustoiminnasta. Erityistarpeita tyydytetään laitospohjaisilla käytänteillä, mutta käytänteiden kirjaaminen ja niiden tuominen koko organisaation hyödyksi ovat aiemmin jääneet huomiotta.

Kaikki koulutusalat kattavassa aikuiskoulutus-tiimissä on käynnissä aikuisopiskelijoiden ohjauksen edistämisen keinojen määrittelytyö ja huhtikuussa 2008 järjestettiin aikuisten ohjaukseen suunnattu kehittämispäivä, jolloin hyviä käytänteitä tuotiin näkyville. Eri koulutusalojen hyvistä käytänteistä on koottu myös julkaisuja Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjaan C. Näistä esimerkkinä mainittakoon ”Opinnot joustaa, venyy vai paukkuu – kokemuksia projektiakatemia-hankkeesta” sekä ”AA-PO-Aikuisten ammatillisen kouluttautumisen polku.” (Opinnot joustaa... 2007; Lantta 2007).

Yksi voimavara opiskelijalle on vertaistuki, oli sitten kyse nuoresta tai aikuisesta. Lahden ammattikorkeakoulussa panostetaan tulevana lukuvuotena (2008-2009) myös erityisesti aikuisopiskelijoille suunnattuun vertaistutorointikoulutukseen.

Selkeä panostus ohjaukseen on myös valmennusohjelma ”Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa – voimavarat, koulutusratkaisut ja tarinat”, joka tuo uutta polttoainetta tulevan lukuvuoden ohjaustoimintaan – onhan osallistujina asiantuntijoita Lahden ammattikorkeakoulun laitoksilta.

*Syysillan sato:
sivistyksen huomassa
usko tulevaan.*

Lähteet

Haapasilta, M. & Saikkonen, S. 2008. Näkökulmia laadukkaaseen oppimiseen ja aluekehitykseen. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 47. Tampere: Juvenes Print.

Helander, J. & Seinä, S. 2005. Mielen malleista ohjaustodellisuuteen – ohjausteorioiden opinto-ohjaajankoulutuksessa. Teoksessa J. Lerkkänen (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Opinto-ohjaajankoulutuksen 20-vuotisjuhla-julkaisu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51, 13-18.

Härkönen, P. 2007. Ammatillisen kasvun tukeminen ehkäisee syrjäytymistä: opettaja-tutorointi tukee kehittyvää yhteiskuntaa. Teoksessa J. Helander (toim.) Reunamerkin-töjä ohjaukseen II – avauksia ja aavistuksia opinto-ohjauksen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2007, 148–154.

Ilomäki, R. 2007. Opettajuuden ja asiantuntijuuden haasteet vuosina 2000-2020. Teoksessa M. Haapasilta, L. Siikaniemi & S. Soikkeli (toim.) Näkökulmia opettajuuteen ja asiantuntijuuteen. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 24. Tampere: Juvenes Print, 13-25.

Karppanen, E., Tornikoski, E., Töytäri, R., Urponen, H., Uusitalo, T. & Holm, K. 2007. Lahden ammattikorkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän auditointi. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.

Kuusela, H. 2000. Rakenneratkaisuja. Teoksessa J. Matikainen & J. Manninen (toim.) Aikuiskoulutus verkossa. Verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teoriaa ja käytäntöä. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 167–180.

Lahden ammattikorkeakoulun verkko-oppimisympäristö Reppu. <http://reppu.lamk.fi/> viitattu 6.4.2008

Lantta, K. 2007 (toim.) AAPO - Aikuisten ammatillisen kouluttautumisen polku. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 34. Tampere: Juvenes Print.

Mikkola, S. & Lahtinen, P. 2007. Opetushenkilöstön osaamiskartoituksen suunnittelu ja toteutus Päijät-Hämeen koulutus konsernissa. Teoksessa M. Haapasilta, L. Siikaniemi & S. Soikkeli (toim.) Näkökulmia opettajuuteen ja asiantuntijuuteen. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 24. Tampere: Juvenes Print, 73-81.

Ojanen, S. 2006. Ohjauksesta oivallukseen Ohjausteorian käsittelyä. 3. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Opinnot joustaa, venyy ja paukkuu. Kokemuksia Projektiakatemia-hankkeesta. 2007. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 29. Tampere: Juvenes Print.

Toivonen, V.-M. & Asikainen, R. 2000. Osaamisen ohjaajana – NLP ja inhimillisen taidon mallittaminen. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 106–136.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY.

Siikaniemi, L., Aalto, K., Tirkkonen, M. & Virolainen, A. 2007. Osaamiskartoitus ja sen hyödyntäminen organisaation, esimiehen ja opettajan näkökulmasta. Teoksessa M. Haapasilta, L. Siikaniemi & S. Soikkeli (toim.) Näkökulmia opettajuuteen ja asiantuntijuuteen. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 24. Tampere: Juvenes Print, 83–91.

KIRJOITTAJAT

Annamaria Ahonen toimii koulutussuunnittelijana Lahden ammattikorkeakoulun Matkailun laitoksella. Hän on toiminut hakijoiden ohjaus- ja neuvontatehtävissä usean vuoden ajan. Ohjaustyön lisäksi Ahonen osallistuu laitoksen opetuksen hallinnointiin sekä opiskelijahallintoon ja opiskelijavalintaan liittyvään suunnitteluun ja suunnitelmien toteuttamiseen.

Riitta Airola on koulutukseltaan terveystieteiden maisteri. Hän työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksella hoitotyön lehtorina aikuiskoulutustiimissä. Vastuualueena ovat erikoistumisopinnot.

Kaija Huhtanen on koulutukseltaan diplomipianisti ja soitonopettaja. Hän työskentelee musiikkipedagogiikan yliopettajana Lahden ammattikorkeakoulun Musiikin laitoksella, jossa hän vastaa esittävän musiikin ja instrumenttiopetuksen koulutuksesta. Huhtanen on toiminut pianistina ja kamarimuusikkona sekä opettanut pianonsoittoa parisenkymmentä vuotta.

Annamajja Id-Korhonen on fysioterapian opettaja, joka on työskennellyt Lahden ammattikorkeakoulun fysioterapian koulutusohjelman opettajana kahdeksan vuotta. Nuorisokoulutuksen lisäksi hän on työskennellyt aikuisten opiskelijoiden parissa erikoistumisopinnoissa opettajana ja tutorina sekä fysioterapeutin tutkintoon johtavassa aikuisten koulutusohjelmassa.

Pirkko Järvelä työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Tekniikan laitoksella muovitekniikan koulutusohjelman yliopettajana. Hän on koulutukseltaan tekniikan lisensiaatti, ja hän kuuluu ns. pitkän tien opiskelijoihin: keskikoulu, ammattikoulu (laborantti), tekninen opisto (insinööri), yliopisto (diplomi-insinööri) ja teknillinen korkeakoulu (tekniikan lisensiaatti). Hän on toiminut erilaisissa tutkimus- ja tuotekehitystehtävissä Tampereen teknillisessä korkeakoulussa ja Valtion teknillisessä tutkimuskeskuksessa.

Tarja Kempe-Hakkarainen työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksella lehtorina ja opettaa kasvatustieteellisiä aineita ja sosiaalipedagogiikkaa. Hän on kasvatustieteen maisteri ja suorittanut ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen. Hän on mukana sosiaalialan koulutusohjelman nuorisoasteen opiskelijavalinnassa ja vastaa yliaikaisten opiskelijoiden ohjauksesta.

Erja Kokko on koulutukseltaan tradenomi ja hän on työskennellyt Lahden ammattikorkeakoulussa vuodesta 1994 lähtien. Ensin viisi vuotta projektisihteerinä yritysyhteistyön ja henkilöstön kehittämisen osa-alueilla ja sen jälkeen yhdeksän vuotta hakutoimiston opintosihteerinä hakijoiden ohjaus- ja neuvontatehtävissä.

Marianne Matilainen toimii Lahden ammattikorkeakoulun Tekniikan laitoksella tietoliikennetekniikan suuntautumisvaihtoehdon vastuupettajana. Matilainen on valmistunut diplomi-insinööriksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1996. Hän on jatko-opiskelijana TKK:n tietotekniikan osastolla. Aiemmin hän on toiminut teollisuudessa tuotteistustehtävissä sekä CRM-järjestelmien hankinta- ja ylläpitotehtävissä.

Heleena Mattila on koulutukseltaan terveystieteiden tohtori. Hän työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksella hoitotyön opettajana aikuiskoulutustiimissä. Vastuualueena on tutkintoon johtava aikuiskoulutus.

Jukka Mustonen toimii lehtorina Lahden ammattikorkeakoulun Liiketalouden laitoksella vastuualueinaan kansainvälinen kauppa ja yrittäjyys. Mustonen on koulutukseltaan kauppatieteiden maisteri ja hänellä on 20 vuoden monipuolinen työkokemus liike-elämästä, muun muassa kaupan ja teollisuuden palveluksesta sekä myynnin ja markkinoinnin (myös vienti) johtotehtävistä.

Eija Mäkelä on koulutukseltaan taiteen maisteri ja hän on toiminut lehtorina Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutin aikuis-koulutuksessa vuodesta 2005. Vastuualueina hänellä ovat tutkintoon johtava aikuiskoulutus ja erikoistumisopinnot.

Sari Nieminen on koulutukseltaan terveystieteiden maisteri. Hän työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksella hoitotyön lehtorina aikuiskoulutustiimissä. Vastuualueina ovat erikoistumisopinnot ja maahanmuuttajien tutorointi.

Leena Pohjansalo työskentelee opettajana Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutin graafisen suunnittelun pääaineessa ja hän toimii myös aikuisopiskelijoiden tutoropettajana. Pohjansalo on koulutukseltaan medianomi (AMK) ja hän on toiminut päätoimisena tuntiopettajana ja lehtorina kymmenen vuotta Lahden käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa audiovisuaalisen viestinnän koulutus-alalla.

Marita Rajala on työfysioterapiaan ja manuaaliseen terapiaan erikoistunut fysioterapeutti, joka työskentelee Sosiaali- ja terveysalan laitoksen Oppimiskeskus Optiimissa opiskelijoiden ohjaajana. Aikuisten ohjaaminen on tullut tutuksi asiakastyössä kuntasektorilla ja ammatinharjoittajana, opiskelijoiden ohjauksessa ja opetustyössä sekä omien kokemusten kautta aikuisopiskelijana.

Simo Smedlund on koulutukseltaan taloustieteiden maisteri ja hän työskentelee lehtorina Lahden ammattikorkeakoulun Liiketalouden laitoksella. Smedlundin opetusalueena on taloushallinto. Hän opettaa ja ohjaa niin nuoria kuin aikuisiakin.

Minna Haapasilta & Lena Siikaniemi (toim.)

NÄKÖKULMIA AIKUISOPISKELIJOIDEN OHJAUKSEEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Näkökulmia aikuisopiskelijoiden ohjaukseen ammattikorkeakoulussa -artikkelikokoelma jatkaa neljäntenä teoksena Näkökulmia-julkaisujen sarjaa ja sen toteuttamisesta on vastannut TALO-hanke*. Sarjan muut osat ovat: Näkökulmia ammatilliseen kasvuun, Näkökulmia opettajuuteen ja asiantuntijuuteen sekä Näkökulmia laadukkaaseen oppimiseen ja aluekehitykseen.

Julkaisun artikkelit ovat Voimavarat, ratkaisut ja tarinat – aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa -valmennusohjelman osallistujien - 19 aikuiskoulutuksen parissa työskentelevän asiantuntijan - kirjoittamia. Valmennusohjelma toteutettiin keväällä 2008 Lahden ammattikorkeakoulun ja Hämeen ammattikorkeakoulun Ammatillisen opettaja-korkeakoulun yhteistyönä.

Artikkeleissa tarkastellaan ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijoiden erilaisia ohjaus- ja neuvontatilanteita, ohjausprosesseja ja -tarpeita. Näkökulmina ovat muun muassa haku- vaiheen ohjaustilanteet, opintojen aloitus ja opintojen aikainen ohjaus sekä ohjauksen kehittäminen. Esiin nostetaan ohjauksen hyviä käytänteitä ja pohditaan kriittisesti aikuisopiskelijan ohjaustoiminnan kehittämistarpeita ja -kohteita ammattikorkeakoulussa.

* TALO-hanke on Päijät-Hämeen liiton, Lahden kaupungin ja Päijät-Hämeen koulutus konsernin osarahoittama EAKR-hanke. Hankkeen ensimmäinen vaihe toteutettiin 1.4.2004–30.9.2006 ja toinen vaihe 1.10.2006–30.6.2008. Hankkeen tavoitteena on ollut Päijät-Hämeen väestön koulutustason nostaminen. Toimenpiteinä ovat olleet osaamisen kehittämistoimien monipuolistaminen sekä päijät-hämäläisen koulutuksen ja tutkimuksen aluekehitysvaikutuksen vahvistaminen korkeakouluyhteistyön tukemana.

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja

A Tutkimuksia

B Oppimateriaalia

C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut

ISSN 1457-8328

ISBN 978-951-827-091-4

Sari Soikkeli työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Opiskelijakeskuksessa vastuualueinaan mm. stipendi- ja apuraha-asiat sekä opintotukineuvonta. Hän on koulutukseltaan HSO-sihtööri ja opiskelee parhaillaan liiketalouden ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutusohjelmassa. Soikkeli on viime vuosina toiminut myös Lahden ammattikorkeakoulussa toteutetuissa henkilöstön kehittämiprojekteissa.

Tiina Vaara on koulutukseltaan kasvatustieteen maisteri ja erityisopettaja. Hän työskentelee Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksella päätoimisena tuntiopettajana. Vaara opettaa kasvatustieteellisiä aineita erityisosaamisenaan luovat ja toiminnalliset menetelmät. Aikuispedagogiikan ja ohjauksen kehittäminen ovat Vaaran vastuualueena laitoksen aikuiskoulutustiimissä.

Matti Welin on toiminut yliopettajana Tekniikan laitoksella tietotekniikan koulutusohjelmassa vuodesta 2000 alkaen. Welin valmistui diplomi-insinööriksi Tampereen teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1988. Hän on työskennellyt teollisuudessa ohjelmistojen tuotekehitystehtävissä. Tekniikan lisensiaatin tutkinnon hän suoritti vuonna 2005 Tampereen teknillisessä yliopistossa.